

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav informačních studií a knihovnictví

Studijní program: informační studia a knihovnictví

Studijní obor: informační studia a knihovnictví

Bc. Pavlína Klimešová

**Informační vzdělávání v Itálii :
projekty a aktivity v akademickém prostředí**

**Information Education in Italy :
Projects and Activities in Academic Environment**

Diplomová práce

Praha 2011

Vedoucí práce: PhDr. Hana Landová, PhD.

Oponent diplomové práce:

Datum obhajoby:

Hodnocení:

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje.

V Praze, 19. 8. 2011

.....

podpis diplomanta

Identifikační záznam:

KLIMEŠOVÁ, Pavlína. *Informační vzdělávání v Itálii : projekty a aktivity. [Information Education in Italy : Projects and Activities]*. Praha, 2011. 98 s., 2 příl. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví 2011. Vedoucí diplomové práce PhDr. Hana Landová, PhD.

Abstrakt

Tato diplomová práce pojednává o problematice informačního vzdělávání v Itálii a zaměřuje se především na informačně-vzdělávací projekty a aktivity v akademickém prostředí. V úvodní kapitole je formulováno několik tezí, týkajících se italského prostředí ve vztahu k informačnímu vzdělávání a informační gramotnosti. V druhé kapitole je stručně přiblížena řada aspektů a výzev informačního vzdělávání v Itálii – systém legislativní snahy na cestě vstříc informační společnosti, charakteristika současného stavu vyššího vzdělávání a informačního vzdělávání na univerzitách, výklad a terminologická úskalí pojmů informační gramotnost a informační vzdělávání, charakteristika nástrojů umožňujících a podporujících informační vzdělávání, otázka plagiátorství. Třetí kapitola popisuje několik významných italských iniciativ (včetně jedné evropské, sídlící v Itálii) z jiné než akademické sféry. Ve čtvrté kapitole je pojednáno o postavení knihoven a knihovníků v italském státě a o roli, kterou hrají ve vzdělávacím procesu. Pátá kapitola je věnována analýze konkrétních informačně-vzdělávacích aktivit na vybraných italských univerzitách. Závěr práce shrnuje získané informace a potvrzuje či vyvrací v úvodu formulované hypotézy.

Abstract (in English)

This thesis deals with the issue of information education in Italy and focuses primarily on projects and activities in the academic environment. This thesis deals with the issue of Information Education in Italy and focuses primarily on Projects and Activities in the Academic Environment. In the introductory chapter several theses are formulated, regarding Italian environment in relation to Information Literacy and Information Education. In the second chapter many aspects and challenges of Information Education in Italy are briefly zoomed – a system of legislative efforts on the path towards the Information Society, a characteristics of the current state of Higher Education and Information Education at universities, the interpretation of terms Information Literacy and Information Education and

their terminological pitfalls in Italian, characteristics and tools supporting Information Education, the issue of Plagiarism. The third chapter discusses several major Italian initiatives (including one European, based in Italy) from a non academic sphere. The fourth chapter discusses the status of libraries and librarians in Italy and their role in the educational process. The fifth chapter is devoted to analysis of specific Information Literacy Projects in selected Italian universities. The conclusion summarizes the information obtained and confirms or disproves the hypothesis formulated in the introduction.

Klíčová slova:

Informační vzdělávání, informační gramotnost, vzdělávání uživatelů, vysokoškolské knihovny, Itálie, vyšší vzdělávání, knihovnictví

Keywords (in English):

Information Education, Information Literacy, User Education, Academic Libraries, Italy, Higher Education, Librarianship

Obsah

Obsah	6
Předmluva.....	8
1. Úvod	10
2. Stav informační gramotnosti a informačního vzdělávání v Itálii.....	13
2.1 Současné italské plány na cestě vstříc informační společnosti	13
2.2 Systém vyššího vzdělávání v Itálii	17
2.2.1 <i>Dělení terciárního vzdělávání v Itálii</i>	<i>18</i>
2.2.2 <i>Systém studia na italských univerzitách.....</i>	<i>19</i>
2.2.3 <i>Instituce italského akademického prostředí.....</i>	<i>20</i>
2.2.4 <i>Hodnocení vědy a výzkumu.....</i>	<i>23</i>
2.2.5 <i>Členství v mezinárodních institucích</i>	<i>24</i>
2.3 Uvedení do problematiky informační gramotnosti.....	25
2.4 Italská informační gramotnost - terminologie	29
2.4.1 <i>La competenza informativa.....</i>	<i>29</i>
2.4.2 <i>Alfabetizzazione informativa.....</i>	<i>30</i>
2.4.3 <i>L'information literacy</i>	<i>31</i>
2.4.4 <i>Alfabetizzazione all'uso dell'informazione.....</i>	<i>32</i>
2.4.5 <i>Alfabetismo / alfabetizzazione all'informazione.....</i>	<i>32</i>
2.5 Informační vzdělávání na italských VŠ	32
2.6 Nástroje Webu 2.0 jako výzva informačního vzdělávání.....	35
2.6.1 <i>E-learning</i>	<i>38</i>
2.6.2 <i>Výuková distribuční platforma iTunes U (podcast).....</i>	<i>39</i>
2.7 Plagiátorství.....	40
3. Iniciativy a projekty informační gramotnosti v Itálii.....	41
3.1 EnIL	41
3.2 AIB – komise CNUR.....	44
3.3 IFLA – italské zastoupení a aktivity	44
3.4 Spring Event.....	45
3.5 BIOS – Biblioteca In Ogni Scuola!	45
3.6 Le Radici e Ali (Kořeny a křídla).....	46
3.7 Projekt TRIO (kurz „Informační gramotnost pro děti“)	48
3.8 Informační gramotnost na školách	50
3.9 Biblioscuole.....	50

4. Role knihoven a knihovníků a jejich zapojení do vzdělávacího procesu.....	52
4.1 Italské knihovny a stav knihovnictví v Itálii	52
4.1.1 <i>Konsorcia v Itálii</i>	54
4.1.2 <i>Knihovnická sdružení.....</i>	57
4.2 Vysokoškolské knihovny	58
4.2.1 <i>Projekt hodnocení vysokoškolských knihoven</i>	59
4.2.2 <i>Typologie kurzů, pořádaných univerzitními knihovnami.....</i>	60
4.3 Profese knihovníka	61
4.3.1 <i>Odborná profesní příprava.....</i>	62
4.3.2 <i>Nové role knihovníků</i>	64
5. Případy a příklady z praxe	65
5.1 Univerzita v Parmě	67
5.1.1 <i>Případová studie projektu informační gramotnosti na univerzitě v Parmě.....</i>	67
5.1.2 <i>BIBLIOPATENTE.....</i>	69
5.2 Portale delle Biblioteche – informační vzdělávání na univerzitě v Bologni	69
5.2.1 <i>E-learningová platforma ATutor</i>	69
5.2.2 <i>E-learningová platforma Moodle</i>	70
5.2.3 <i>Kurz informační gramotnosti (CIL).....</i>	70
5.3 Knihovna „Mario Rostoni“ při univerzitě „Carlo Cattaneo“ v Castellanze.....	72
5.4 Projekt Federica na univerzitě v Neapoli	73
5.5 Univerzita „Bicocca“ v Miláně	74
5.6 Informační gramotnost na univerzitě v Bolzanu	75
6. Závěr	77
Použitá literatura a informační zdroje	79
Seznam použitých zkratk	87
Seznam obrázků	90
Seznam příloh.....	91

Předmluva

Téma mé diplomové práce jsem zvolila z několika důvodů. Prvotním impulsem byla otázka, jak je možné, že většina evropských i mimoevropských států v současnosti problematiku informační gramotnosti a jejího zařazení do studijně-výchovných programů řeší, zatímco o situaci v Itálii je obtížné dohledat jakoukoliv zmínku. Zdálo se, jakoby projekty a aktivity na poli informačního vzdělávání a informační gramotnosti v této jihoevropské zemi ani neexistovaly. Cílem práce je zmapovat a popsat situaci na poli informačního vzdělávání v Itálii. Kromě podrobného rozebrání problematiky informační gramotnosti a informačního vzdělávání budou analyzovány i různorodé informačně-vzdělávací aktivity a projekty. Důraz bude kladen především na akademické prostředí, ale zabývat se budu i knihovnami a knihovníky a jejich zapojením do vzdělávacího procesu. Výsledkem by měl být ucelený obraz současné situace informačního vzdělávání v Itálii.

Italské prostředí je mi osobně velmi blízké. I profesionálně jsem měla tu možnost přiblížit se k němu a důvěrně se obeznámit s prostředím jedné vysokoškolské knihovny. Tato skutečnost by se též dala považovat za jeden z faktorů ovlivňujících volbu tématu mé diplomové práce. Na základě položené otázky a úvodní rešerše jsem v úvodu práce formulovala několik hypotéz, které budou v rámci diplomové práce potvrzeny či vyvráceny, a to na základě analyzovaných relevantních informací a rozhovorů s italskými odborníky. V případě, že u některé z domněnek nebude možno dospět k jednoznačnému závěru, ponechám hypotézu otevřenou dalšímu sledování vývoje situace.

Práce je členěna do pěti kapitol – v úvodu je vysloveno několik tezí, týkajících se italského prostředí ve vztahu k informačnímu vzdělávání a informační gramotnosti. Druhá kapitola přibližuje řadu aspektů a výzev informačního vzdělávání v Itálii – legislativní snahy na cestě vstříc informační společnosti, charakteristiku současného stavu vyššího vzdělávání a informačního vzdělávání na univerzitách, výklad a terminologická úskalí pojmů informační gramotnost a informační vzdělávání, moderní technologie jako nástroj informačního vzdělávání a v neposlední řadě i otázku plagiátorství. Následující kapitola charakterizuje osm významných italských iniciativ a jednu evropskou (se sídlem v Itálii) z jiné než akademické sféry. Čtvrtá kapitola se zabývá postavením knihoven a knihovníků v italském státě a jejich rolí ve vzdělávacím procesu. Pátá kapitola je věnována analýze konkrétních informačně-vzdělávacích aktivit na vybraných italských univerzitách.

Při mapování úrovně informační gramotnosti a informačního vzdělávání v Itálii jsem se neomezila na žádnou specifickou skupinu. Z původní ideje provést dotazníkový průzkum na

italských vysokoškolských knihovnách sešlo hlavně z důvodu decentralizace knihoven, a tím pádem i jejich vysokého počtu – např. pod univerzitu v Turíně spadá celých 49 dílčích knihoven! Meziknihovní spolupráce mezi těmito dílčími knihovnami je často nízká a to se projevuje i na službách, nabízených uživatelům, vzhledu internetových stránek a na propagaci knihoven vůbec. Celkové číslo knihoven k dotázaní by se pohybovalo nad dvěma tisíci entit, což by ve výsledku nemělo vypovídací hodnotu.

Další variantou, nad kterou jsem uvažovala, bylo omezit se jen na jisté území (např. na jeden region¹), což by ale nekorespondovalo s myšlenkou zmapování situace v celé Itálii, jak jsem chtěla práci koncipovat. Výběr regionu by totiž výrazně ovlivnil vyznění práce – informačně-vzdělávacích aktivit v severní části země je mnohem více než na jihu Itálie a charakteristikou té či oné části bych zkreslila výsledný obrázek.

Na závěr jsem se rozhodla nejít kvantitativní, ale kvalitativní cestou a oslovila jsem elektronickou korespondencí čtyři odbornice na problematiku informační gramotnosti a informačního vzdělávání v Itálii (jmenovitě to byly: Carla Basili, Monica Vezzosi, Laura Ballestra a Luisa Marquardt) a jednoho odborníka na italské knihovnictví (Tommaso Giordano) s žádostí o poskytnutí informací ve formě malého neformálního dotazníku. Ten byl zodpovězen ve třech případech – informace od Dr. Carly Basili jsem získala z předchozí elektronické komunikace (poněkud odlišná formulace otázek) a jedna z odbornic mi neodpověděla vůbec. Otázky v dotazníku se týkaly nejen problematiky italského informačního vzdělávání a úrovně informační gramotnosti v Itálii, ale také názorů na začlenění knihovníků do vzdělávacího procesu či možností uplatnění absolventů knihovnických oborů v praxi. Anglická verze dotazníku tvoří Přílohu 1. Získané odpovědi byly zapracovány do diplomové práce a tímto za ně zúčastněným respondentům děkuji.

Diplomová práce má 98 stran včetně 2 příloh. Práce také zahrnuje 11 obrázků a seznam zkratk. Použité informační zdroje jsou citovány podle mezinárodních norem ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2. Z téže normy vychází i styl citování pomocí průběžných poznámek, který jsem zvolila pro citace v textu.

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Haně Landové PhD. za ochotné vedení diplomové práce a za poskytnutí řady cenných připomínek.

¹ Itálie se dělí na 20 územních částí, tzv. regionů. Ty jsou dále děleny na provincie a posléze na jednotlivá města.

1. Úvod

Informační gramotnost (pod doslovným označením *Information Literacy*) bývá v Itálii často považována za paralelu k tzv. *library literacy* nebo *library education*, jak je vzdělávání uživatelů knihoven nazýváno v anglicky mluvících zemích. Informační gramotnost se ale netýká jen vyhledávání v bibliografických databázích, katalozích a jiných elektronických zdrojích. Není to ani pouhá obdoba referenčních služeb, jak bývá *Information Literacy* v knihovnách často představována, přestože její koncept má k referenčnímu knihovnictví blízko. Informační gramotnost by mohla být definována jako odpovědnost, se kterou přistupujeme k informacím v širším slova smyslu – ke všem dějům a procesům, které nás v běžném životě obklopují. Zabývá se komplexním pojetím informací a přístupu k nim a informacemi zde nejsou myšlena pouhá data, sloužící k výzkumu či jiným odborně-profesním aktivitám. Současná společnost není bezdůvodně nazývána informační společností, vždyť je tvořená především informacemi a je na nás, jejích členech, abychom si osvojili dovednosti umožňující se ve stávající společnosti pohybovat. Jestliže si ale tuhle základní potřebu neuvědomíme a nezačneme systematicky pracovat na odstranění informační negramotnosti, lze se vzrůstajícím počtem informací kolem nás (a minimálními schopnostmi jim čelit a efektivně je zvládat) očekávat stále více případů informačního přesycení či informačního zahlcení, tzv. *information overload*. Nejen proto by mělo být informační vzdělávání uvedeno adekvátní formou do všech stupňů školského systému. Výsledkem by měla být společnost, ve které je každý občan schopen kritického myšlení, efektivního sebevzdělávání se a přizpůsobování se současnému technologicky a konceptuálně rychle se měnícímu světu. Na počátku tohoto procesu změny stojí vysoké školy – ať už proto, že informační gramotnost je jakýmsi předpokladem k úspěšnému ukončení studia či proto, že obsáhnutí a zvládnutí informačních kompetencí na vysoké škole umožní absolventům tyto znalosti aplikovat v každodenním životě a snad i předávat dál – nebo alespoň jít příkladem, inspirovat a spolupracovat při šíření povědomí o možnostech a benefitech, které informační gramotnost člověku bezesporu přináší.

Ráda bych na tomto místě formulovala několik hypotéz, které se v diplomové práci pokusím potvrdit či vyvrátit.

I. Úroveň povědomí o informační gramotnosti a o možnostech, které informační vzdělávání nabízí v Itálii je nízká.

Itálie je zemí, kde inovace nastupují velmi pozvolna a společnost se na novinky a změny adaptuje pomalu. Pravděpodobně to bude dáno i rozsáhlostí italského státu a rozdíly mezi severem a jihem. Každopádně participace na evropských i mezinárodních projektech a tematických konferencích je sporadická. V Itálii také chybí odborná literatura a periodika k tématu informačního vzdělávání, o projektech informační gramotnosti nemluvě. Častým problémem je i absence mladého, perspektivního a změnám nakloněného personálu italských knihoven.

II. S uvedením do problematiky informační gramotnosti se v Itálii začíná příliš pozdě.

Často až na univerzitě, pokud vůbec. Pokud se studenti se základy informační gramotnosti poprvé obeznámí až při studiu na univerzitě, často si ani neuvědomí jejich důležitost. Otázka plagiátorství je tak poněkud palčivá.

III. V italském prostředí jsou "informační gramotnost" a "informační vzdělávání" neznámými pojmy. O možnostech, jak je uplatnit a prakticky využít v každodenním životě, nemá italská veřejnost příliš jasnou představu.

Pod pojmem *Information Literacy* je pro většinu lidí spíše vágním a nicneříkajícím. Problémem je také nesjednocená a neucelená terminologie - různí autoři uvádějí různé termíny, ale k jednotnému konsensu zatím nedošlo. Pojem *Information Literacy* je často spojován s knihovními službami (vyhledávání v databázích, rešerše, práce s dokumenty aj.)

IV. Italské univerzity nevynakládají dostatek prostředků na rozvoj a podporu informačního vzdělávání.

Vysvětlení může tkvět v tom, že informační gramotnost není vyučována jako samostatný předmět, ale – pokud je program informační gramotnosti do učebních plánů zařazen – jako podpůrná součást a doplněk přednášek. Tato součást je často spojená se službami, které poskytují knihovny – při prezentaci možností, funkcí a služeb knihovny novým studentům či při aktivitách, vedoucích ke zvýšení studentské samostatnosti a schopnosti pracovat s informačními zdroji. Zapojení univerzity je v takových iniciativách spíše minimální.

V. *V Itálii chybí jak celostátní koncepce informačního vzdělávání, tak organizace či instituce koordinující a zastřešující projekty spojené s informačním vzděláváním.*

Přestože je Itálie sídlem největší celoevropské kontinentální organizace působící na poli informační gramotnosti (EnIL – evropská síť informační gramotnosti, v jejímž čele stojí Dr. Carla Basili), na národním poli je informačně vzdělávacích aktivit poskrovnu, jsou roztržštěné a centrálně neorganizované.

VI. *Italské vzdělávací instituce kladou větší důraz na výuku tradičních předmětů před těmi moderními a v současném světě pro život nezbytnými (jež by se daly definovat jako součást informační gramotnosti, např. práce se zdroji, základy citační etiky, správná formulace dotazů aj.).*

Jak již bylo zmíněno, Itálie je tradiční zemí a změny akceptuje pozvolna. Nejvíce flexibilním je v tomto ohledu právě vysokoškolské prostředí, v němž mají knihovny možnost nastartovat novou éru informačního vzdělávání.

VII. *Knihovny a knihovníci v Itálii nejsou dostatečně zapojeni do vzdělávacího procesu.*

Italské vysokoškolské knihovny jsou vnímány spíše jako entita stranou než jako součást školy. Pozice *teaching librarian* neboli učícího knihovníka, je stále ještě neobjeveným potenciálem italského knihovnictví a pedagogiky zároveň.

Poněvadž téma informační gramotnosti a informačního vzdělávání je velmi široké, jsou vyslovené domněnky jakýmsi nástinem oblastí, na které se v diplomové práci zaměřím. Ovšem ani zdaleka nezahrnují všechny okruhy, které budou řešeny. Bude-li to možné, budou tyto hypotézy v závěru potvrzeny či vyvráceny na základě získaných informací. Pokud to možné nebude, ponechám je otevřeny k dalšímu sledování.

2. Stav informační gramotnosti a informačního vzdělávání v Itálii

V úvodní části této kapitoly bude pojednáno o uspořádání italského vzdělávacího systému (v návaznosti na boloňský proces a další nedávné změny) a pro ilustraci bude porovnán se systémem terciárního vzdělávání v ČR. Pochopení rozdílů je totiž výchozím bodem pro charakteristiku informačního vzdělávání v italském prostředí. Stručně budou vyloženy pojmy informační gramotnost a informační vzdělávání – terminologie je v tomto případě zásadní. V českém prostředí se tyto pojmy již ustálily, ale v Itálii tomu tak zatím zcela není.

2.1 Současné italské plány na cestě vstříc informační společnosti

V italském prostředí je termín „informační společnost“ spojován především s rozvojem a šířením informačních a komunikačních technologií. Je to patrné i na řadě z osmdesáti projektů, které byly schváleny v rámci plánu nazvaného „e-gov 2012“. Ten byl přijat vládou roku 2008 v návaznosti na strategický plán s názvem „i2010“ (vymezuující rámec investic a politik k naplnění na poli technologického výzkumu a komunikace; schválený Evropskou komisí v roce 2005). V e-gov 2012 vytyčila italská vláda několik formulací týkajících se – vzdáleně – i informačního vzdělávání. Hlavně ale řeší problematiku e-governmentu, překonávání rozdílů mezi informačně chudými a bohatými (*digital divide*), dematerializace (cíl č. 20 - podpora digitálních formátů namísto tištěných; kromě dalších entit by školy a univerzity měly postupně přecházet z tištěných výukových materiálů k digitálním a taktéž by tomu mělo být i v případě přihlášek, zápisů a komunikace mezi školou a rodinou), šíření a rozvoje digitálních služeb občanům – informatizace společnosti, tedy zavedení širokopásmového a vysokorychlostního internetu do všech státních a komunálních struktur.

Jedním z dalších cílů je vytvoření agentury pro šíření inovačních technologií, jež má přispívat k rozšíření evropského výzkumného a inovačního prostoru formou spolupráce a koordinace plánů institucí, které ji tvoří, a plánů dalších evropských orgánů. Tzv. *know-how* by měla sbírat prostřednictvím realizace studií, analýz, statistik, předpovědí a virtuální knihovny. *Know-how* má být dále šířeno skrze vzdělávací systém - univerzity, výzkumná a studijní centra a další veřejné i soukromé instituce.

Projekt Národní portál občana (*Portale Nazionale del Cittadino*) si kromě zpřístupnění agend veřejné správy prostřednictvím sítě dal za cíl (v návaznosti na evropskou iniciativu COM2007 694) podpořit občany k aktivní participaci v informační společnosti (tzv. *e-inclusion*).

Tématy inovace a rozvoje informační společnosti se zabývají v italském prostředí především jednotlivé regiony. Začaly v oblasti *e-governmentu* a postupně přešly k „informatizaci společnosti“ (veřejná správa, soukromý sektor) až k dnešku, kdy je priorita kladena ne tolik na nástroje, jako spíše na vytváření znalostní společnosti prostřednictvím inovací, výzkumu a zavedení tzv. digitálního občanství, jak shrnuje ministr Lucio Stanca ve Vládní směrnici pro rozvoj informační společnosti v zákonodárství.²

V Doporučení evropského parlamentu a rady ze dne 18. prosince 2006 o klíčových schopnostech pro celoživotní učení (2006/962/ES) bylo členským státům doporučeno

„rozvítet klíčové schopnosti u všech osob v rámci strategií celoživotního učení, včetně strategií pro dosažení všeobecné gramotnosti, a využívat dokument „Klíčové schopnosti pro celoživotní učení – evropský referenční rámec“ (...) s cílem zajistit:

- 1. aby počáteční vzdělávání a odborná příprava nabízely všem mladým lidem způsoby, jak rozvíjet klíčové schopnosti na úroveň, která je připraví na dospělost a která bude základem pro další vzdělávání a pracovní život;*
- 2. aby byla učiněna příslušná opatření pro mladé lidi, kteří z důvodu svého znevýhodnění ve vzdělání způsobeného osobními, sociálními, kulturními nebo ekonomickými okolnostmi vyžadují pro uplatnění svého vzdělávacího potenciálu zvláštní podporu;*
- 3. aby dospělí byli schopni rozvíjet a aktualizovat klíčové schopnosti po celý život (...)*
- 4. odpovídající infrastrukturu pro další vzdělávání a odbornou přípravu dospělých, včetně učitelů a školitelů, postupy ověřování a hodnocení, opatření zaměřená na zajištění rovného přístupu k celoživotnímu učení i na trh práce a podporu studujících zohledňující rozdílné potřeby a schopnosti dospělých;*
- 5. aby bylo vzdělávání dospělých a jejich odborná příprava jednotlivým občanům poskytováno logicky prostřednictvím úzkého propojení s politikou zaměstnanosti a sociální politikou, kulturní politikou, inovační politikou a jinými politikami týkajícími se mladých lidí a prostřednictvím spolupráce se sociálními partnery a ostatními zúčastněnými stranami;“³*

² Itálie. Ministro per l'innovazione e le tecnologie. *Linee guida del Governo per lo sviluppo della Società dell'Informazione nella legislatura* [online]. Roma : [s.n.], giugno 2002 [cit. 2011-08-11]. 124 s. Dostupné z WWW: <http://www.edscuola.it/archivio/norme/varie/socinfo_02.pdf>.

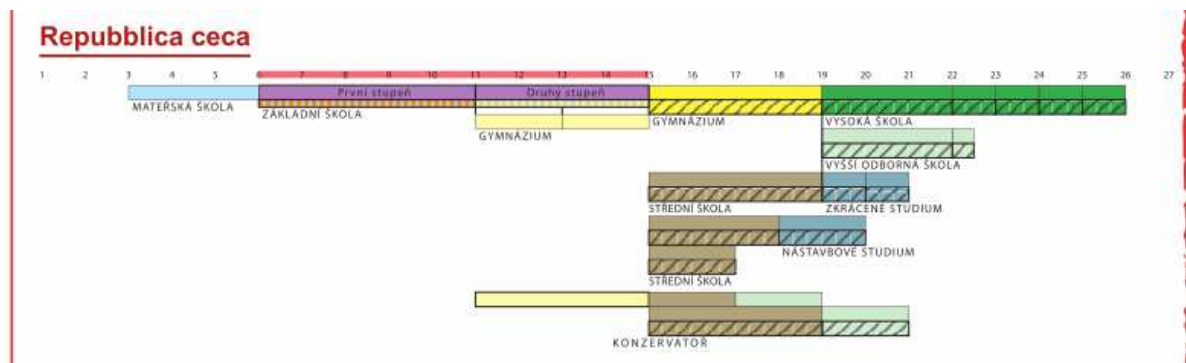
³ EU. Evropský parlament a Rada. Doporučení Evropského parlamentu a Rady ze dne 18. prosince 2006 o klíčových schopnostech pro celoživotní učení: 2006/962/ES. In *Úřední věstník Evropské unie*. 30. 12. 2006, L 349/10, 9 s. Dostupné také z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0010:0018:CS:PDF>>

V návaznosti na tento dokument byl v Itálii schválen zákon č. 296 z 27. 12. 2006, v jehož čl. 1, odst. 622 bylo přijato zvýšení povinné školní docházky na 10 let (do šestnácti let věku jednotlivce), což by mělo vést k lepší – odbornější – přípravě studentů ke vstupu na trh práce⁴. Povinná školní docházka je zavedena na období mezi šestým a šestnáctým rokem života a je rozdělena do tří cyklů. Aktuální stav italského školského systému znázorňuje Obr. 1.

Obr. 1: Diagram italského vzdělávacího systému⁵

Na rozdíl od školského systému v ČR (který je pro porovnání vyobrazen na Obr. 2) jsou studenti po ukončení povinné školní docházky již nějakým způsobem specializováni a alespoň minimálně profesně připraveni ke vstupu na trh práce.

Obr. 2: Diagram českého vzdělávacího systému⁶

⁴ Itálie. Parlamento Italiano, Camera dei deputati. Disposizioni per la formazione del bilancio annuale e pluriennale dello Stato. In *Gazzetta Ufficiale*. 2006, částka 299, 296, s. 124. Řádný dodatek č. 244. Dostupný také z WWW: <<http://www.parlamento.it/parlam/leggi/062961.htm>>.

⁵ Obrázek byl převzat z: EURYDICE. *Strutture dei sistemi educativi europei 2009/2010 : grafici* [online]. [s.l.] : Commissione Europea, 18 marzo 2010. [cit. 2011-06-07]. Dostupné z WWW: <<http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/tools/108IT.pdf>>. s. 4.

⁶ Obrázek byl převzat z: EURYDICE, 2010. s. 3

V technické příloze ministerského dekretu č. 139 z 22. srpna 2007 (v návaznosti na výše zmíněný zákon č. 296) jsou definovány klíčové občanské schopnosti, kterými by měl být každý občan po ukončení desetileté povinné školní docházky vybaven. Jedná se o:

- **naučit se učit** – „*imparare ad imparare*“ – umět si zorganizovat učení, včetně schopnosti rozlišit, vybrat a používat různé zdroje a různé způsoby učení a vzdělávání se (jak formálního, tak neformálního) v závislosti na časovém úseku, strategiích a metodě studia a práce
- plánovat
- komunikovat
- spolupracovat a sdílet
- jednat nezávisle a odpovědně
- řešit problémy
- identifikovat vazby a vztahy
- **získávat a interpretovat informace** – kriticky přijímat a interpretovat informace získané z různých prostředí a prostřednictvím různých komunikačních nástrojů, hodnotit jejich spolehlivost a užitečnost a rozlišovat mezi fakty a názory⁷.

Od školního roku 2010/2011 byla školám a vzdělávacím institutům zavedena povinnost hodnotit studenty, kteří končí povinnou školní docházku ve čtyřech rámcích školního vzdělávání (lingvistický, matematický, vědecko-technologický a historicko-sociální rámec). Hodnocení je řazeno od nejlepšího jako dosažená „pokročilá úroveň“, „střední úroveň“ a „nízká úroveň“. V případě, že žák nedosáhne ani poslední zmiňované úrovně, je toto zaneseno spolu s objasněním důvodů k nedostatečnému hodnocení. Certifikát (jehož model byl přijat ministerským dekretem č. 9 dne 27. 1. 2010) je platný na národní úrovni a obsahuje i prohlášení, že student obsáhl všechny výše uvedené občanské kompetence⁸.

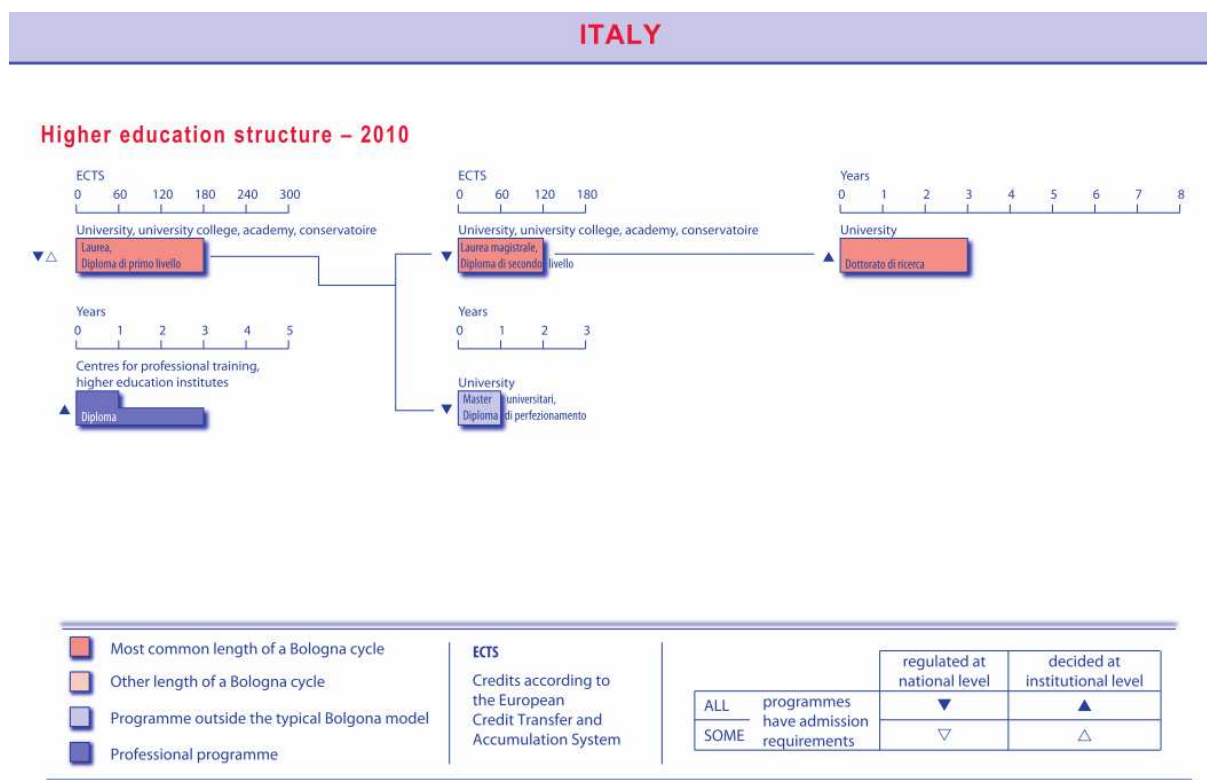
Informační vzdělávání by mělo být rozvrstveno do všech vzdělávacích úrovní (včetně celoživotního) a pokud se žáci naučí „získávat a interpretovat informace“ a „učit se“ již na základní škole, je to velký krok kupředu, vstříc informačně-gramotnému obyvatelstvu. Otázkou zůstává, jak a do jaké míry jsou ony certifikované občanské kompetence naplňovány.

⁷ Itálie. Il Ministro della Pubblica Istruzione. Regolamento recante norme in materia di adempimento dell'obbligo di istruzione. In *Gazzetta Ufficiale*. 2007. částka 202, s. 4.

⁸ Itálie. Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca. *Certificato delle Competenze di Base acquisite nell'assolvimento dell'obbligo di istruzione*. [online] Roma, 2010. [cit. 2011-08-11]. 3 s. Dostupné z WWW: <http://www.istruzione.it/alfresco/d/d/workspace/SpacesStore/ac01964a-ae09-4707-9bc3-b6092b3cc7fe/certificato_obbligo.pdf>

2.2 Systém vyššího vzdělávání v Itálii

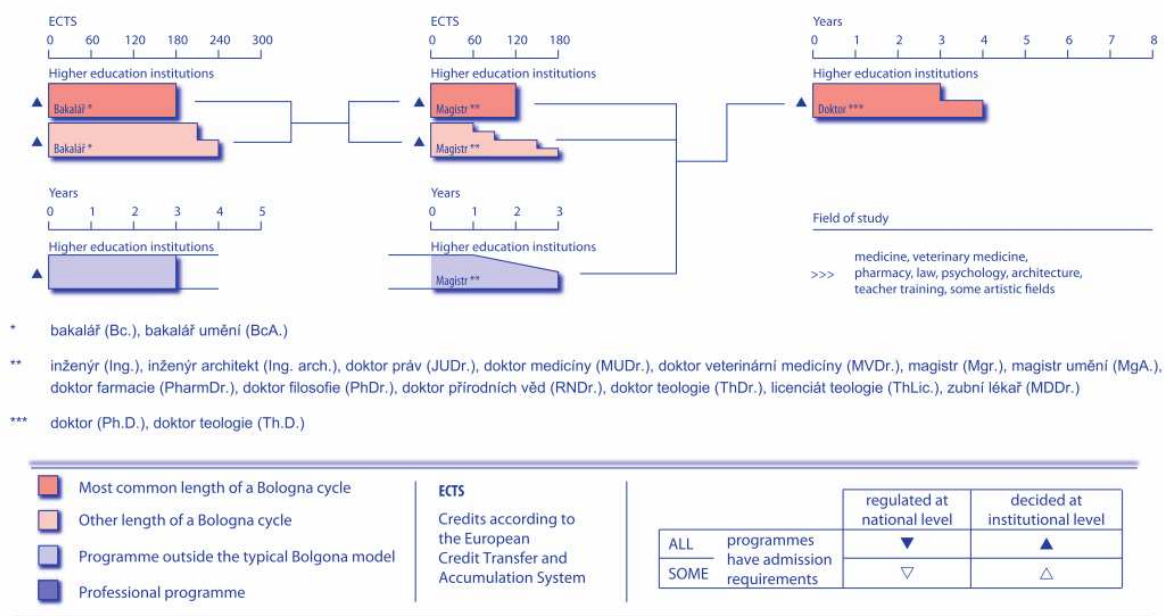
Italské vyšší vzdělávání v posledních letech podstoupilo řadu změn, které zatím nejsou u konce. Jednu z klíčových změn do systému vysokoškolského vzdělávání vnesl tzv. Boloňský proces (změna pro Itálii nastartovaná již r. 1998 podpisem Sorbonnské listiny). Jeho hlavní myšlenkou je harmonizovat vysokoškolské vzdělávání na evropské úrovni s cílem zvýšení kvality, provázanosti a konkurenceschopnosti evropského terciárního vzdělávání. Konkrétní stav systému vysokoškolského studia po zavedení boloňského procesu je znázorněn na Obr. 3. Pro srovnání uvádím opět i grafické znázornění situace v ČR (Obr. 4). Vyšší vzdělávání v Itálii spadá pod Ministerstvo vzdělávání, univerzit a výzkumu (*Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca – MIUR*).

Obr. 3: Vyšší vzdělávání v Itálii⁹

⁹ Obrázek byl převzat z: *Focus on Higher Education in Europe 2010 : The Impact of The Bologna Process* [online]. Brussels : Education, Audiovisual and Culture Executive Agency, 2010. s. 100 [cit. 2011-06-07]. Dostupné z WWW: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/122EN.pdf>. ISBN 978-92-9201-086-7, DOI 10.2797/38158.

Higher education structure – 2010

Obr. 4: Vyšší vzdělávání v ČR¹⁰

2.2.1 Dělení terciárního vzdělávání v Itálii

System italského terciárního vzdělávacího systému lze podle Scalmato a Agnotti rozdělit do tří kategorií:

Univerzity

Celý univerzitní systém v Itálii zahrnuje ke dni 2. 8. 2011 celkem 95 vysokých škol akreditovaných MIUR – 67 státních a 28 nestátních univerzit, z čehož 11 soukromých online¹¹ univerzit¹². Seznam VŠ včetně jejich adres a odkazů na webové stránky je uveden v Příloze 2.

¹⁰ Obrázek byl převzat z: *Focus on Higher Education in Europe 2010 : The Impact of The Bologna Process*, 2010. s. 74.

¹¹ v Itálii jsou tyto online univerzity nazvány „telematickými“ – *università telematiche*. Jejich vznik a právní ukotvení ve vzdělávacím systému umožnil ministerský dekret ze dne 17. 4. 2003.

¹² Data byla čerpána z portálu *Cerca Università* – spadajícího pod neziskové meziuniverzitní konsorcium CINECA – agregujícího veškerá data, týkající se akademického prostředí (VŠ, kurzy, studenti, pedagogové, financování, statistiky aj.)

Umělecké, hudební a taneční vyšší vzdělávání

Zkratka AFAM – *Alta Formazione Artistica, Musicale e Coreutica* zahrnuje umělecké akademie, konzervatoře, vyšší umělecké školy aj. Obory, které lze jejich prostřednictvím studovat jsou: tanec, malba, kresba, sochařství, dekorace, scénografie, design (grafika), herectví, režie, divadlo, hudba a řada dalších.

Další typy neuniverzitního vyššího vzdělávání

Jedním je tzv. **IFTS**¹³, někdy označováno pouze jako ITS. Jedná se o vzdělání technického směru různých specializací pro studenty či dospělé, kteří se chtějí dále vzdělávat nebo se profesně vymežit. Po jejich dokončení je absolventům vystaven certifikát IFTS, který ale není na úrovni diplomu z univerzity či konzervatoře. Počet účastníků kurzu IFTS se většinou pohybuje mezi 12 a 22 a kromě teoretické části je povinnou třicetiprocentní součástí kurzu i odborná stáž. IFTS kurzy se týkají většinou zemědělství, životního prostředí, stavebnictví, průmyslu, informačních a komunikačních technologií, dopravy a turismu.

Dalším jsou tzv. **FPR**¹⁴ – vzdělávací kurzy spíše praktického zaměření připravující studenty na budoucí profesi, někdy bývá FPR i rekvalifikačního charakteru. V evropském kontextu by odpovídaly tzv. **VET**¹⁵. Z dalších možností vyššího vzdělávání, které se absolventům středních škol nabízí, jsou školy pro překladatele, dále restaurátorství a uchovávání kulturního dědictví, kinematografie, archivnictví a paleografie, psychoterapie, policejní školy a řada rekvalifikačních kurzů¹⁶.

2.2.2 Systém studia na italských univerzitách

Nás bude zajímat především prvně zmíněná kategorie – univerzity. Ty jsou víceméně autonomní (jeden z dopadů nedávných reforem), na celonárodní úrovni jsou koordinovány jen některé aktivity, jako např. organizace závěrečných zkoušek.

¹³ *Il sistema di Istruzione e Formazione Tecnica Superiore*, někdy bývají označovány pouze jako ITS *Istituti tecnici superiori*. V českém prostředí by se pravděpodobně jednalo o vyšší odborné školy technického směru.

¹⁴ *Formazione Professionale Regionale* – zřizovány jednotlivými regiony ve spolupráci s Ministerstvem práce; často vznikají za podpory Evropského sociálního fondu

¹⁵ *Vocational Education & Training*

¹⁶ SCALMATO, Valeria; ANGOTTI, Roberto. *Strutture dei sistemi di istruzione e formazione in Europa : Italia 2009/2010* [online]. Lussemburgo: European Commission, [2010] [cit. 2011-06-06]. 65 s. Dostupné z WWW: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/structures/041_IT_IT.pdf>.

Vyhláškou č. 509 ze 3. 11. 1999 bylo reformováno univerzitní vzdělávání¹⁷ a podle nejnovějších pravidel, vyplývajících ze zákona č. 270 ze dne 22. 10. 2004, je italský univerzitní systém třístupňový – podobně, jako je tomu v ČR. Na první cyklus (tříletý „bakalářský“ program, v Itálii označován písmenem „L“ – *Laurea*) navazuje druhý cyklus (magisterský program, v Itálii rozlišen na jednoletý „MU1“ – *Master universitario di Primo Livello* či dvouletý „LM“ – *Laurea Magistrale*, případně pěti- až šestiletý „LM c.u.“ *Laurea Magistrale Ciclo Unico*¹⁸) a třetí cyklus (jednoletý „MU2“ – *Master Universitario di Secondo Livello*, tříletý doktorský program označovaný „DR“ – *Dottorato di Ricerca* nebo tzv. úzce specializované profesní programy v délce trvání od dvou do šesti let značené písmeny „SS“ – *Scuole di Specializzazione*)¹⁹.

2.2.3 *Instituce italského akademického prostředí*

MIUR

Ministerstvo vzdělávání, univerzit a výzkumu, jež bylo ustanoveno na základě Dekretu č. 85 z 16. května 2008. Cíle, které si MIUR vytyčilo, se týkají následujících oblastí:

- zlepšení infrastruktury informačních a komunikačních technologií ve školních institucích (přístup k internetu, dotace na PC za účelem výuky)
- online mobilita (komunikace mezi učiteli ...)
- informační systémy (podpora komunikace mezi školou a rodinou)
- e-learning a počítačová gramotnost (zahrnuje částečně i gramotnost jazykovou – anglický jazyk pro studenty všech tříd, podpora učitelů při přípravě na ECDL zkoušky, idea pedagogů – expertů v metodologii výuky prostřednictvím informačních technologií)
- národní vzdělávací portál (vytvoření jednotného webového rozhraní pro veškeré vzdělávací programy institucí tak, aby rodiče mohli pro svého potomka vybrat adekvátní školu)

¹⁷ SCALMATO, Valeria; ANGOTTI, Roberto. *Strutture dei sistemi di istruzione e formazione in Europa : Italia 2009/2010* [online]. Lussemburgo: European Commission, [2010] [cit. 2011-06-06]. 65 s. Dostupné z WWW: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/structures/041_IT_IT.pdf>.

¹⁸ *LM c.u.* se týká pouze oborů lékařství, zubařství, veterinářství, farmacie a architektury

¹⁹ MIUR. *Istruzione superiore e professioni : Guida 2010 ai corsi di Primo Livello (Lauree Triennali e Diplomi Accademici)* [online]. [Roma] : [MIUR], [2010] [cit. 2011-08-11]. 41 s. Dostupné z WWW: <http://www.miur.it/Documenti/universita/2010/GuidaIstruzioneSuperioreProfessione/Introduzione_guida2010.pdf>.

- podpora výzkumu (spuštění projektu finančního ohodnocování univerzit dosahujících vynikajících výsledků v primárním a aplikovaném výzkumu a ve výzkumu na poli průmyslu a přenosu technologií)²⁰.

Poslední zmíněný bod se týká univerzitního systému, který mj. zastřešuje a koordinuje – od přijímacího řízení přes přerozdělování financí, až k organizaci závěrečných zkoušek. MIUR se zabývá veškerými vzdělávacími aktivitami na celonárodní úrovni i zapojením Itálie do evropských projektů.

CRUI – *Conferenza dei Rettori delle Università italiane*

Konference rektorů italských vysokých škol je asociace, zastupující státní vysoké školy a prezentující jejich požadavky a potřeby vládám a parlamentním orgánům. Podílí se na plánech rozvoje univerzit a univerzitního vzdělávání, zastupuje zájmy univerzit v národních i mezinárodních spolicích.

CUN – *Consiglio Universitario Nazionale*

Národní univerzitní rada, ustanovená 26. 1. 2006, je voleným zastupitelským orgánem italských univerzit. Mezi hlavními úkoly CUN je vyjadřovat se v zájmu univerzit, které zastupuje, k tématům legislativy (týkající se univerzitního systému), plánování univerzitních programů, definice vědecko-odvětvových sektorů, pravidel výuky na univerzitách, kritérií financování univerzit, kategorizace vysokoškolského vzdělávání a dalším. Až do ledna 2011 byla jeho součástí i disciplinární komise řešící přestupky akademických pracovníků a studentů. Je členěna do čtrnácti vědních oblastí (matematika a informatika; fyzika; chemie; věda o Zemi; biologie; medicína; zemědělství a veterinářství; stavební inženýrství a architektura; strojírenství a technika; antické, filologicko-literární a historicko-umělecké vědy; historie, filozofie, pedagogika a psychologie; právo; ekonomika; politické a sociální vědy).

²⁰ Ministro per l'innovazione e le tecnologie. *Linee guida del Governo per lo sviluppo della Società dell'Informazione nella legislatura* [online]. Roma : [s.n.], giugno 2002 [cit. 2011-08-11]. 124 s. Dostupné z WWW: <http://www.edscuola.it/archivio/norme/varie/socinfo_02.pdf>.

CINECA – *Consorzio Interuniversitario del Nord est Italiano Per il Calcolo Automatico*

Jedná se o neziskové meziuniverzitní konsorcium založené již roku 1967. K letošnímu datu sdružuje 50 italských univerzit, MIUR, Národní výzkumnou radu (CNR – *Consiglio Nazionale delle Ricerche*) a Národní institut oceánografie a experimentální geofyziky (*Istituto Nazionale di Oceanografia e di Geofisica Sperimentale*) – loga všech členů ilustruje Obr. 5.

Obr. 5: Loga institucí sdružených v konsorciu CINECA v roce 2011²¹

²¹ Obrázek je převzat z: CINECA [online]. [2011] [cit. 2011-08-11]. Chi siamo. Dostupné z WWW: <<http://www.cineca.it/page/chi-siamo>>.

CINECA je jakýmsi technologickým pojátkem mezi veřejnou správou a akademickým, výzkumným a průmyslovým prostředím. Provozuje a vyvíjí pokročilé řídicí systémy pro správu a analýzu informací a zajišťuje interakci všech složek akademického prostředí s centrální administrativou MIUR, umožňujíc tak efektivní sledování a koordinaci jednotlivých akademických aktivit. Zajišťuje bezpečnost informačních systémů a s pomocí nejnovějších technologií a prvků e-learningu realizuje portály – jedním z nich je *Cerca Università* (<http://cercauniversita.cineca.it/>), který agreguje veškerá data, týkající se akademického prostředí (od informací o jednotlivých univerzitách, kurzech, studentech, pedagozích přes financování až ke statistikám a řadě dalších). CINECA se také účastní projektů Evropské unie²².

2.2.4 Hodnocení vědy a výzkumu

Za pozornost také stojí problematika evaluace vědy a výzkumu. V dřívějších letech působily v Itálii dvě instituce zaměřené na hodnocení vysokoškolského systému a výzkumu:

CNVSU – *Il Comitato nazionale per la valutazione del sistema universitario*

Národní výbor pro hodnocení univerzitního systému stanovoval základní kritéria pro evaluaci univerzitního systému, definoval charakter informací a dat, která musely univerzity každoročně vykazovat, a na jejich základě podával MIUR podrobnou analytickou zprávu. Byl také povinen – na žádost MIUR – pořádat konzultační, instruktážní, hodnotící a další aktivity.

CIVR – *Il Comitato di indirizzo per la valutazione della ricerca* Řídicí výbor pro hodnocení výzkumu, který byl kromě cíle hodnotit národní výzkum zaměřen také na podporu a zvyšování jeho kvality. Vůbec první hodnocení bylo spuštěno roku 2003 a vztahovalo se k tříletému období 2001–2003. Výsledky byly MIUR podány roku 2006 a na jejich základě ministerstvo regulovalo přerozdělování financí v letech 2006–2011. V březnu 2010 bylo naplánováno spuštění Pětiletého hodnocení výzkumu (*Valutazione Quinquennale della Ricerca* – VQR), ze kterého ale nakonec sešlo zánikem CNVSU a CIVR.

²² CINECA [online]. [2008] [cit. 2011-08-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.cineca.it/en>>

Na základě prezidentského dekretu č. 76 ze dne 1. února 2010 byla ustanovena Národní kancelář pro hodnocení univerzit a výzkumných institutů (*l'Agenzia nazionale di valutazione del sistema Universitario e della Ricerca* – ANVUR), která nahradila oba výše zmíněné hodnotící orgány a převzala na sebe veškerou zodpovědnost za hodnocení kvality výzkumu a institucí terciárního vzdělávání. Dne 12. 7. 2011 byl Ministerstvem vzdělávání, univerzit a výzkumu podepsán dekret, úkolující ANVUR provedením Hodnocení kvality výzkumu (*Valutazione della Qualità della Ricerca* – VQR²³) za období let 2004–2011. ANVUR hodlá hodnocením pověřit 14 expertních hodnotících skupin, odpovídajících čtrnácti oblastem definovaným CUN. Pro každou z oblastí má být ustanovena skupina odborníků jmenovaných přímo Ústřední radou ANVUR. Oficiální zveřejnění konečného znění směrnic a pokynů k VQR je plánováno na září 2011²⁴.

2.2.5 Členství v mezinárodních institucích

61 italských univerzit společně s Konferencí rektorů vysokých škol jsou členy **EUA** – *European University Association*. Ta reprezentuje a podporuje evropské instituce vyššího vzdělávání ve 47 státech²⁵.

Dvanáct italských univerzit je také členem **EUCEN** – *European University Continuing Education Network* – největšího multioborové sítě zabírající se celoživotním vzděláváním na univerzitách. Jedná se o nevládní a neziskovou mezinárodní organizaci se sídlem v Belgii a s členy ze 43 zemí světa²⁶.

²³ Přestože zkratka VQR zůstala nezměněná, změnil se význam – z „pětiletého hodnocení“ na „hodnocení kvality“

²⁴ BENEDETTO, Sergio. *Il VQR 2004-2010* : www.anvur.org [online]. Roma : CRUI, 21 luglio 2011 [cit. 2011-08-11]. Dostupné z WWW: <<http://www.univr.it/documenti/Documento/allegati/allegati309345.pdf>>.

²⁵ *EUA : Strong Universities for Europe* [online]. [2002] [cit. 2011-08-11]. EUA at a glance. Dostupné z WWW: <<http://www.eua.be/about/at-a-glance.aspx>>.

²⁶ EUCEN. *Eucen: The European Association for University Lifelong Learning* [online]. [s.d.] [cit. 2011-08-11]. What is EUCEN?. Dostupné z WWW: <<http://www.eucen.eu/about/eucen>>.

2.3 Uvedení do problematiky informační gramotnosti

Informační gramotnost je podle České terminologické databáze knihovnictví a informační vědy definována jako „*schopnost jednotlivce prostřednictvím dostupných informačních metod a technologií vyhledávat, zpracovávat, vyhodnocovat a využívat informace*”²⁷. Normativní výklad²⁸ o informační gramotnosti hovoří jako o “*uvědomění si potenciálu informací a souvisejících zdrojů, a schopnost[i] tyto zdroje využívat*”.

Zkušenosti z posledních let ale ukázaly, že je nezbytné daný výklad ještě doplnit o dva další aspekty informační gramotnosti: uvědomění si informační potřeby v počáteční fázi a etické naložení se získanými informacemi v závěrečné fázi. Na etickou stránku nakládání s informacemi se klade velký důraz obzvláště v posledním desetiletí, kdy obrovské množství informací volně dostupných prostřednictvím sítě spolu s malou informovaností o ochraně duševního vlastnictví v elektronickém prostředí má za následek stále se zvyšující počet případů plagiátorství a porušování autorských práv.

Otázkou, co to vlastně je informační gramotnost, se zabývala řada autorů již od sedmdesátých let dvacátého století. Tehdy tento termín poprvé použil Paul Zurkowski a měl jím na mysli přerod tradičních knihovních služeb do inovativnějšího poskytování informací v soukromém sektoru – synonymem pro informační gramotnost bylo efektivní používání informací v pracovním prostředí spojené především s řešením problémů. Informačně gramotnými mohou být nazýváni lidé, kteří vědí, jak používat informační zdroje ke své práci. Naučili se k řešení svých informačních problémů využívat techniky a dovednosti široké škály informačních nástrojů i primárních zdrojů²⁹. V průběhu let se definice vyvíjela, kromě využívání zdrojů začala být stále silněji podtrhována role informačních a komunikačních technologií a informační gramotnost začala pronikat i do konceptu vzdělávání, především celoživotního učení (*lifelong learning*). Ústředními institucemi, které řešení problematiky převzaly do svých rukou, se staly knihovny jakožto centra vědění, informací a zdrojů.

²⁷ ŠVEJDA, Jan, PLANKOVÁ, Jindra. informační gramotnost. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2011-07-30]. Dostupné z: <http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000002038&local_base=KTD>.

²⁸ Dle normy ČSN ISO 5127-2003, citace jako u pozn. 27

²⁹ BAWDEN, David. Information and digital literacies; a review of concepts. *Journal of Documentation*. London: MCB UP Ltd, 2001. Vol. 57, Iss. 2, s. 218 – 259. ISSN 0022-0418. Dostupné také komerčně z WWW (DOI): <<http://dx.doi.org/10.1108/EUM000000007083>>

Podle Peacock má informační gramotnost za cíl „*podporovat kritické myšlení, zvýšit informovanost a schopnost jedince celoživotně se učit*“³⁰. Informační gramotnost tedy není „pouze pro vybrané“, je to sada kompetencí a dovedností, které by měl mít každý člen informační společnosti bez ohledu na výši ukončeného vzdělání či oblast profesní specializace. Podle Hany Landové by mělo být dosaženo zvyšování informační gramotnosti občanů prostřednictvím informačního vzdělávání (metodika, definování cílů i jednotlivých forem výuky). A právě tím se zabývají nejen knihovníci a informační pracovníci působící v praxi, ale i teoretikové v oblasti informační vědy³¹. Tuto teorii potvrzuje i Jennifer Jarson: „*Pokud je rozvoj celoživotního vzdělávání ústředním cílem institucí vyššího vzdělávání, pak informační gramotnost nemůže být kompetencí pouze knihovníků, ale odpovědnost musí být kolaborativně rozdělena mezi knihovníky, vyučující, administrativní pracovníky a studenty.*“³² Ovšem role knihovníků zůstává zcela bezpochyby zásadní, jak podtrhuje Ridi – základem informační gramotnosti je koncepce, že k nalezení relevantních informací je zapotřebí, aby je napřed někdo nějakým způsobem zorganizoval. Znalost logiky této organizace informací je klíčová pro jejich nalezení a hodnocení³³.

Jaký je tedy rozdíl mezi informační gramotností a informačním vzděláváním? „*Zatímco informační gramotnost je cílem, informační vzdělávání je procesem, který k tomuto cíli vede.*“³⁴ „*(...) termín [informační vzdělávání] je obecně použitelný pro všechny formy (...) činnosti, která má za cíl zvyšování informační gramotnosti, bez ohledu na cílovou skupinu (žáci ZŠ, VŠ studenti, pedagogové, senioři aj.).*“³⁵

Hlavním rysem informačně gramotného člověka je, že chápe a dokáže uspokojit své informační potřeby v jakékoliv situaci. Informační gramotnost ale nestojí osamocena – je vždy zasazena do určitého rámce a její součástí jsou další dílčí gramotnosti, jak ilustruje Obr. 6.

³⁰ PEACOCK, Judith. Teaching Skills for Teaching Librarians: Postcards from the Edge of the Educational Paradigm. *Australian Academic & Research Libraries* [online]. May 2001, 32, 1, [cit. 2011-08-11]. Dostupný z WWW: <<http://alia.org.au/publishing/aarl/32.1/full.text/jpeacock.html>>. ISSN 0004-8623.

³¹ LANDOVÁ, Hana. *Informační profese a její vzdělávací aspekty*. Praha: ÚISK FF UK, 2007. [online]. s. 6. v.1.0. [cit. 2011-08-05]. s. 6. Dostupné z WWW: <http://texty.jinonice.cuni.cz/studijni-texty/landova-hana/landova_01.pdf>

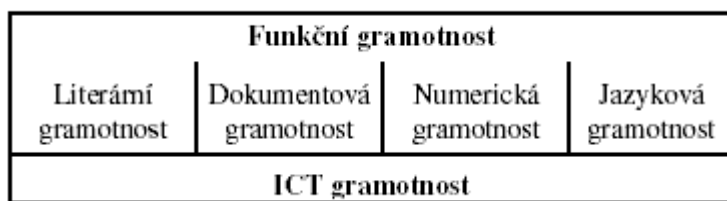
³² JARSON, Jennifer. Information literacy and higher education : A toolkit for curricular integration. *College & Research Libraries News* [online]. November 2010, 71, 10, [cit. 2011-08-11]. s. 534-538. Dostupný z WWW: <<http://crln.acrl.org/content/71/10/534.full.pdf+html>>. ISSN 2150-6698.

³³ RIDI, Riccardo. *Homepage accademica di Riccardo Ridi (ridi@unive.it) professore associato di biblioteconomia* [online]. 2010-04-22, 2011-04-11 [cit. 2011-08-11]. COMPETENZE INFORMATIVE. Dostupné z WWW: <<http://lettere2.unive.it/ridi/competenze.htm>>.

³⁴ DOMBROVSKÁ, Michaela, LANDOVÁ, Hana, TICHÁ, Ludmila. Informační gramotnost teorie a praxe v ČR. *Národní knihovna knihovnická revue* [online]. 2004 [cit. 2011-07-05]. s. 7-18. Dostupné z WWW: <<http://knihovna.nkp.cz/nkkr0401/0401007.html>>. ISSN 1214-0678.

³⁵ LANDOVÁ, Hana. *Informační profese a její vzdělávací aspekty*. 2007. s. 8.

„Zabývat se informační gramotností v kontextu znamená zabývat se všemi třemi složkami této problematiky: tedy samotným definováním toho (nebo shody o tom), co je informační gramotnost, dále pak vytvořením standardů informační gramotnosti (na různých úrovních) a nakonec problematikou informačního vzdělávání samotného, tedy onoho „jak učit“ informační gramotnost, nebo přesněji přispívat k jejímu rozvoji.“³⁶

Obr. 6: Grafické znázornění složek IG - Informační gramotnost jako struktura³⁷

Asociace amerických knihoven (ALA) zveřejnila ve zprávě Komise pro informační gramotnost v roce 1989 definici informační gramotnosti, která je doposud zřejmě nejčastěji používanou:

„K dosažení informační gramotnosti musí být jedinec schopen rozeznat, kdy potřebuje informace, a dále je vyhledat, vyhodnotit a efektivně využít. Informačně gramotní lidé se naučili, jak se učit. Vědí, jak se učit, protože vědí, jak jsou znalosti pořádány, jak je možné informace vyhledat a využít je tak, aby se z nich další mohli učit. Jsou to lidé připravení pro celoživotní vzdělávání, protože mohou vždy najít informace potřebné k určitému rozhodnutí či k vyřešení daného úkolu.“³⁸

³⁶ DOMBROVSKÁ, Michaela, LANDOVÁ, Hana, TICHÁ, Ludmila. Informační gramotnost teorie a praxe v ČR. *Národní knihovna knihovnická revue* [online]. 2004 [cit. 2011-07-05]. s. 7-18. Dostupné z WWW: <<http://knihovna.nkp.cz/nkkr0401/0401007.html>>. ISSN 1214-0678.

³⁷ Obrázek převzat z: DOMBROVSKÁ, Michaela, LANDOVÁ, Hana, TICHÁ, Ludmila. Informační gramotnost - teorie a praxe v ČR. 2004.

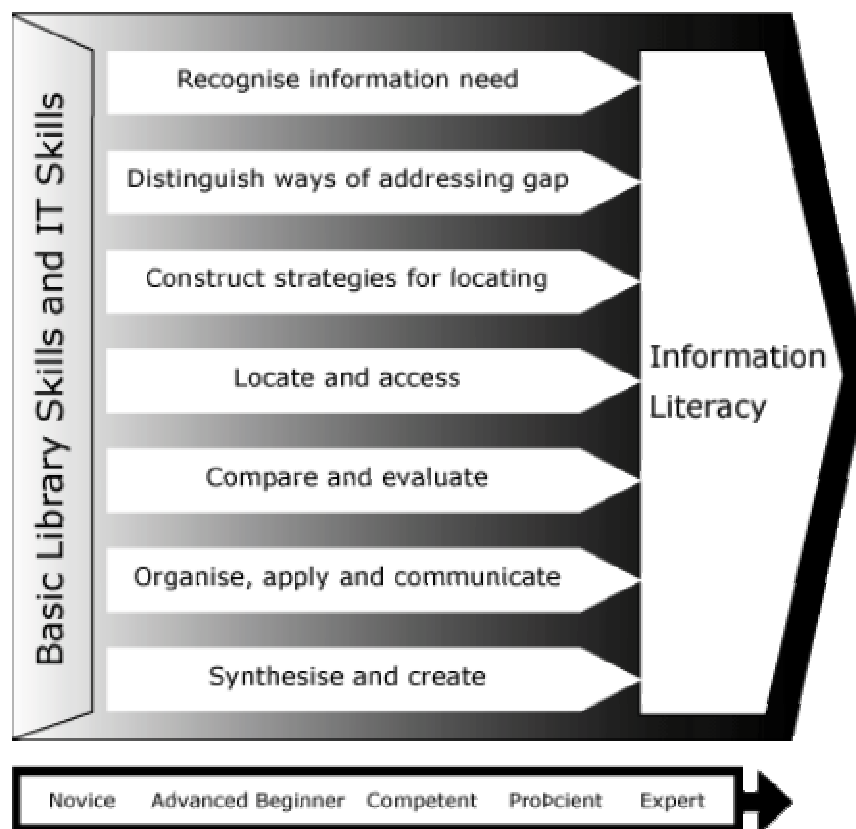
³⁸ LANDOVÁ, Hana. Informační gramotnost - náš problém(?). *Ikaros* [online]. 2002, roč. 6, č. 8 [cit. 2011-07-05]. Dostupné z WWW: <<http://www.ikaros.cz/node/1024>>. URN-NBN:cz-ik1024. ISSN 1212-5075.

Existuje řada teoretických modelů informační gramotnosti, z nichž mezi nejznámější patří

- Velká šestka (*The BIG 6*)³⁹ je název šestistupňového modelu řešení informačních problémů
- Sedm pilířů informační gramotnosti *The Seven Pillars of Information Literacy*⁴⁰ (viz Obr. 7). Tento model je výsledkem práce SCONUL – *Society of College, National and University Libraries*. Původně byl definován roku 1999, ale v důsledku společenských změn jej autoři letos (2011) aktualizovali.

SCONUL Seven Pillars Model for Information Literacy

© Society of College, National and University Libraries

Obr. 7: Model sedmi pilířů informační gramotnosti (SCONUL)⁴¹

³⁹ Více informací o modelu BIG 6 na WWW: <<http://www.big6.com>>.

⁴⁰ Model je výsledkem práce SCONUL – *Society of College, National and University Libraries*. Původně byl definován roku 1999, ale v důsledku společenských změn jej autoři letos (2011) aktualizovali. Více informací na WWW: <http://www.sconul.ac.uk/groups/information_literacy/sp/seven_pillars.html>

⁴¹ Obrázek převzat z: SCONUL : *Society of College, National and University Libraries* [online]. c2007 [cit. 2011-08-11]. The Seven Pillars of Information Literacy model. Dostupné z WWW: <http://www.sconul.ac.uk/groups/information_literacy/sp/sp/model.html>.

Podle Basili lze na informační gramotnost nahlížet z různých úhlů pohledu, např.:

- **disciplinárního** (jako na formu studia informací – odpovídajícím pojmem je informační kultura)
- **sociálně-politického** (jako na typ gramotnosti – odpovídajícím pojmem je informační gramotnost)
- **kognitivního** (jako na formu individuální kompetence – odpovídajícím pojmem jsou informační dovednosti, znalosti či kompetence, anglicky *information skills*)⁴²

Podle Basili spadá oblast knihovnictví, archivnictví, bibliografie i dokumentalistiky do první, „disciplinární“ skupiny⁴³.

2.4 Italská informační gramotnost - terminologie

Termín „informační gramotnost“ je v italštině zatím relativně nový. Až do roku 2000 byl skloňován výhradně informačními profesionály (dokumentalisty, jak jsou v Itálii nazýváni) bez účasti knihovnické komunity, jak podotýká Laura Ballestra⁴⁴. V průběhu uplynulého desetiletí se ale věci poněkud změnily a v současnosti, mluví-li se o informační gramotnosti, je nejčastěji spojována právě s pracovníky knihoven. V literatuře lze pro informační gramotnost najít několik různých termínů:

2.4.1 *La competenza informativa*

V češtině by se jednalo pravděpodobně o „informační kompetence“. Tento termín je použit v *Přehledu italských knihoven 2007-2008*⁴⁵ v souvislosti s rozvojem informační gramotnosti na středních školách – konkrétně se jedná o projekt na podporu a rozvoj informační gramotnosti Kořeny a křídla (*Le radice e Ali* – bude přiblížen v kapitole 3.6).

⁴² BASILI, Carla. Information Literacy Policies in European Universities. In *VI Jornadas CRAI* [online]. Pamplona : Universidad de Navarra, 2008 [cit. 2011-08-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.unav.es/biblioteca/obras/oa/crai6.pdf>>.

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ BALLESTRA, Laura. *Italy : Information Literacy State-of-the Art Report*. [online] May 30 2010. Dostupné z WWW: <<http://www.ifla.org/files/information-literacy/publications/Italy2010spedito160610.pdf>> [cit. 2011-07-09]

⁴⁵ Termín převzat z: MARQUARDT, Luisa. Biblioteche e lettura: La biblioteca nella scuola. In *Rapporto sulle biblioteche italiane 2007-2008*. Vittorio Pozani. Roma: Associazione italiana biblioteche, 2009. s. 61-62. ISBN 978-88-7812-194-2.

V první lekci kurzu informační gramotnosti projektu TRIO (viz kap. Projekty) charakterizuje jeho autorka, C. A. Prete, v Itálii používaný termín *la competenza informativa* jako „souhrn znalostí a informačních dovedností jedince“, zatímco termínem *alfabetizzazione informativa* má na mysli spíše „výukovou činnost, mající za výsledek naučení informačním dovednostem a schopnostem“. V širším slova smyslu ovšem používá termín *cultura dell'informazione* (lze překládat jako informační gramotnost) ⁴⁶.

K posledně uvedenému termínu (*cultura dell'informazione*) se přiklání i Carla Basili, jelikož dle jejích slov „*lépe vystihuje rozsáhlost konceptu informační gramotnosti*“ ⁴⁷.

2.4.2 *Alfabetizzazione informativa*

Termín „*alfabetizzazione*“ by byl doslovným překladem anglického slova *literacy*, ale v případě informační gramotnosti jej nelze použít, neboť v angličtině se slovo *literacy* spojuje s četnými konotacemi, chybějícími v italském jazyce, jak vysvětluje Michele Santoro v kapitole pod názvem *Knihovna informačního věku* ⁴⁸.

Tento termín použila již roku 1995 Anna BaldaZZi ⁴⁹ v rámci své stati pojednávající o informačním vzdělávání. Zajímavostí by snad také mohlo být, že ve Španělsku, které je na tom jak jazykově, tak kulturně velmi podobně jako Itálie, se užívá téměř výhradně termínu *Alfabetización Informacional* a tato „aktivita“ je i celostátně rozpoznána, jak je vidno i z webových stránek ALFIN (<http://www.alfared.org/>) – pod záštitou španělské vlády a ministerstva kultury.

⁴⁶ PRETE, C. A. *TRIO : il sistema di web learning della Regione Toscana* [online]. 2007 . 2007 [cit. 2011-07-10]. Dostupné pouze pro registrované uživatele. Information literacy per ragazzi: come favorire la competenza informativa. Dostupné z WWW: <<http://didateca.progettotrio.it/moodle/mod/scorm/player.php?a=13551¤torg=1784-TRL-W&scoid=29753>>.

⁴⁷ BASILI, Carla. *Verso una patente europea dell'informazione: il progetto EnIL*. Torino: Ceris-Cnr, 2003. [online] Roč. 5, č. 3. Working Paper Series. s. 7. [cit. 2011-07-03] Dostupné z WWW: <www.ceris.cnr.it/ceris/workingpaper/2003/WP_3_03_BASILI.pdf>

⁴⁸ SANTORO, Michele. *Biblioteche e innovazione: Le sfide del nuovo millennio*. Milano: Editrice Bibliografica, 2006. 498 s. edice Bibliografia e Biblioteconomia 75. ISBN 978-88-7075-644-9. kap. 2.1., s. 94.

⁴⁹ BALDAZZI, Anna. "Alfabetizzazione informativa". *AIDA informazioni*. 1995, roč. 13., č. 4., s. 25-31. ISSN 1121-0095.

Termín „*alfabetizzazione informativa*“ bývá snadno zaměňován za jemu lingvisticky velmi blízký ale významově odlišný pojem „*l'alfabetizzazione informatica*“ čili počítačová (digitální) gramotnost. Ta se dá „změřit“ například evropským řídicím průkazem (ECDL – *European Computer Driving Licence*), který je mimo jiné součástí projektu *e-Citizen*, iniciovaného evropskou CEPIS (*Council of European Professional Informatics Societies*) a v Itálii distribuovaného italským sdružením odborníků a profesionálů v oblasti informačních a komunikačních technologií (AICA – *Associazione Italiana per l'Informatica ed il Calcolo Automatico*)⁵⁰. *E-citizen* si klade za cíl seznámit s alespoň základními dovednostmi práce s Internetem tak, aby byl občan schopen přistupovat online k jednotlivým službám, které mu státní nebo soukromá sféra nabízí. Italská komunální správa sice má z více než 80% přístup k internetu (včetně webových stránek), ale limitují se na poskytování informací či možnosti stahovat formuláře. Pouhá 4% z celkového objemu tvoří skutečná interakce (tedy zasílání a přijímání zpráv či peněžních transakcí)⁵¹. Jen na okraj a snad pro zajímavost uvedu, že úroveň digitální gramotnosti je v Itálii velice malá, jak ostatně dokazují i celonárodní průzkumy⁵².

2.4.3 *L'information literacy*

Vzhledem k rozšířenosti anglického jazyka je v Itálii výskyt cizích slov poměrně častý. Je tomu tak i v případě informační gramotnosti – např. jeden z nejznámějších knihovnických časopisů *Biblioteche Oggi* důsledně používá právě termínu *information literacy*, stejně tak i Patrizia Lùperi, která se domnívá, že zvýšení počtu e-learningových kurzů by mohlo úroveň informační gramotnosti v Itálii pozvednout⁵³. Na druhou stranu od tohoto termínu odrazuje Carla Basili, vedoucí projektu EnIL (podrobněji v kapitole 3.1). Nicméně analýza zdrojů prokázala, že termín *information literacy* se používá ve větší míře než zbývající zde uvedené.

⁵⁰ Podrobněji o AICA na WWW: <<http://www.aicanet.it/>>.

⁵¹ PATINI, Franco; SALA, Fulvia. L'Italia digitale vista dal mondo delle imprese. *Mondo digitale* [online]. Marzo 2010, 33, s. 74 [cit. 2011-07-10]. Dostupný z WWW: <http://www.mondodigitale.net/Rivista/10_numero_1/Patini_Sala_p_64_78.pdf>.

⁵² Tamtéž.

⁵³ LÙPERI, Patrizia. Una rete per l'apprendimento e la formazione di respiro europeo : Le biblioteche italiane verso Madrid, sulla rotta dell'ICERI. *AIB notizie* [online]. 2008, vol. 20, no. 10/11 [cit. 2011-03-10], s. 26. Dostupné z WWW: <<http://www.aib.it/aib/editoria/n20/10.pdf>>. ISSN 1120-2521.

2.4.4 *Alfabetizzazione all'uso dell'informazione*

Carla Basili ve svém pracovní studii z roku 2003 nazvala informační gramotnost velice výstižným a trefným termínem *alfabetizzazione all'uso dell'informazione*⁵⁴, který by se do češtiny dal přeložit jako „odstranění negramotnosti při práci s informacemi“. Podle ní je třeba nastartovat právě proces výuky k používání informací, kterým by mělo být přeneseno alespoň minimum kompetencí potřebných ke zvládnutí obrovského množství v současnosti dostupných informací. Přestože se autorka sama v roce 2003 přiklání k termínu *alfabetizzazione all'uso dell'informazione*, v současné době propaguje především používání již zmíněného termínu *cultura dell'informazione*⁵⁵.

2.4.5 *Alfabetismo / alfabetizzazione all'informazione*

Carla Basili ve své přednášce z r. 2008 na téma politiky informační gramotnosti na evropských univerzitách zdůrazňuje důležitost rozlišování významu termínu informační gramotnost na status a proces:

Alfabetizzazione all'informazione – definuje jako vzdělávací proces, jehož cílem je zajistit ve společnosti alespoň minimální úroveň kompetencí ve vyhledávání, hodnocení a využívání informací z různých zdrojů.

Alfabetismo all'informazione – označuje za status, výsledek procesu informační gramotnosti, stav, schopnost vyhledávat, hodnotit a využívat informace z různých zdrojů.⁵⁶

V češtině bychom první nazvali informačním vzděláváním, zatímco druhé by se dalo označit za informační gramotnost. Jak je patrné, otázka volby adekvátního termínu pro informační gramotnost a informační vzdělávání zatím v Itálii definitivně vyřešena nebyla.

2.5 Informační vzdělávání na italských VŠ

Celoživotní vzdělávání (CŽV) je ve většině evropských zemí považováno za sadu aktivit, stojících mimo terciární vzdělávání – možná také proto, že nástroje Boloňského procesu jako jsou akademické kredity či výstupy z učení (*learning outcomes*⁵⁷) v CŽV nejsou definovány.

⁵⁴ BASILI, Carla. *Verso una patente europea dell'informazione: il progetto EnIL*. 2003. s. 7.

⁵⁵ Podle elektronické korespondence s Carlou Basili ze dne 13. 7. 2011

⁵⁶ BASILI, Carla. *Information Literacy Policies in European Universities*. 2008.

⁵⁷ Jedná se o pozorovatelné a měřitelné znalosti, dovednosti a obecné způsobilosti (kompetence), které by měl student v závěru vzdělávacího úseku získat.

Základy informační gramotnosti by rozhodně neměly být ponechány až do vyššího vzdělávání. Neměli bychom se s nimi seznamovat až prostřednictvím vysokoškolských pedagogů, ale již v prvních letech školní docházky. Právě tam by mělo být odpovídajícím způsobem žákům umožněno naučit se technikám a způsobům vyhledávání informací a jejich správnému nakládání s nimi.

Z malého průzkumu, který jsem provedla mezi italskými odborníky přes problematiku informační gramotnosti, vyplynulo, že většina z nich se domnívá, že studenti se k problematice informační gramotnosti v rámci formálního vzdělávání dostávají příliš pozdě – často až na univerzitách. Současná italská společnost tedy zatím není natolik vyspělá a k její změně je zapotřebí především naučit budoucí učitele, jakým způsobem lze informačně vzdělávat. Z posledního vzdělávacího článku může postupně dojít k efektivnímu rozvíjení informační gramotnosti i na středních a základních školách. Zůstaňme ale u akademického prostředí – na otázku, co se pod pojmem „informačně gramotný vysokoškolský student“ skrývá a jaké znalosti, schopnosti a dovednosti by měl mít, výstižně odpovídají Standardy informační gramotnosti vysokoškolského studenta, formulované Odbornou komisí pro informační vzdělávání a informační gramotnost na vysokých školách (IVIG) při Asociaci knihoven vysokých škol (AKVŠ):

1. *„[informačně gramotný vysokoškolský student] je schopen porozumět odborným textům svého studijního oboru, abstrahovat z nich podstatné myšlenky a zároveň sám psát odborné texty s využitím poznatků z informačních zdrojů, které cituje s ohledem na autorský zákon a podle zásad tvorby bibliografických citací,*
2. *zná a sleduje klíčové informační zdroje svého studijního oboru, na základě pokročilých způsobů vyhledávání a s ohledem na právní i morální aspekty této činnosti z nich umí získat relevantní informace a takto vyhledané informace různého typu a formátu organizuje a uchovává pro další využití při své odborné práci,*
3. *využívá prameny numerických a technických informací, vyhledává a zpracovává numerická a technická data a používá je při své odborné práci,*
4. *ovládá mateřský jazyk a dokáže se v něm slovně i písemně vyjadřovat, zná a používá odbornou terminologii svého studijního oboru v mateřském i cizím jazyce, zejména angličtině, na úrovni potřebné k práci s odbornými a odbornými informačními zdroji a komunikaci v rámci komunity daného oboru,*
5. *používá běžně dostupné informační a komunikační technologie potřebné k vyhledání, získání, zpracování a prezentaci informací (různého typu a formátu), které se týkají jeho studia a odborné práce,*
6. *je si vědom morálních a právních aspektů využívání informací a pracuje s informacemi v souladu s autorskou etikou a autorským právem.“⁵⁸*

⁵⁸ Odborná komise IVIG AKVŠ ČR. *IVIG : Odborná komise pro informační vzdělávání a informační gramotnost na vysokých školách* [online]. c2004, 2007, 16. 11. 2010 [cit. 2011-08-11]. Standardy informační gramotnosti vysokoškolského studenta. Dostupné z WWW: <<http://www.ivig.cz/standardy-student.html>>.

Žádný podobný standardizační dokument v Itálii nenajdeme, ale pro rámcovou představu postačí i český výklad.

Důležitou roli, jak již bylo zmíněno, v procesu informačního vzdělávání na VŠ mají bezesporu knihovny daných univerzit. Podle Landové může mít informační vzdělávání prostřednictvím vysokoškolských knihoven řadu forem. Kromě tradičních vzdělávacích aktivit (exkurze, jednorázová instruktáž, cyklus přednášek v knihovně, přednášky v rámci jiných předmětů či přímo kurzy zařazené do osnov) zmiňuje i kvalitní referenční služby, tvorbu tištěných i elektronických výukových pomůcek a materiálů a komplexní webovou prezentaci knihovny⁵⁹. Je-li na informační vzdělávání nahlíženo z tohoto pohledu, pak by bylo možno říci, že řada italských vysokoškolských knihoven je na pokročilé úrovni díky propracovanému systému manuálů, příruček a referenčního knihovnictví vůbec. Ovšem situace na didaktickém poli tuto tezi neguje, jelikož se knihovny často omezují jen na exkurze či instruktáže. Poměrně palčivou otázkou, na kterou mě upozornila Luisa Marquardt⁶⁰, jsou didaktické aktivity knihovníků vysokoškolských knihoven. Italská univerzitní pravidla jim totiž – dle statutů jednotlivých univerzit – nedovolují vykonávat didaktickou činnost. Řešení by mohlo nastat buď změnou statutu univerzit (což se zdá být velmi nepravděpodobné) nebo užší spoluprací mezi knihovnou a pedagogy například formou zahrnutí lekcí informační gramotnosti (vedených knihovníkem, tzv. *teaching librarian*) do přednášek (vedených příslušnými akademickými pracovníky). Zajímavě situaci ošetřili na univerzitě v Bolzanu, kde knihovníci (řada z nich nemá vysokoškolský titul z oboru knihovnictví, praxi nasbírali prací v knihovně či profesionálními školeními) působí nejen jako *subject specialist* – předmětoví specialisté, ale i jako tzv. *liaison faculty*, čili styční pracovníci na pomezí knihovny a jednotlivých fakult. Podílí se tak významně nejen na chodu knihovny, ale i na vzdělávání studentů univerzity díky řadě kurzů, napomáhajících uživatelům stát se informačně gramotnými a tuto novou kompetenci aplikovat přímo v oboru jejich studia. Otázkou také je, do jaké míry může být pro studenty motivující kreditové ohodnocení kurzů informační gramotnosti. Je pravděpodobné, že o kreditově ohodnocené kurzy bude větší zájem a budou frekventovány častěji než v případě, že za jejich absolvování studenti kredity nezískají.

⁵⁹ LANDOVÁ, Hana. Knihovna: katalyzátor využívání informačních zdrojů. In Katedra knižničnej a informačnej vedy, Filozofická fakulta Univerzity Komenského. *Využívanie informácií v informačnej spoločnosti*. Jela Steinerová, Jaroslav Šušol. Bratislava: Centrum vedecko-technických informácií SR, 2006. s. 195-199.

⁶⁰ Osobní elektronická korespondence z 1. 8. 2011

2.6 Nástroje Webu 2.0 jako výzva informačního vzdělávání

Úvodní otázka této kapitoly by mohla znít: „Je virtuální prostředí adekvátním místem pro rozvoj informační gramotnosti?“ V následujících řádcích se na ni pokusím nalézt odpověď, přičemž se budu zabírat především italským prostředím.

ACRL⁶¹ vidí nastupující technologie (*cloud computing*, rozšířená a virtuální realita, nástroje sociálních sítí, *open content*, vyhledávací nástroje, *open source software*, mobilní aplikace) jako jeden z trendů vysokoškolského knihovnictví, který by měl v budoucnosti vnést změnu do služeb poskytovaných univerzitními knihovnami. Společně s touto změnou by měly být taktéž přehodnoceny dovednosti, které jsou od VŠ knihovníků požadovány⁶².

Široký pojem Web 2.0 změnil řadu věcí – došlo k redukci technologických bariér (vytváření online obsahu se stalo velmi snadným), k přesunu od textových dokumentů k dokumentům multimediálním (obraz, zvuk, video, virtuální realita, aj.); uživatel přestal být pouhým osamoceným konzumentem obsahu, ale stal se - spolu s dalšími uživateli - jeho aktivním tvůrcem. Klíčovými slovy webu 2.0 jsou spolupráce, sdílení, personální interakce, *mash-up* (možnost online obsahy svobodně remixovat, znovu využívat a dávat jim nové podoby), folksonomie (kolektivní kategorizace informací pomocí tzv. *cloud tagging* - jakýchsi mračen klíčových slov, charakterizujících obsah dokumentů, obrázků, knih, internetových stránek a dalších), aplikace (wiki, blogy, sociální sítě, mikroblogy, virtuální výukové prostředí⁶³ aj.). To všechno je podle B. Biancu⁶⁴ výzvou pro posun ideje knihovny (a nejen té vysokoškolské) do dimenze Knihovny 2.0 (v angličtině *Library 2.0* – tento termín formuloval poprvé v roce 2005 Michael Casey na svém blogu Library Crunch a tím nastartoval odbornou debatu nad tématem, co si pod pojmem „knihovna 2.0“ vlastně představit⁶⁵).

⁶¹ ACRL – *Association of College and Research Libraries*, Sdružení univerzitních a vědeckých knihoven. Je součástí ALA – *American Library Association*

⁶² ACRL Research Planning and Review Committee. 2010 top ten trends in academic libraries : A review of the current literature. *College & Research Libraries News* [online]. June 2010, vol. 71, n. 6, [cit. 2011-07-30]. s. 289. Dostupný z WWW: <<http://crln.acrl.org/content/71/6/286.full.pdf>>. ISSN 2150-6698.

⁶³ VLE – *Virtual Learning Environment*

⁶⁴ BIANCU, Bonaria. *Web2.0 e Library2.0: Academic library 2.0?: Il futuro della biblioteca accademica*. [online prezentace] Milano: E. S. Burioni, 2007. [cit.2011-07-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.slideshare.net/bonaria/web20-e-library20>>

⁶⁵ Tamtéž.

Chybějící programy či projekty informačního vzdělávání na všech úrovních italského školského systému mají neblahý dopad na kvalitu života nejen žáků a studentů, ale i ostatních občanů. Při neustále vzrůstajícím objemu informací je čím dál tím obtížnější kvalitně uspokojit své informační potřeby. A právě k odstranění informačního přesytení (které je s nadměrným množstvím informací často spojeno) by mělo přispět informační vzdělávání – tedy proces, jehož cílem je informačně gramotný jedinec.

Jednotlivé komponenty Webu 2.0 mohou být považovány za účinné nástroje, které lze využít nejen k propagaci knihovny (činí tak knihovnu zajímavou a žádoucí), ale i k zaujetí uživatele a jeho následnému vzdělávání. Nenásilnou formou jej tak lze naučit například základům informační gramotnosti. Barbara Fiorentini se v článku uveřejněném v odborném knihovnickém časopise *Biblioteche Oggi* vyjadřuje k situaci v Itálii následovně:

*„Informační gramotnost je stále ještě chápána a prezentována tradičním způsobem (text, obraz) na tematicky zaměřených webových stránkách. (...) Nástroje webu 2.0, jako Twitter, Facebook či YouTube, jsou spíše než knihovnamí využívány univerzitami.“*⁶⁶

Z italských knihoven bychom v tomto směru za nejaktivnější mohli označit právě vysokoškolské knihovny. Podle Fiorentini lze za novou formu referenční služby považovat *social bookmarks* čili **sociální záložky** (*SRM – Social Reference Management*). Jejich prostřednictvím nejenže lze mnohem rychleji, efektivněji a bez ohledu na fyzickou přítomnost poskytovat konzultace uživatelům knihovny, ale mohou být také využity knihovnou pro interní vzdělávání svých zaměstnanců. **Wiki** jako jeden z hlavních kolaborativních nástrojů je v Itálii stále ještě v knihovních kruzích nedostatečně využíván, stejně jako **sociální sítě** (ať už se jedná o Facebook, Slideshare, Youtube, Flickr či jiné)⁶⁷. **Blog** jako další z aspektů Webu 2.0 je označován jako možné pojítko ve vztahu uživatel – knihovník a může dát i přidanou hodnotu webovým stránkám knihovny. Jeho prostřednictvím lze sdílet novinky či poutat pozornost zajímavými články. Julianna Mazzocchi se na základě svého průzkumu o blozích knihoven domnívá, že přestože je tato tendence v Itálii vzrůstající, nebývá zatím na blog ve většině případů nahlíženo jako na dynamický a interaktivní nástroj⁶⁸.

⁶⁶ FIORENTINI, Barbara. Quando l'information literacy incontra il Web 2.0. *Biblioteche Oggi: Mensile di informazione aggiornamento e dibattito*. Dicembre 2010, roč. 28, č. 10, s. 39-46. ISSN 0392-8586

⁶⁷ Tamtéž.

⁶⁸ MAZZOCCHI, Juliana. Blog di biblioteca: una moda difficile da seguire? *Biblioteche Oggi*. Maggio 2010, v. 28, n. 4. s. 20-28. Dostupné také na WWW: <<http://www.bibliotecheoggi.it/content/20100402001.pdf>> ISSN 0392-8586

Virtuální realita se čím dál tím častěji stává místem, kde se lidé nejen baví, komunikují, navazují známosti a udržují kontakty, ale také pracují a vzdělávají se. Zářným příkladem tohoto fenoménu je **Second Life (SL)** a – budeme-li se konkrétně držet problematiky informační gramotnosti a informačního vzdělávání – škola *InfoLit iSchool*⁶⁹. Její tvůrkyně, Sheila Weber, ji projektovala s vizí vytvoření virtuálního kampusu pro výuku a propagaci informační gramotnosti. Je určen nejen studentům informačních studií mateřské univerzity (pro které je povinností prostřednictvím osobních avatarů navštěvovat přednášky a semináře v InfoLit iSchool či tvořit zde domácí úkoly), ale i odborné knihovnicko-pedagogické veřejnosti, pro kterou Weber často pořádá tematické konference, workshopy, výstavy aj.

Podle vzoru řady zahraničních univerzit se začínají i italské VŠ zajímat o virtuální prostředí. Např. univerzita v Turíně (www.unito.it) je v Second Life přítomná od roku 2007 a umožňuje zde svým studentům a pedagogům organizovat tzv. „miniprojekty“. Návrhy projektů jsou posuzovány odbornou univerzitní sekcí a dojde-li k jejich schválení, je jim poskytnut virtuální prostor a pomoc při jejich realizaci. Do výčtu zajímavých uskutečněných projektů v letech 2007–2010 patří mj. série přednášek docentky pedagogické fakulty Barbary Bruschi, týkající se didaktické tematiky (konkrétně technologií, modelů, technik a praktik ve výuce a ve vzdělávání) či studijní den pořádaný katedrou politických studií (konaný paralelně v reálném i virtuálním světě) nazvaný „Propaganda, dezinformace a manipulace s informacemi“⁷⁰.

Z italských vysokoškolských knihoven, orientujících se na nové trendy, je třeba zmínit knihovnu Pinali při univerzitě v Padově – mimo oficiálních univerzitních knihovních stránek provozují stránky s názvem Pinali 2.0 (<http://pinali20.webnode.com>), kde plně využívají celou škálu nástrojů webu 2.0.

Ve stejném roce (2007) bylo v SL otevřeno nové sídlo knihovny *Biblioteca Archimedica*, umožňující volnou konzultaci knih. Některé další italské knihovny se v SL prostředí sice objevily, ale všeobecně by se dalo říci, že je tato výzva spíše nevyužívána.

⁶⁹ InfoLit iSchool je součástí Ústavu informačních studií na britské univerzitě v Sheffieldu. Viz <http://secondlife.com/destination/infolit-ischool>

⁷⁰ *Unito.it : Università degli studi di Torino* [online]. [2010] [cit. 2011-07-31]. Mini-progetti su Second Life. Dostupné z WWW: http://www.unito.it/unitoWAR/page/istituzionale/speciali2/second_life_miniprogetti1.

2.6.1 E-learning

E-learning je jednou z pěti oblastí, které EU definovala jako klíčové pro rozvoj informační společnosti. Roku 2003 bylo italským vládním dekretem⁷¹, týkajícím se „telematických“ univerzit, umožněno absolvovat vysokoškolská studia online formou e-learningu. To by mělo napomoci rozvíjet celoživotní vzdělávání a oslovit ty skupiny obyvatel, které nemají příležitost (ať už z jakéhokoliv důvodu) frekventovat vysokou školu. Do té doby sice nabízelo několik italských státních univerzit jistou formu distančního vzdělávání formou e-learningu ve svých programech, ale zmiňovaný dekret měl za následek vznik řady dalších, často i výhradně online vysokých škol – příkladem může být eCampus (<http://www.uniecampus.it>), soukromá vysoká škola se sídlem v Lombardii (sever Itálie), poskytující jak výhradně online studium, tak tzv. *blended* studium – částečně online, částečně prezenční. K nynějšímu datu se počet online univerzit ustálil na čísle 11. Jejich seznam je součástí Přílohy 2.

Nespornými výhodami e-learningu jsou především prostorová a časová flexibilita, individuální způsob studia jednotlivce, aktuálnost předkládaných informací, využití multimediálního obsahu jakožto efektivního učebního nástroje a podpora využívání nových informačních a komunikačních technologií⁷². Na druhou stranu Krauss Leichter uvádí i nevýhody e-learningu: chybějící sociální interakci a s ním spojenou anonymizaci učícího procesu, nezbytnou vysokou míru motivace (případů rezignace na e-learningové kurzy je mnoho), technické požadavky (nezbytnost kvalitního a rychlého připojení k Internetu), alespoň základní znalosti Internetu a neadekvátní didaktické koncepty (případy klasických výukových materiálů pouze vyvěšených na Internet). Plánování a vývoj multimediálního kurzu by měl být mezioborovým úkolem, do něhož by měli být zapojeni nejen pedagogové, ale i techničtí odborníci, designéři a experti na poli informačních technologií a mediální didaktiky.

⁷¹ Dekret Moratti-Stanca č. 98 z 29. 4. 2003, nominovaný podle tehdejších operativních ministrů Letizie Moratti (MIUR) a Lucio Stanca (Ministerstvo pro inovaci a technologie)

⁷² KRAUSS-LEICHTER, Ute. Blended learning – better than e-learning? In: *Information Use in Information Society: Proceedings of the International conference*. Bratislava: Centrum vedecko-technologických informací SR, 2006. s. 56. ISBN 80-85165-92-9.

„E-learning není pouze otázkou prezentace znalostí, ale otázkou přizpůsobení znalostí elektronickému médiu.“⁷³ Nyní zbývá jen využít možností e-learningu k informačnímu vzdělávání. Některé vysokoškolské projekty informační gramotnosti (např. tutoriál informační gramotnosti na univerzitě v Bologni, který bude podrobněji popsán v kapitole 5.3.3) jej do jisté míry využívají, ale zatím se nedá mluvit o celonárodní tendenci informačního vzdělávání prostřednictvím e-learningu.

2.6.2 Výuková distribuční platforma iTunes U (podcast)

Sedm italských univerzit (Pisa, Neapol, Trieste, Padova, Miláno, Modena a Trento) začalo volně nabízet své přednášky (často i s video záznamem) prostřednictvím **iTunes U**, inovativního distribučního systému v oblasti vzdělávání. Pod heslem „Nauč se cokoliv, kdekoliv a kdykoliv“ poskytuje možnost všem zájemcům dostat se ke zvukovým výukovým materiálům různých institucí z celého světa formou podcastu.

České univerzity zatím tuto platformu nevyžívají. Z italské nabídky bych chtěla vyzdvihnout univerzitu v Padově, která v albu **Voci dall'e-learning** („Hlasy e-learningu“) objasňuje a přibližuje mnohé termíny, se kterými se lze v prostředí e-learningu setkat a které nemusí být všem naprosto jasné (např. co je to učící se organizace, učící se společnost, avatar, celoživotní vzdělávání, folksonomie a další).

⁷³ Tamtéž, str. 57

2.7 Plagiátorství

O plagiátorství se začalo hovořit především v posledních letech, kdy byly s technologickým pokrokem vyvinuty systémy umožňující odhalování plagiátů. Plagiát je podle TDKIV charakterizován jako „Vydávání cizího literárního nebo jiného uměleckého nebo vědeckého díla za vlastní, popř. převzetí části cizí práce, bez uvedení použitých zdrojů“.⁷⁴

Italskými médii nedávno proběhla zpráva o odhalení dvou studentských případů plagiátorství na univerzitě Ca' Foscari v Benátkách.⁷⁵ Tento fenomén se ovšem netýká jen studentů, ale i akademických pracovníků – jednou z posledních kauz je zjištění plagiátorství ve velkém rozsahu v pracích italského filozofa, psychoanalytika a univerzitního docenta Umberta Galimbertiho⁷⁶. Každopádně plagiátorství je v italském právním systému definováno jako zločin již zákonem č. 475 z 19. dubna 1925 a může být sankcionováno odnětím svobody v délce trvání tří měsíců až jednoho roku. V případě, že se prokáže plagiátorství u vysokoškolské kvalifikační práce (ať už ze strany studenta či pedagoga), může mu být odebrán titul. Pokud byl přijat do pracovního vztahu na základě titulu, hrozí mu nejen propuštění, ale i navrácení veškerého výdělku do rukou státu⁷⁷.

Řada italských univerzit začala využívat ke kontrole studentských kvalifikačních prací softwarového nástroje francouzské společnosti Compilatio.net. Ten je schopen vypočítat procentuální zastoupení míry shody v textu v porovnání s volně dostupnými zdroji na Internetu. Komerční verzi Compilatio.net pod názvem Tesilink poskytuje i jeden z nejobjemnějších archivů italských vysokoškolských prací Tesionline. Byla to právě společnost Compilatio.net, která v roce 2009 provedla studii založenou na posouzení cca 1850 vysokoškolských prací vlastním antiplagiátorským systémem. Z výsledků se ukázalo, že průměrné procentuální zastoupení plagiátů v pracích bylo 7,1%, přičemž v některých případech se podobnost textu pohybovala až nad 48%.⁷⁸

⁷⁴ Havlová, Jaroslava. plagiátorství. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2011-08-08]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000014609&local_base=KTD.

⁷⁵ LUPOLI, Raffaele. Software anti-plagio per le tesi. Ca' Foscari sospende due studenti. *Universita.it* [online]. 17 luglio 2011, [cit. 2011-08-10]. Dostupný z WWW: <http://www.universita.it/software-anti-plagio-tesi-universita-venezia/>.

⁷⁶ PANZA, Pierluigi. L' ateneo ammonisce Galimberti: le fonti si citano. *Corriere della Sera* [online]. 23 luglio 2011, [cit. 2011-08-10]. s. 43. Dostupný z WWW: http://archivistorico.corriere.it/2011/luglio/23/ateneo_ammonisce_Galimberti_fonti_citano_co_9_110723066.shtml.

⁷⁷ CARRARETTO, Miriam. *Tesionline*. [online] Se il prof. copia la tesi è plagio. [cit. 2011-08-03]. Dostupné na WWW: <http://www.tesionline.it/news/pagina-plagio.jsp>

⁷⁸ Six Degres. *Inchiesta sul fenomeno del plagio in Italia*. [online]. Six Degres, 2009. 20 s. [cit. 2011-08-05]. Dostupné z WWW: <http://www.compilatio.net/uploads/b5e3d57ff3d39309448613a4769cbb8d/fichiers/2009-04-09-compilatio-misura-del-plagio-italia.pdf>

3. Iniciativy a projekty informační gramotnosti v Itálii

Na rozdíl od severovýchodních zemí, kde je problematika informační gramotnosti a informačního vzdělávání známá a ve kterých existuje poměrně hustá síť pracovních skupin a institucí zabývajících se tímto tématem⁷⁹, je počet iniciativ a projektů informačního vzdělávání v Itálii minimální. Příčina tohoto stavu není zcela jasná; lze se jen domnívat, že se jedná o kulturní fakt – obracení se spíše do minulosti (historie) než do budoucnosti. V každém případě lze v posledních letech pozorovat zlepšení a zdá se, že i v Itálii se povědomí o nezbytnosti dané problematiky zvyšuje. Informační vzdělávání se kromě všech úrovní vzdělávacího systému úzce dotýká i knihoven. A právě knihovny jsou v Itálii předurčeny k šíření a rozvíjení informační gramotnosti v celé společnosti – jsou to především jejich zaměstnanci a profesionálové z oboru, kdo iniciují rozličné informačně-vzdělávací aktivity. V následující kapitole se budu zblízka zabírat některými konkrétními projekty, které byly na poli italského informačního vzdělávání uskutečněny. Prozatím vynechám projekty a kurzy z vysokoškolského prostředí, které budou detailněji rozebrány v 5. kapitole.

3.1 EnIL

Přestože tato iniciativa není vyloženě italské provenience, co do důležitosti a velikosti je natolik významná, že rozhodně v následujícím výčtu nesmí chybět. *The European (thematic) network on Information Literacy* (EnIL) je celoevropský výzkumný projekt, započatý roku 2001 z iniciativy italského (dnes již zaniklého) Institutu vědeckých výzkumných a dokumentačních studií (*ISRDS*) pod Národní výzkumnou radou (*CNR*). V současnosti EnIL spadá pod sekci *CNR-CERIS*.

Jedná se o evropskou výzkumnou síť, sdružující akademické i výzkumné pracovníky ze zemí Evropské unie (Belgie, ČR, Dánsko, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Německo, Nizozemí, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Slovinsko, Srbsko, Španělsko, Švédsko a UK) a aktivně se zabývající informační gramotností a všemi aspekty s ní spojenými. Koordinátorkou sítě je prof. Carla Basili. EnIL je natolik významnou institucí, že stojí za zmínku nejen tři hlavní body zastřešující veškeré EnIL aktivity (těmi jsou společná strategie, sdílení výsledků a produkce porovnatelných dat), ale i cíle, které si vytyčil a které postupně naplňuje:

⁷⁹ KOŠČÍKOVÁ, Gabriela. *Evropské pracovní skupiny a instituce zabývající se informační gramotností a jejich projekty* [online]. Brno: MU, 2008. 107 s. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav České literatury a knihovnictví, Kabinet knihovnictví. Dostupné z WWW: <http://is.muni.cz/th/110340/ff_m/mgr_prace.doc>. Vedoucí diplomové práce Mgr. Petra Šedinová.

- vytvoření agregace a prostoru pro diskusi mezi evropskými experty v oblasti informační gramotnosti (EnIL síť)
- podání zprávy o aktuální situaci informační gramotnosti v Evropě
- dohoda v rámci EnIL sítě na společném výzkumném postupu, jakož i na podmínkách, za kterých mohou být sdíleny dříve získané výsledky jednotlivých zemí
- vývoj systému pro hodnocení a certifikaci informačních dovedností vysokoškolských studentů v Evropě
- experimentace s evropským informačním řidičským průkazem (*EiDL - European information Driving Licence*) jakožto paralelou k *ECDL - European Computer Driving Licence* – první pilotní projekt měl být spuštěn v Itálii)
- spuštění řady pilotních EiDL projektů v dalších zemích⁸⁰.

Kromě mnoha projektů, na kterých se EnIL aktivně podílel, uspořádal i pětidenní letní školu ***International Summer School on "Information Literacy"***, kde se zájemci (studenti univerzit z členských států *Central European Initiative – CEI*⁸¹) měli možnost seznámit s ústředními tématy spojenými s IL a zabývat se, jak informuje webová stránka EnILu⁸², především následujícími okruhy:

- aktuální možnosti informací: vlastnosti, výhody, problémy
- informační gramotnost jako požadavek pro informační společnost
- přístupy k informační gramotnosti, její struktura
- hodnota informací
- vědecké informační universum (svět vědeckých informací)
- obchodní informační universum (svět obchodních informací)
- digitální knihovny
- metodologie organizace a poskytování informací
- nástroje k přístupu k informacím
- limity internetového informačního prostředí
- kritéria k hodnocení informačních zdrojů
- struktura vědecké literatury a vědeckého stylu psaní

⁸⁰ BASILI, Carla. *EnIL : Network for a Culture of Information* [online]. 2009, July [cit. 2010-11-1]. EnIL: a network for a Culture of Information in Europe. Dostupné z WWW: <<http://enil.ceris.cnr.it/Basili/EnIL/network.htm>>. Vlastní překlad.

⁸¹ Výčet všech 18 členských států a další podrobnosti o CEI lze dohledat na WWW: <http://www.ceinet.org/content/member-states> [přistoupeno 2011-8-11]

⁸² *EnIL International Summer School on "Information Literacy"* [online]. [2007] [cit. 2010-10-30]. Programme. Dostupné z WWW: <<http://enil.ceris.cnr.it/SummerSchoolVecchiaEdizione/Programme.html>>

Letní škola, vedená v anglickém jazyce, proběhla v září 2007. O rok později (říjen 2008) uspořádal EnIL obdobný kurz v Římě (pod odborným vedením C. Basili). pod názvem *International Summer School on "Business Information Literacy"*. Ten by se dal považovat za navazující - klíčovou problematikou stále byla otázka informační gramotnosti, přestože náplň kurzu se mírně lišila. Mimo témat probíraných na kurzu v roce 2007 byla letní škola, opět podle webových stránek kurzu⁸³, obohacena o následující okruhy:

- Informační prostředí organizace podniku
- Typologie zdrojů informací
- Hodnocení kvality informací
- Zdroje obchodních informací
- Competitive intelligence
- Patentní informace
- Přenos informací, informační služby
- Profesionální písemná komunikace
- Obchodní psaní vs. psaní technické a vědecké

Informace na webových stránkách EnIL nejsou nejaktuálnější, nicméně se mi podařilo zjistit, že v současné době probíhá v rámci EnIL projekt hodnocení úrovně informačních kompetencí vysokoškolských studentů v Římě a do budoucna by měl být jeho rozsah působnosti rozšířen i na celonárodní úroveň⁸⁴.

⁸³ *EnIL International Summer School on "Business Information Literacy"* [online]. [2008] [cit. 2010-10-30]. Programme. Dostupné na WWW: <<http://enil.ceris.cnr.it/SummerSchool/Information.html>>

⁸⁴ Informace získána z osobní elektronické korespondence ze dne 13.7.2011

3.2 AIB – komise CNUR

Národní komise univerzitních knihoven a výzkumu (*Commissione nazionale biblioteche delle università e della ricerca* – CNUR), spadající pod Asociaci italských knihoven (*Associazione Italiana Biblioteche* – AIB), se v posledním ze svých tříletých plánů (2008-2011) zavázala, mezi jinými body, začít pracovat na „rozvoji pokročilých služeb pro uživatele na poli zpřístupnění informací“, mezi které zařadila i informační gramotnost (spolu s dodáváním dokumentů, pokročilým vyhledáváním, digitálními referenčními službami aj.)⁸⁵

3.3 IFLA – italské zastoupení a aktivity

Mnoho členů AIB je zároveň i členy Mezinárodní federace knihovnických sdružení a institucí (*The International Federation of Library Associations and Institutions* IFLA), a to v různých odděleních⁸⁶. Konkrétně v oddělení *Information Literacy* (spadající pod knihovní služby *Library Services*) Itálii reprezentuje Laura Ballestra, předmětový knihovník na univerzitě Carla Cattanea LIUC a vedoucí kurzů informační gramotnosti tamtéž.

Ve dnech 23–27. srpna 2009 to byla právě AIB ve spolupráci s Národním italským výborem IFLA 2009 (*Comitato Nazionale Italiano IFLA 2009*), kdo organizoval a hostoval v Miláně 75. světový knihovnický kongres IFLA s názvem *World Library and Information Congress*. Ten byl pro italské knihovnictví velkým úspěchem, neboť od posledního konání kongresu IFLA v této zemi uplynulo 45 let (a celých 80 od prvního Světového knihovnického a bibliografického kongresu, který se konal v červnu 1929 v Římě, Florencii a v Benátkách). Guerini se domnívá, že nízká účast italských knihovníků na mezinárodních knihovnických kongresech v uplynulých 40 letech byla způsobena zrušením italštiny jako oficiálního jazyka v polovině 70. let⁸⁷. Ústředním tématem a zároveň názvem 75. kongresu bylo *Libraries create future: building on cultural heritage*. Odhadovaná účast na kongresu byla asi 5000 osob.

⁸⁵ SPINELLI, Serafina ; VIGNOCCHI, Marialaura. *AIB. : Commissione nazionale biblioteche delle università e della ricerca* [online]. 2005-08-31, 2008-11-12. [cit. 2011-07-05]. Programma generale attività 2008-2011 (Provvisorio). Dostupné z WWW: <<http://www.aib.it/aib/commiss/cnur/progra08.htm3>>

⁸⁶ Detailní seznam členů a jejich funkcí viz WWW: <http://www.aib.it/aib/cen/ifla/s.htm3>

⁸⁷ GUERRINI, Mauro. Il 75° IFLA Congress di Milano . In C.R.E.L.E.B. . *L'almanacco bibliografico : bollettino trimestrale di informazione sulla storia del libro e delle biblioteche in Italia* [online]. 10. Milano, Brescia : Università Cattolica, 2009 [cit. 2011-07-05]. s. 1–3. Dostupné z WWW: <http://centridiricerca.unicatt.it/creleb_Almanacco10.pdf>. ISBN 9788881325702.

3.4 Spring Event

Každoroční knihovnickou konferenci *Spring Event* pořádá již od roku 2008 vždy na jaře ambasáda Spojených států amerických ve spolupráci s Americkou univerzitou v Římě (*The American University of Rome*). V dubnu 2008 nesla konference název Informační profesionálové jednadvacátého století (*The 21st Century Information Professionals*). V jejím rámci nastartoval tematiku informační gramotnosti Claudio Laferla, knihovník a informační profesionál působící na Maltě, svou přednáškou nazvanou „*From one to many: Information Literacy is Key with a SOA Concept*“. Zmínil v ní nejen studentský koncept informační gramotnosti, ale i ten občanský – člověk se pomocí informační gramotnosti stává informovaným občanem či tzv. *lifelong learner* (celoživotním studentem). Informační profesionály označil za jakési „katalyzátory“ – kontaktní osoby mezi informacemi a jedinci a to prostřednictvím sociálních sítí⁸⁸.

V roce 2009 navázala Spring Event právě na téma informační gramotnosti dvoudenní březnovou konferencí *Information Literacy in the 21st Century*⁸⁹, odehrávající se v Římě a v Neapoli. Roku 2010 se konference poněkud tematicky odklonila od informační gramotnosti k budoucnosti knihoven, jak již její název – *Libraries in the 21st Century* – naznačoval. Šlo o výměnu zkušeností a názorů na knihovny v jednadvacátém století. Pořadatelé mj. vytvořili komunitu na sociální síti *ning.com*, kam je možno se zaregistrovat (povinné pro registraci na konferenci) a interagovat mezi dalšími uživateli – převážně účastníky konference či sympatizanty. Letošní edice pod názvem *BookNext: The Future of Reading* (<http://www.biblionext.it/>) řešila především elektronické knihy a otázku, co z jejich existence plyne pro knihovny jednadvacátého století.

3.5 BIOS – *Biblioteca In Ogni Scuola!*

Pod názvem „Knihovna v každé škole!“ se skrývá italská verze iniciativy ALIES (*A Library In Every School*), kterou koordinuje Luisa Marquardt – jedna ze zakladatelek ENSIL (*European Network for School Libraries and Information Literacy*) a od prvního května 2011 i ředitelka IASL (*International Association of School Librarianship*) pro Evropu⁹⁰.

⁸⁸ LAFERLA, Claudio. *From 'one' to 'many' : Information Literacy is key with a SOA Concept*. [online]. [s.l.] : [s.n.], [2008] [cit. 2011-07-06]. Dostupné z WWW: <http://www.malia-malta.org/media/Rome_doc_points_Final.pdf>

⁸⁹ Bližší informace o konferenci na Ning síti – Dostupné z WWW: <<http://www.biblionext.it/profiles/blog/show?id=2013546%3ABlogPost%3A1825>> [přistoupeno 2011-07-05]

⁹⁰ ENSIL [online]. 9. 5. 2011, 06 June 2011 [cit. 2011-07-05]. ALIES Proclamation in Italian. Dostupné z WWW: <<http://www.ensil-online.org/site/images/stories/ALIES-Flyer2011-IT.pdf>>.

Cílem projektu, určeného především základním a částečně i středním školám, je zvýšit veřejné (kromě veřejnosti je cíleno i na média, politiky či státní pracovníky) povědomí o tom, že mezi kvalitou služeb školní knihovny a kvalitou výuky na školách je velice úzký vztah a že knihovní služby by měly být zavedeny do každé školy.⁹¹

3.6 Le Radici e Ali (Kořeny a křídla)

Tento projekt informační gramotnosti, určený středoškolským studentům (15-18 let), byl poprvé představen na 52. národním kongresu AIB (*Congresso nazionale AIB*) ve Florencii v listopadu roku 2007 a následně i v Miláně (březen 2008).

Při prvním spuštění projektu se jej zúčastnilo na třicet pedagogů a 21 tříd. Díky velkému ohlasu jej jako podporu výuky zařadily do svých osnov i další italské školy.

Jedná se o online kurz, jehož autorem je skupina knihovníků *Biblioteca* (Maria Ida Opocher, Angela di Donna, Mariano Tubini) při přírodovědném gymnáziu *Galileo* ve Veroně. Přesnější definice zní „základní kurz metod, nástrojů, technik a využívání informací při vyhledávání“. Je rozdělen do tří částí - metodologie vyhledávání, informační zdroje a ochrana a použití informací. Součástí je i hodnotící test a praktické příručky napomáhající studentům při vyhledávání⁹². Veškerý obsah je volně dostupný online, a to včetně teorie a testů. Na Obr. 8 je náhled úvodní webové stránky kurzu.

⁹¹ ENSIL. *ALIES Proclamation in Italian* [online]. 1.05.2011 [cit. 2011-08-11]. 2 s. Dichiarazione. Dostupné z WWW: <<http://www.ensil-online.org/site/images/stories/ALIES-Flyer2011-IT.pdf>>.

⁹² OPOCHER, Maria Ida ; DI DONNA, Angela. *Le radici e le ali : Corso di base su metodi, strumenti, tecniche e uso dell'informazione nella ricerca* [online]. [2007], aprile 2007 [cit. 2011-07-05]. Dostupné z WWW: <http://win.galileivr.it/doc/radici_ali/index.html>.

Le radici e le ali

Corso di base su metodi, strumenti, tecniche e uso dell'informazione nella ricerca

Benvenuto!	Struttura del corso	Metodologia della ricerca	Salvaguardia delle informazioni - Le fonti documentarie
Salvaguardia e identificazione dell'informazione	Prontuario	Crediti	Mappa

Benvenuto!

Questo cd ti aiuterà a impostare i tuoi lavori di ricerca secondo un percorso logico e consapevole, a scegliere i documenti più adatti, a stendere una bibliografia corretta delle tue fonti, a rispettare la proprietà intellettuale degli autori.

Tutto ciò ti sarà indispensabile:

- per approfondimenti suggeriti dall'insegnante o autonomi
- per stendere un testo argomentativo come il saggio breve e l'articolo di giornale
- per tesine come quella dell'esame di stato.
- per acquisire una mentalità curiosa ed aperta ed una metodologia di ricerca sicura e corretta.

- E poi vuoi mettere la soddisfazione di cercare e trovare senza perder tempo?!

[Stampa](#)

Quest'opera è pubblicata sotto una [Licenza Creative Commons](#).

Biblioteca del Liceo scientifico statale G. Galilei - Verona - ultimo aggiornamento aprile 2007 ✉ biblotecagalilei@yahoo.it

Obr. 8: Kurz Kořeny a křídla – uvítací stránka⁹³

⁹³ Obrázek převzat z: OPOCHER, Maria Ida ; DI DONNA, Angela. *Le radici e le ali : Corso di base su metodi, strumenti, tecniche e uso dell'informazione nella ricerca*. 2007.

3.7 Projekt TRIO (kurz „Informační gramotnost pro děti“⁹⁴)

V toskánském regionu vznikl roku 1998 projekt TRIO, financovaný částečně ze sociálního fondu Evropské unie. Zkratka TRIO označuje počáteční písmena italských slov *Tecnologia, Ricerca, Innovazione, Orientamento* (technologie, výzkum, inovace a orientace) a projekt byl v průběhu své existence několikrát oceněn nejen na národní, ale na evropské úrovni. V současnosti by se dal označit za jeden z nejrozsáhlejších projektů v rámci celoživotního vzdělávání v Itálii – nabízí kolem 1600 volně přístupných (podmíněno registrací na portálu) didaktických kurzů z různých životních, zájmových, studijních i profesionálních oblastí⁹⁵. Projekt zahrnuje i kategorii pro knihovníky, v níž nabízí až šestatřicet online kurzů týkajících se všech možných okruhů – od restaurace knih a nakládání s manuskripty přes projekty na podporu čtenářství, digitalizaci fondů, řízení a organizaci jednotlivých typů knihoven, outsourcing, referenční a informační služby, vyhledávání informací a řady dalších⁹⁶.

Z modulů, které se úzce dotýkají problematiky informační gramotnosti bych zmínila především kurz pod kódem 1748-TRL-W s názvem „Informační gramotnost pro děti: podpora informačních kompetencí“. Délka trvání kurzu je odhadována na 4 hodiny a 45 minut a byl vytvořen za účelem rozvoje informačních schopností a dovedností žáků. Jedná se pravděpodobně o vůbec první představení informační gramotnosti ve formálním vzdělávacím systému jako takovém. Kurz by se dal označit za průvodce světem informační gramotnosti pro žáky a studenty. Jasnou, stručnou, přehlednou a zajímavou formou (včetně animovaného multimediálního lektora, viz Obr. 9) nejenže vykládá a objasňuje základní principy informační gramotnosti, ale prohlubuje poznatky i z oblasti knihoven a významných mezinárodních institucí spojených s informačním vzděláváním. Konkrétně se dotýká témat jako jsou rozdíly mezi počítačovou a informační gramotností, role učitelů a knihovníků a jejich kompetencí, *digital divide*⁹⁷ a informační nerovnost v informační společnosti, modely a standardy informační gramotnosti a další.

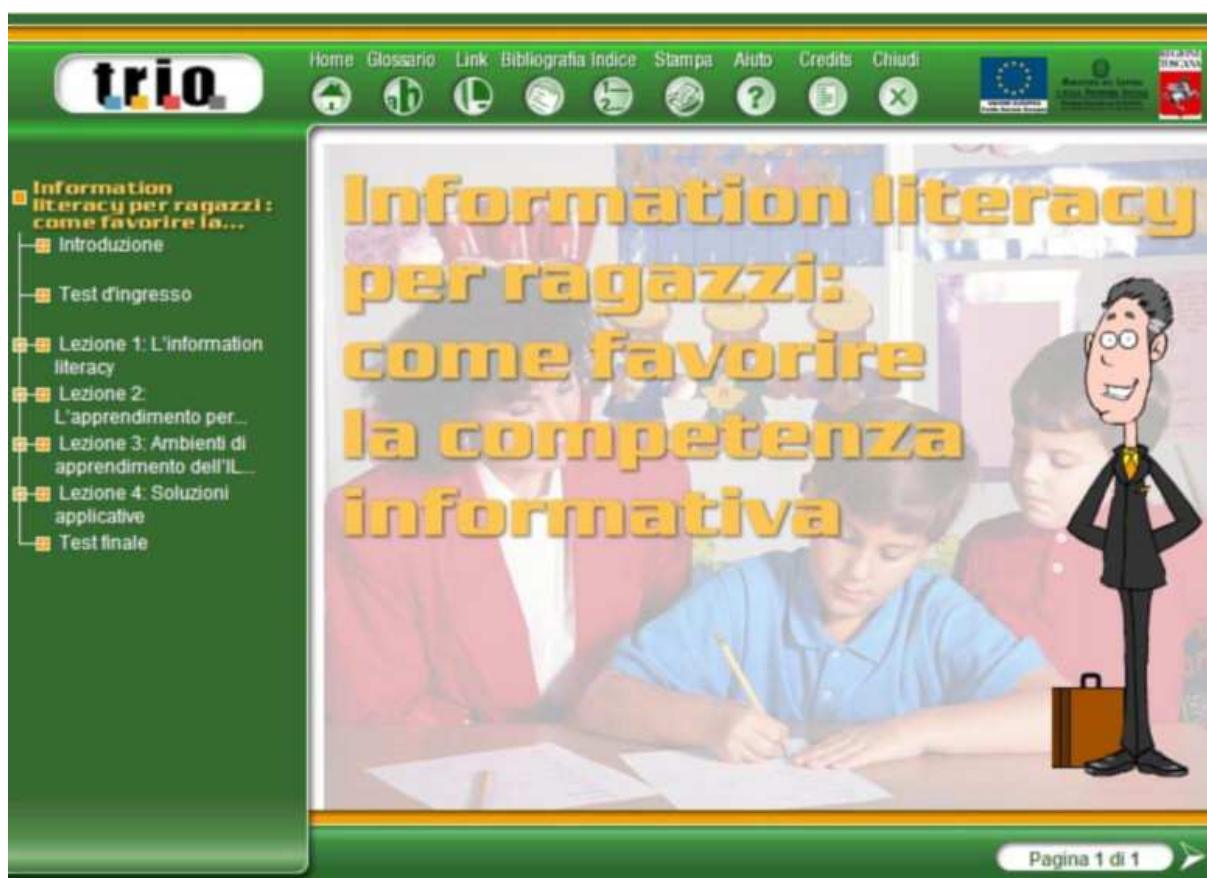
⁹⁴ PRETE, C. A. *TRIO: il sistema di web learning della Regione Toscana* [online]. 2007. [cit. 2011-07-10]. Information literacy per ragazzi: come favorire la competenza informativa. Dostupné z WWW: <<http://didateca.progettotrio.it/moodle/mod/scorm/player.php?a=13551¤torg=1784-TRL-W&scoid=29753>>.

⁹⁵ *TRIO: il sistema di web learning della Regione Toscana* [online]. c2001-2011 [cit. 2011-07-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.progettotrio.it>>.

⁹⁶ *Trio: Il Portale della Formazione a Distanza della Regione Toscana* [online]. 31. 08. 2008 [cit. 2011-07-10]. Progetto TRIO Catalogo moduli Settore Biblioteche Regione Toscana. Dostupné z WWW: <http://www.cultura.toscana.it/biblioteche/formazione/trio/catalogo_corsiTRIObiblioteche.pdf>.

⁹⁷ v češtině digitální propast či digitální nerovnost, rozdělení společnosti na jedince s přístupem k digitálním technologiím (potažmo informačním a komunikačním technologiím) a jedince bez tohoto přístupu

Kurz samotný je strukturován do čtyř sekcí: předmluvy, vstupního testu, čtyř podrobných učebních kapitol, pokrývajících rozmanité aspekty informační gramotnosti, a závěrečného prozkoušení nově nabytých znalostí. Jednotlivé kapitoly jsou pak jasně strukturovány. V úvodu je formou zvukové nahrávky a obrazových schémat určen cíl lekce a charakteristika informací, o kterých bude pojednáváno. Následuje teoretická část lekce převážně v textové formě, ale bývají zahrnuty i diagramy a ilustrační obrázky. Na závěr opět zvukovou formou multimediální lektor shrne, co bylo v kapitole probráno a čemu se uživatel naučil.

Obr. 9: Online kurz informační gramotnosti určený primárně žákům⁹⁸

S problematikou informační gramotnosti je úzce spojený i další TRIO kurz nazvaný „Možnosti Webu 2.0 ve vyhledávání informací“ zabývající se aplikacemi webu 2.0 a jejich využitím v knihovním prostředí a při bibliografickém výzkumu.

⁹⁸ Obrázek úvodní stránky kurzu *Information literacy per ragazzi: come favorire la competenza informativa*. Převzato z: PRETE, C. A. *TRIO: il sistema di web learning della Regione Toscana*. 2007.

3.8 Informační gramotnost na školách

Jednalo se o jeden z projektů knihovny Maria Rostoni při vysoké škole Carla Cattanea LIUC v Castellanze ve spolupráci s regionem Lombardie, lombardskými středními školami a samotnou LIUC. Šlo o sérii kurzů nazvanou „Informační gramotnost ve školách“ (*Information literacy nelle scuole*) s podtitulem „Rozvoj informačních a výzkumných kompetencí – informační gramotnost na střední škole“, která proběhla (s mírnými modifikacemi) v letech 2005-2006, 2007-2008 a 2009-2010. Kurzy byly určeny středoškolským pedagogům a školním knihovníkům a jejich cílem bylo předat účastníkům znalosti, které mohli využít při obohacení výuky lekcemi, týkajícími se vyhledávání informací a jejich kritického zkoumání⁹⁹. To je zásadní pro rozvoj informačních kompetencí, které jsou definovány jako „klíčové schopnosti občana“ a které by měl každý student v průběhu formálního vzdělávání získat. Od roku 2011 změnila série název na „Vyhledávání k učení“¹⁰⁰. Cíl kurzu je víceméně stejný, jen je nabízen pouze pedagogům středních škol a hlavní ideou, ke které kurz směřuje, je schopnost studentů „naučit se učit“. K té je nezbytné být informačně gramotný.

3.9 Biblioscuole

Tento projekt je doposud považován za jednu z nejdůležitějších iniciativ v informačním vzdělávání na úrovni škol. Plný název projektu zněl *Biblioteche nelle Scuole: Scuola in biblioteca* (volně přeloženo jako „Knihovny ve školách: škola v knihovně“) a byl financován a podpořen MIUR a Ministerstvem pro inovaci a technologie (*Ministro per l'innovazione e le tecnologie* – MIT; v současnosti již neexistuje) ve spolupráci s Centrálním institutem pro souborný katalog italských knihoven a pro bibliografické informace (*Istituto Centrale per il Catalogo Unico delle biblioteche italiane e per le informazioni bibliografiche* – ICCU) a MiBAC. Partnerem projektu byla univerzitní konsorcia CILEA, CASPUR a CINECA. Jednalo se o tříletý projekt (spuštěn roku 2004), který si kladl za cíl:

- propojit školy daného území se sítí knihoven
- poskytnout inovativní služby
- zajistit co nejširší přístup k informacím
- zvýšit informační gramotnost
- podpořit čtenářství

⁹⁹ LIUC : *Biblioteca Mario Rostoni* [online]. © 2004 - [cit. 2011-08-11]. Information literacy. Dostupné z WWW: <<http://www.biblio.liuc.it/pagineita.asp?codice=7>>.

¹⁰⁰ *Ri-cercare per imparare: Percorsi di ricerca nella scuola superiore*

V jednotlivých fázích projektu měly být podniknuty následující kroky:

- Propojit školy s Národní informační službou - SBN (možnost využít služeb, které poskytuje).
- Vzdělávat jak teoreticky, tak prakticky školní knihovníky prostřednictvím jednoho z programů portálu *biblioscuole.it*
- Realizovat řadu služeb přímo v knihovnách, umožňujících přístup ke vzdělávání a k didaktickým materiálům
- Vytvoření portálu *biblioscuole.it*, který bude poskytovat informace o projektu a zároveň bude sloužit jako přístupová brána k online službám (e-learning, fórum, VRD, community, repozitář, obecný souhrnný katalog, rejstřík školních knihoven, hosting aj.)

Projektu se zúčastnilo na 2500 knihovníků a učitelů a více než 800 škol (od mateřských až po střední školy)¹⁰¹. Úvodní stránku realizovaného portálu *Biblioscuole.it* znázorňuje Obr. 10.

Obr. 10: Úvodní stránka projektu *Biblioscuole.it*¹⁰²

¹⁰¹ *Scuola in biblioteca* [online]. [2004] [cit. 2011-08-11]. Progetto. Dostupné z WWW: <http://www.biblioscuole.it/public/meta_file/bibliostar_1.pdf>.

4. Role knihoven a knihovníků a jejich zapojení do vzdělávacího procesu

V následující kapitole bych se blíže podívala na vývoj a současný stav italského knihovnictví – dělení knihoven a jejich procentuální zastoupení v rámci státu; významná konsorcia a profesní knihovnická sdružení. Zvláštní pozornost bude dále věnována vysokoškolským knihovnám, projektu jejich hodnocení a typologii kurzů, které pořádají pro své uživatele. Rozebrána bude také otázka profese knihovníka.

4.1 Italské knihovny a stav knihovnictví v Itálii

Současný systém italského knihovnictví je poznamenán minulostí - po sjednocení Itálie v druhé polovině 19. století se zde nacházelo na 33 státních knihoven, 100 obecních a provinčních a 71 výzkumných a církevních, celkově čítajících asi 4 miliony knih.¹⁰³

Sociální a kulturní rozvoj v posledním století způsobil nejen větší dostupnost informací, ale také vzrůstající knižní produkci. Roztříštěnost systému knihoven ovšem způsobila jisté problémy především organizačního původu – knihovny různých regionů byly rozděleny mezi:

- stát (jedná se o 46 veřejných knihoven, spadajících přímo pod Ministerstva pro památky a kulturní dědictví - MiBAC)
- obce, provincie a regionální entity (51,2% z celkového počtu italských knihoven),
- výchovná zařízení (primární, sekundární i terciární vzdělávání; univerzitám náleží 16,5% knihoven)
- soukromé podniky
- církev (spravující celkem 10,1% knihoven).

Podle Fallace (ředitel knihovnického resortu MiBAC) bylo v roce 2009 v Itálii na 12 400 knihoven přístupných veřejnosti - z toho 50,7% se nacházelo v severní Itálii, 20,7% ve střední a 28,6% v jižní Itálii.¹⁰⁴

Na základě definic a metodologických doporučení normy ISO 2789 z r. 2003 a Ústředního institutu pro souborný katalog italských knihoven a pro bibliografické informace (ICCU) lze italské knihovny klasifikovat na:

- národní knihovny (s právem povinného výtisku)
- důležité, ale nesespecializované knihovny (všeobecné, dále nesespecializované)

¹⁰² Biblioscuole. *Biblioscuole.it* [online]. [cit. 2011-08-11]. Scuola in biblioteca. Dostupné z WWW: <<http://www.biblioscuole.it/public/>>.

¹⁰³ FALLACE, Maurizio. Italian libraries . *AIB notizie* [online] 2009, vol. 21, no 4 [cit. 2010-03-30], s. 4-9. Dostupné na WWW: <<http://www.aib.it/aib/editoria/n21/0404.htm3>>. ISSN 1120-2521.

¹⁰⁴ Tamtéž.

- školní knihovny (spojené se základními školami)
- speciální knihovny (mohou být buď specializované v jistém oboru či odvětví či sloužit speciální skupině uživatelů, případně uchovávat speciální typ dokumentů)
- veřejné knihovny (všeobecně zaměřené místní či krajské, financované z veřejných fondů)
- pojízdné knihovny (případně součástí knihoven, využívající adekvátně upraveného dopravního prostředku k přiblížení knihovnických služeb i uživatelům se znesnadněným přístupem ke klasické formě knihovny)
- knihovny vyššího vzdělávání (od střední školy výše, rozdělujeme na vysokoškolské, knihovny konzervatoří, polytechnické a jiné)¹⁰⁵.

Již zmiňovaných 46 veřejných knihoven, tvořících jakousi nosnou síť italského knihovnictví, je podle Guerriniho¹⁰⁶ tvořeno osmatřiceti státními knihovnami a osmi národními knihovnami. Označení „národní“ se vztahuje ke dvěma typům univerzitních knihoven - první typ odpovídá těm, jež plnily funkci jednotlivých národních knihoven v dobách před sjednocením Itálie (r. 1861) a druhý typ označuje tři jihoitalské knihovny, vzniklé v posledních desetiletích dvacátého století. Mezi oněch osm národních knihoven se řadí i dvě s přívlastkem „ústřední“, který zvýrazňuje jejich obzvláště důležitou roli v tradičním slova smyslu. Jedná se o Ústřední národní knihovnu ve Florencii (BNCF) a Ústřední národní knihovnu Viktora Emanuela II. v Římě (BNCR).

¹⁰⁵ *Istat.it : Cultura in cifre* [online]. [cit. 2011-07-23]. Biblioteche - Classificazioni. Dostupné z WWW: <<http://culturaincifre.istat.it/sito/biblioteche/biblioteche.htm>>.

¹⁰⁶ GUERRINI, Mauro; FRIGIMELICA, Giovanna. *Libraries in Italy: a brief overview*. s. 97.

4.1.1 *Konsorcia v Itálii*

Dle České terminologické databáze z oblasti knihovnictví a informační vědy (TDKIV) je konsorcium „*neformální sdružení dvou nebo více knihoven vzniklé za účelem dosáhnout společně dohodnutého cíle (např. zlepšit podmínky zpřístupnění elektronických informačních zdrojů). Může působit v rámci určitého typu knihoven (např. vědeckých, univerzitních či lékařských knihoven) nebo lokálně, v rámci regionu, jednoho státu či více států. Podle způsobu řízení lze rozlišit konsorcia centralizovaná a decentralizovaná, z právního hlediska konsorcia "de jure" (s právní subjektivitou) a konsorcia "de facto" (bez právní subjektivity), podle vzniku konsorcia vycházející z existující sítě knihoven a konsorcia vytvořená speciálně pro účely rozvoje určitého projektu. Jednotlivá konsorcia se liší organizací a složením podle typu členských knihoven, ve způsobu financování apod.*“¹⁰⁷

Pro účely diplomové práce se zajímám především o konsorcia, sdružující knihovny VŠ či poskytující jim služby. Z těch nejvýznamnějších bych uvedla:

CASPUR – *Consorzio interuniversitario per le Applicazioni di Supercalcolo Per Università e Ricerca* (<http://www.caspur.it>)

Nezisková organizace založená roku 1992, financovaná MIUR a partnerskými univerzitami (v současnosti sdružuje devět univerzit převážně přírodovědného zaměření, viz Obr. 11). Působí především v oblasti informačních a komunikačních technologií a za cíl si klade propagaci používání pokročilých systémů zpracování informací. Mimo jiné pořádá i kurzy počítačové gramotnosti.

¹⁰⁷ Havlová, Jaroslava. konsorcium knihoven. In: KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV) [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2011-07-29]. Dostupné z: <http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000014626&local_base=KTD>.

Obr. 11: Univerzity sdružené v konsorciu CASPUR¹⁰⁸

CIBER – *Comitato Interuniversitario Base dati ed Editoria in Rete* (www.uniciber.it)

Náplní tohoto meziuniverzitního sdružení, založeného v roce 1999, je především sdílení elektronických, bibliografických a dokumentografických zdrojů. Roku 2008 se stal jednou ze součástí sdružení CASPUR, ale nadále si uchovává nezávislost. K červenci 2011 sdružuje 27 italských univerzit a je členem několika dalších sdružení jako jsou ICOLC¹⁰⁹ či SELL¹¹⁰.

¹⁰⁸ Obrázek převzat z: CASPUR [online]. [2008], 24/05/2011 [cit. 2011-08-11]. I consorziati. Dostupné z WWW: <<http://www.caspur.it/ilconsorzio/chisiamo/consorziati.html>>.

¹⁰⁹ Mezinárodní koalice knihovních konsorcií (*International Coalition of Library Consortia*) Více informací na: <<http://www.library.yale.edu/consortia/>>

¹¹⁰ Jihoevropské knihovny *Southern European Libraries Link*. Více informací na: <<http://www.heal-link.gr/SELL/>>

CILEA – *Consorzio Interuniversitario Lombardo per l'Elaborazione Automatica* (www.cilea.it) Konsorcium vzniklo již roku 1974 mezi univerzitou v Miláně a v Pavii. V současnosti se k členství hlásí kromě jedenácti univerzit z celé Itálie i MIUR. Působí nejen na poli informačních systémů, výpočetní techniky, zpracování informací a sdílení zdrojů, ale i na poli vzdělávání, automatizace knihoven, realizace elektronických publikačních systémů, šíření odborné akademické literatury, digitalizace kulturního vlastnictví a dlouhodobé uchovávání digitálních zdrojů v oblasti kultury a jiné. Univerzitám CILEA mj. nabízí možnost kontrolovat a směřovat výzkumné aktivity díky monitorování vědeckého výzkumu prostřednictvím projektu SUR+¹¹¹.

CIPE – *Consorzio Interistituzionale per Progetti Elettronici – bibliotecari, informativi, documentari* (www.unicipe.it)

Meziinstitucionální konsorcium pro knihovnické, informační a dokumentační elektronické projekty vzniklo v roce 2007 z původní Meziuniverzitní spolupráce na poli elektronických periodik (existujícího od r. 2000 také pod zkratkou CIPE s významem Meziuniverzitní spolupráce na poli elektronických periodik – *Cooperazione Interuniversitaria Periodici Elettronici*) a za cíl si klade například rozvinout ve větší míře spolupráci mezi italskými univerzitami nejen na poli digitalizace, výběru, uchovávání a zpřístupňování dokumentů kulturního dědictví, ale i na poli služeb a řízení informací v oblastech výzkumu a vzdělávání. Podporuje rozvoj digitálních knihoven, národní i mezinárodní výzkumné, standardizační, vzdělávací a další typy projektů. CIPE provozuje i portál *MetaCipe*¹¹², umožňující vyhledávání v katalozích a institucionálních archivech všech jedenácti členských univerzit.

¹¹¹ Sistema Universitario Ricerca Plus – dalo by se přeložit jako „Univerzitní systém Výzkum Plus“

¹¹² Dostupné na WWW: <<http://metaricerca.cab.unipd.it:8332/V>> [přistoupeno 2011-07-30]

4.1.2 *Knihovnická sdružení*

V Itálii existuje několik profesních knihovnických spolků, většinou sdružujících knihovny jednoho typu. Z nejvýznamnějších je potřeba zmínit dvě sdružení – AIB a AIDA.

AIB - *Associazione Italiana Biblioteche* (www.aib.it)

Italský spolek knihovníků je nejvýznamnějším italským profesním sdružením v oblasti knihovnictví. AIB byl založen již roku 1930 a z řady aktivit, kterými se zabývá, lze jmenovat alespoň pár z nich: provozuje a aktualizuje profesní rejstřík italských knihovníků; organizuje školení, kurzy, semináře, konference, studijní cesty a v neposlední řadě i každoroční národní kongres AIB, konaný vždy na podzim a řešící klíčové aktuální otázky knihovnické profese.

Za zmínku také stojí role AIB jakožto jednoho z vedoucích nakladatelů a vydavatelů knihovnické literatury – mimo četných oborově zaměřených monografií publikuje také čtvrtletník týkající se knihovnictví a informační vědy *Bolletino AIB*, informační bulletin informující o aktuálním dění v oboru *AIB Notizie*, oficiální italské verze standardů, manuálů, průvodců, příruček a dalších profesních publikací. AIB také reprezentuje Itálii v mezinárodních organizacích jako IFLA či (*European Bureau of Library, Information and Documentation Associations* – EBLIDA) a spolupracuje s dalšími italskými i evropskými asociacemi. Jednou z nich je i AIDA.

AIDA *Associazione Italiana per la Documentazione Avanzata* (<http://aidaweb.it/>)

Italské sdružení pro rozvoj dokumentace¹¹³ je nezisková profesní organizace založená v dubnu 1983, v současnosti čítající více než 400 členů a sídlící v Římě. Zakladatelem a zároveň prvním ředitelem byl Paolo Bisogna (ve funkci setrval tři tříletá volební období; tzn. až do r. 1992). Za cíl si AIDA klade rozvoj dokumentační profese, dokumentačních aktivit a služeb a celkově dokumentační kultury. Je členem ECIA (*European Council of Information Associations*), řídí se jím formulovaným etickým kodexem informačních a dokumentačních pracovníků a také deklarací ECIA o intelektuálním a duševním vlastnictví autorů. Sdružení vydává čtvrtletník *AIDAinformazioni* (<http://www.aidainformazioni.it/>) v tištěné i elektronické podobě a spolupracuje na mezinárodní úrovni s obdobnými oborovými sdruženími, z nichž lze zmínit např. francouzskou ADDBS či německou DGI, a společně s nimi se podílí na tvorbě důležitých ustanovení týkajících se např. autorských práv.

¹¹³ AIDA. Associazione italiana per la documentazione avanzata. In: *KZK: Databáze zkratk pro knihovnictví a informační obory* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 1990- [cit. 2011-07-28]. Dostupné z WWW: <http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000010679&local_base=KZK>.

Od roku 1992 se drží tradice tematických dvouletých plánů - každé dva roky se zaměří na jednu konkrétní specifickou oblast. Z těch již řešených zmíním:

- Celkový a obecný rozvoj profese 1992-1994
- Povolání dokumentalisty 1995-1997
- Informační kultura 1998-2000
- Vědomí informace 2001-2003
- Mezinárodní úroveň – znalostní profesionálové 2004-2006
- Vzdělávání informačních profesionálů 2007-2009
- Vstříc budoucnosti 2010-2012

Kromě těchto hlavních náplní kampaně se AIDA zabývá i dílčími národními i mezinárodními aktivitami, jako např. pořádání kongresů, národních konferencí, seminářů, osvětových akcí atd. V rámci Itálie AIDA v minulosti úzce spolupracovala s Institutem výzkumných a dokumentačních studií (ISRDS-CNR), jenž ukončil svou činnost v roce 2001¹¹⁴.

4.2 Vysokoškolské knihovny

Pro účely této diplomové práce se nadále budu zabývat výhradně prostředím italských vysokoškolských knihoven. Vysokoškolské knihovny v Itálii s úspěchem převzaly francouzský model univerzitního systému – sjednotily a koordinovaly jednotlivé součásti univerzit (fakulty, ústavy, katedry, kabinety, aj.) společnými službami a také začaly experimentovat na poli publikování akademických prací (s volným přístupem) následující protokol open archive.¹¹⁵

Databáze rejstříku italských knihoven uvádí 2519 knihoven státních univerzit a 68 knihoven nestátních univerzit¹¹⁶. V těchto číslech nejsou zahrnuty počty knihoven státních ani soukromých institutů, akademií či mezinárodních organizací, včetně těch vzdělávacích.

Je vidět rozdíl mezi severem a jihem Itálie – vysokoškolské knihovny střední a severní části Itálie mají výborně organizované a funkční knihovní sítě, zatímco univerzitní knihovny na jihu země (až na světlé výjimky) mají s organizací jisté problémy, což pouze potvrzuje historickou odlišnost různých oblastí italského státu¹¹⁷.

¹¹⁴ AIDA : *Associazione Italiana per la Documentazione Avanzata* [online]. 2000-06-23. 2007-12-21 [cit. 2011-07-28]. Dostupné z WWW: <<http://aidaweb.it/>>.

¹¹⁵ VITIELLO, Giuseppe. L'Europa bibliotecaria dei Venticinque. In: *Associazione italiana biblioteche: Rapporto sulle biblioteche italiane 2005-2006*. Vittorio Ponzani (ed.). Roma: AIB, 2006. s. 17. ISBN 88-7812-144-4

¹¹⁶ ICCU. *Anagrafe biblioteche italiane* [online]. 2005, [2011] [cit. 2011-07-28]. Dostupné z WWW: <<http://anagrafe.iccu.sbn.it/index.html>>.

¹¹⁷ GUERRINI, Mauro; FRIGIMELICA, Giovanna. *Libraries in Italy : a brief overview*. s. 105.

4.2.1 Projekt hodnocení vysokoškolských knihoven

Meziuniverzitní skupina pro sledování systémů univerzitních knihoven (*Gruppo Interuniversitario per il Monitoraggio dei sistemi bibliotecari di Ateneo* – GIM) je společnou iniciativou několika vysokoškolských systémů knihoven, které v roce 2000 začaly spolupracovat na projektu měření a evaluace vysokoškolských knihoven a knihovnických služeb. Definují jak metodologii, tak sbíraná data a indikátory, na jejichž základě jsou následně knihovny hodnoceny. Projekt s oficiálním názvem *Misurazione e valutazione dell'offerta bibliotecaria degli atenei italiani* navrhla GIM v roce 2002 Národnímu výboru pro hodnocení univerzit (CNVSU), jenž spadá přímo pod Ministerstvo vzdělávání, univerzit a výzkumu.

Doposud proběhla dvě ukončená měření, třetí je zatím otevřené. Výzkum probíhá formou dvou online dotazníků, týkajících se jednotlivých vysokoškolských knihoven (dotazník „Knihovna“) a celouniverzitních knihovnických systémů (dotazník „SBA“ – *Sistema bibliotecario di Ateneo*)¹¹⁸. Záběr dotazů je široký – šest kapitol první části pokrývá otázky z následujících okruhů: obecné informace (podrobná charakteristika a identifikace knihovny, otevírací doba), prostory a vybavení knihovny (volný výběr, počet míst určených ke studiu, počet počítačů, atp.), knihovní fond (jak tištěné, tak elektronické dokumenty), personál, výdaje, služby (výpůjčky, dodávání dokumentů, referenční služby, kurzy pro uživatele, novinky v knihovně)¹¹⁹.

Roku 2003 byl proveden první ročník průzkumu – dotazník Knihovna vyplnilo 85,94% z dotázaných 1378 knihoven a na dotazník SBA odpovědělo 77 italských univerzit (včetně knihoven soukromých vysokých škol a některých středních škol). Jak podotýká Corbolante, zajímavý poznatek, který ze šetření vyplynul, se týkal kurzů pro uživatele – ty nabízelo pouze několik vysokoškolských knihoven (celých 931 knihoven – což činí 83,6% respondentů – odpovědělo na otázku kurzů negativně). K realizaci kurzů pro uživatele se přihlásilo pouhých 15,2% knihoven s přibližně 5000 výukovými hodinami ročně. Z odpovědí na tutéž otázku z druhé části dotazníku vyplynulo, že 40 ze 77 univerzit sice pořádá kurzy pro své uživatele, ale v průměru se do nich zapíše pouhá 2% studentů¹²⁰.

¹¹⁸ GIM. *Gruppo Interuniversitario per il Monitoraggio dei sistemi bibliotecari di Ateneo* [online]. c2010 [cit. 2011-08-18]. Dostupné z WWW: <<http://www.gimsba.it/>>.

¹¹⁹ Progetto "Misurazione e valutazione dell'offerta bibliotecaria degli atenei italiani" [online]. 2010 [cit. 2011-2011-07-28]. PDF. 12 s. Questionario Biblioteca. Dostupné z WWW: <http://www.gimsba.it/system/files/pub/rilevazioni/rilevazione2011/Questionario_Biblioteca_2010.pdf>.

¹²⁰ CORBOLANTE, Marina. Misurazione e valutazione dell'offerta bibliotecaria degli atenei italiani. In PONZANI, Vittorio. *Associazione italiana biblioteche : Rapporto sulle biblioteche italiane 2005-2006*. Roma : AIB, 2006. s. 94-103. ISBN 88-7812-144-4.

Druhé celonárodní kolo výzkumu se uskutečnilo v roce 2007 (sběr dat odpovídal předcházejícímu roku a z oslovených 74 knihoven jich 73 poskytlo odpovědi) pod záštitou Knihovní komise Konference rektorů italských vysokých škol (*Commissione Biblioteche della CRUI*). Co se uživatelských kurzů týče, přestože byl zaznamenán mírný nárůst jak počtu kurzů (ze 40 univerzit v r. 2002 na 46 v r. 2006), tak odučených hodin, stále ještě zůstává nedostatečné zapojení studentů (pouhých 17 univerzit se pohybovalo na či mírně nad hranici 2% studentů, zapsaných do pořádaných kurzů). Je třeba také zmínit, že plná třetina dotázaných vysokoškolských knihoven žádné kurzy pro uživatele nepořádala. Z výsledků také vyplynulo, že přestože došlo k lehkému navýšení jak uživatelů, tak pořádaných kurzů, stav knihovního personálu tím nebyl nijak dotčen, což indikuje nedostatečné personální kapacity personálu, který by se organizaci a vedení kurzů věnoval¹²¹.

Třetí celonárodní sběr dat k měření a evaluaci knihoven a knihovních systémů vysokých škol probíhá letos (2011). Předem oznámený termín sběru (dotazník dostupný online) byl od června do půlky července, ale na žádost několika vysokých škol byl termín prodloužen až do 5. září. Výsledky by měly reflektovat vývoj vysokoškolských knihoven v poslední dekádě.

4.2.2 Typologie kurzů, pořádaných univerzitními knihovnami

William Faeti ve svém příspěvku na konferenci Stelling 2007 shrnul, že v Itálii, na rozdíl od jiných evropských států, chybí adekvátní vzdělávání uživatelů, které vede k riziku nevyužitosti elektronických informačních zdrojů a potažmo i knihovních služeb jako jsou *document delivery* či meziknihovní výpůjční služby. Na informační gramotnost tedy nahlíží jako na výzvu pro knihovny – knihovníci by měli naučit uživatele nejen vyhledat informace, ale i vybrat je, zhodnotit zdroje, ale také znovu využít je a to nejen při studiu na univerzitě, ale ve všech aspektech života¹²². Faeti se domnívá, že se mise knihovny (tedy vzdělávat své uživatele) nezměnila, ale díky rozvoji informačních a komunikačních technologií se přesunula do prostředí e-learningu. Kdo se změnil, jsou uživatelé – nastupující *net generation* má odlišné požadavky na způsob výuky než generace předchozí a je proto zapotřebí zvolit jiné než tradiční formy výuky¹²³.

¹²¹ Gruppo Interuniversitario per il Monitoraggio dei sistemi bibliotecari di ateneo. *SECONDA RILEVAZIONE NAZIONALE : RELAZIONE FINALE* [online]. Padova : [s.n.], Giugno 2009 [cit. 2011-07-28]. 144 s. Dostupné z WWW: <<http://www.gimsba.it/system/files/pub/rilevazioni/rilevazione2007/relazione-2006.pdf>>.

¹²² FAETI, William: *Apprendere la biblioteca in rete*. [online zvuková nahrávka]. Milano : [s.n.], 2007. [cit. 2011-07-29]. Dostupné z WWW: <http://portale.cib.unibo.it/sba/progetti/formazione-utenti/william-faeti_apprendere-la-biblioteca-in-rete_stelling_information-literacy_2007.mp3>

¹²³ Tamtéž.

Do kurzů, které vysokoškolské knihovny pro své uživatele nejčastěji pořádají, patří základní orientace v knihovně, představení služeb, jež knihovna nabízí a dále potom názorné návody a příručky jak efektivně používat knihovní katalog či jak pracovat s elektronickými informačními zdroji. V některých případech se knihovny snaží svým uživatelům prostřednictvím kurzů představit novinky, např. jak používat referenční citační systém EndNote, RefWorks či jiné. Co se informační gramotnosti týče, existuje několik univerzit s propracovaným didaktickým systémem určeným ke vzdělávání svých uživatelů. Některé z nejbrilantnějších projektů jsou podrobně rozebrány v páté kapitole, zabývající se případy z praxe.

4.3 Profese knihovníka

Podle profesní karty „Knihovnice - knihovník“, zveřejněné na *Atlasu povolání (Atlante delle Professioni* – italský webový portál univerzity v Turínu věnovaný profesím, pro něž je nezbytné být vysokoškolsky vzdělán) není žádná formální cesta, jak se stát knihovníkem¹²⁴. Knihovník (v italštině *bibliotecario*) většinou spadá do kategorie státních zaměstnanců¹²⁵. Na pozici knihovníka ve veřejné knihovně je třeba podstoupit konkurzní řízení, při němž jsou jasně rozlišovány dvě pozice, a to **asistent knihovníka** (v ojedinělých případech stačí i středoškolské vzdělání, přestože je stále více preferován alespoň bakalářský titul) a **knihovník** (nutností je VŠ titul z oblasti kulturního dědictví a jeho konzervace – například z oboru archivnictví¹²⁶). Pozice knihovníků v jiných než státem zřizovaných knihovnách (nejčastěji specializované či tematicky zaměřené knihovny) jsou obsazovány přímo – na základě posouzení životopisů ze strany zaměstnavatele.

Na oficiálních stránkách Ministerstva vzdělávání, univerzit a výzkumu lze dohledat, že knihovnictví je v Itálii vedeno pod termínem *biblioteconomia* a spolu s knihovnědou (*bibliografia*) tvořilo až do roku 2000 samostatné odvětví (pod kódem M13X). Poté ale došlo k přehodnocování vědecko-odvětvových sektorů a knihovnictví bylo ministerským dekretem ze 4. října 2000¹²⁷ sloučeno s archivnictvím (*archivistica*) a zařazeno do jedenácté skupiny (Historické, filozofické, pedagogické a psychologické vědy) pod kódem **M-STO/08**¹²⁸.

¹²⁴ *Atlante delle professioni: Il viaggio nel mondo del lavoro* [online]. 2009, 03-07-2009 [cit. 2011-06-23]. Bibliotecaria e Bibliotecario. Dostupné z WWW: <<http://www.atlantedelleprofessioni.it/scheda.php?ID=79>>

¹²⁵ POZANI, Vittorio (ed.). *Rapporto sulle biblioteche italiane 2007-2008*. s. 46

¹²⁶ viz pozn. 125

¹²⁷ Itálie. Decreto Ministeriale 4 ottobre 2000: Settori scientifico-disciplinari. In *Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana*. 2000, částka 249, součást přílohy č. 175. Dostupné také z WWW: <<http://attiministeriali.miur.it/anno-2000/ottobre/dm-04102000.aspx>>.

¹²⁸ CINECA : *MIUR Settori scientifico-disciplinari* [online]. [2000] [cit. 2011-08-18]. Elenco settori scientifico-disciplinari per il raggruppamento M-STO. Dostupné z WWW: <<http://cercauniversita.cineca.it/php5/settori/elenco.php?gruppo=M-STO#M-STO/08>>.

Informační věda jako taková je v Itálii nazývána *documentazione*, v českém překladu by se jednalo o obor dokumentace. Carla Basili navrhuje, aby byl předmět dokumentalistika (čili jakési teoretické základy informační vědy a práce s informacemi vůbec) ustanoven povinným v rámci vysokoškolského studia (jako jedna z metodologických disciplín) tak, jako je tomu momentálně na italských univerzitách zvykem v případě předmětu obecná informatika (tedy práce s počítačem)¹²⁹.

Roku 2001 byla z iniciativy AIDA do italštiny přeložena Eurosměrnice KIS (Průvodce dovednostmi evropských odborných pracovníků v oboru knihovnických a informačních služeb¹³⁰) pod názvem *Euroguida I&D dei professionisti europei dell'informazione e della documentazione*, zkráceně *Euroguida I&D*. Toto klíčové dílo informační a dokumentační profese bylo r. 2005 doplněno o druhý svazek, charakterizující čtyři úrovně odborné kvalifikace KIS pracovníků – asistent, technik, ředitel a expert.¹³¹

4.3.1 Odborná profesní příprava

Budoucím knihovníkům a pracovníkům v oboru informačních služeb je doporučeno absolvovat klasické gymnázium a následně tříleté bakalářské studium humanitního zaměření. Nejvhodnějšími obory jsou Kulturně-vědná studia (*Scienze dei Beni culturali*) případně Technologie pro uchovávání a restauraci kulturního vlastnictví (*Tecnologie per la conservazione e il restauro dei beni culturali*). Po získání bakalářského titulu je možno pokračovat ve dvouleté specializaci¹³² v programu č. 5/S Archivnictví a „knihovnictví“¹³³ (*Archivistica e biblioteconomia*), jenž poskytuje kompletní teoretickou i praktickou průpravu v oblasti řízení, konzervace a restaurace knihoven a archivů.

Alternativou je bakalářský program Archivních a knihovnických věd (*Scienze archivistiche e librerie*) a magisterský program Archivnictví a knihovnictví (*Archivistica e biblioteconomia*), obojí organizované Vyšší odbornou školou pro archiváře a knihovníky (*Scuola Speciale per Archivisti e Bibliotecari*) na univerzitě La Sapienza v Římě.

¹²⁹ BASILI, Carla. *Verso una patente europea dell'informazione: il progetto EnIL*. 2003.

¹³⁰ EUROSMĚRNICE KIS : *Průvodce dovednostmi evropských odborných pracovníků v oboru knihovnických a informačních služeb* [online]. Praha : Knihovníků a informačních pracovníků ČR, 1999 [cit. 2011-08-11]. 52 s. Aktuality SKIP. Dostupné z WWW: <http://www.nkp.cz/o_knihovnach/konsorcia/skip/smernice.pdf>. ISBN 80-85851-10-5.

¹³¹ *Euroguida I&D: competenze e attitudini dei professionisti europei dell'informazione-documentazione* [vol. 1]; *livelli di qualificazione dei professionisti europei dell'informazione-documentazione* [vol. 2]. Domenico Bogliolo. 2. ed. Roma: AIDA, 2005. 96 s. Dvousvazkové dílo. Dostupné z WWW: <<http://aidaweb.it/euroguida/certidoc/euref1&2-italiano.pdf>>. ISBN 88-901144-8-7.

¹³² v českém prostředí by se jednalo o navazující magisterské studium, ale vzhledem k nenávaznosti studijních oborů byl použit lépe vystihující termín „specializace“

¹³³ termín knihovnictví je uveden v uvozovkách, poněvadž nevystihuje zcela přesně podstatu italského slova biblioteconomia

Další možností je absolvování kurzu profesionální odborné přípravy k povolání knihovníka¹³⁴, pořádaného některými vzdělávacími institucemi spadající pod regionální správu. Podmínkou ke vstupu do tohoto dvouletého neplaceného kurzu je minimálně ukončené středoškolské vzdělání. Po jeho úspěšném absolvování je účastníkům vydáno Osvědčení o profesionální specializaci¹³⁵.

K zajištění profesionality knihovníků byl Italskou asociací knihoven (AIB) v roce 1998 schválen a přijat neformální Rejstřík italských profesionálních knihovníků (název byl v r. 1999 pozměněn na „Italský rejstřík profesionálních knihovníků“ tak, aby v něm mohli být vedeni i knihovníci jiné než italské národnosti). Registrace do něj byla podmíněna mj. prokázáním odborné způsobilosti (včetně adekvátního dosaženého vzdělání – či odpovídající praxe – v oboru knihovnictví, bibliografie, dokumentalistiky, informační vědy, případně v příbuzných odvětvích) a přijetím etického kodexu. Ve zřizovací listině Rejstříku je v druhém článku definujícím předmět knihovní profese (čl. 2) uvedena i položka, týkající se vzdělávací role knihovníka: „*výzkum a výuka v oblasti knihovnictví a příbuzných oborů*“.¹³⁶

Rejstřík zůstal v platnosti až do listopadu 2010, kdy došlo k právnímu rozpoznání této profesní instituce a Rejstřík knihovníků tak byl i ve stanovách AIB změněn na seznam členů¹³⁷.

¹³⁴ jedná se o rekvalifikační kurz, přestože se tento termín v italštině nepoužívá

¹³⁵ Centro InformaGiovani del Comune di Torino. *Schede Orientative* [online]. 2.7.3.1. c2010, marzo 2010 [cit. 2011-07-31]. 3 s. Bibliotecario. Dostupné z WWW: <<http://www.comune.torino.it/infogio/schede/pdf/a2-percprof/comunicazione/bibliotecario.pdf>>.

¹³⁶ AIB [online]. 1998-01-04, [2010-11-29] [cit. 2011-07-30]. Istituzione e ordinamento dell'Albo professionale italiano dei bibliotecari. [online]. Dostupné z WWW: <<http://www.aib.it/aib/cen/albo.htm>>

¹³⁷ AIB [online]. Giulio Marconi. 1999-05-08, 2010-07-13 [cit. 2011-07-30]. L'Albo professionale italiano dei bibliotecari. Dostupné z WWW: <<http://www.aib.it/aib/cen/albohome.htm>>.

4.3.2 *Nové role knihovníků*

Jednou z otázek, na které jsem se italských odborníků ptala (dotazník tvoří Přílohu 1), byla i role učícího knihovníka – *teaching librarian*. Odpovědi získané elektronickou korespondencí bych nyní ráda shrnula. Tommaso Giordano, výkonný ředitel knihovny Evropského univerzitního institutu, na pozici učícího knihovníka nevěří a osobně nikoho v této pozici v Itálii nezná. Za učícího knihovníka se na druhou stranu považuje Laura Ballestra a dodává, že všichni pracovníci knihoven, kteří vedou kurzy informační gramotnosti, jsou učícími knihovníky. Luisa Marquardt podotýká, že přestože role učícího knihovníka by byla v Itálii zapotřebí, naráží tato idea na řadu problémů, z nichž nejvýznamnějším je zákaz didaktické činnosti knihovníků, zanesený v řadě statutů italských univerzit. Přestože ona sama při práci v knihovně podobnou pozici zastávala, nenazvala by se učícím knihovníkem a o nikom, kdo by působil přímo na takovém postu, neví. Příkladem učícího knihovníka by mohla být Carla Basili, která v letech 1998 až 2008 vyučovala informační gramotnost na filozofické fakultě univerzity LUMSA v Římě a nyní již třetím rokem vyučuje Metodologii vědeckých informací na 1. lékařské fakultě a na farmaceutické fakultě univerzity La Sapienza v Římě. Ovšem zůstává otázkou, není-li více pedagogem než knihovníkem.

Z dalších nově vznikajících rolí uvádí Truccolo et al. roli knihovníka – dokumentalisty ve zdravotnictví (*bibliotecario documentalista in sanità*) či knihovníka – dokumentalisty v biomedicíně (*bibliotecario documentalista biomedico*)¹³⁸. Přímo na oblast informačního vzdělávání je navržena pozice knihovníka školitele – inovátora (*bibliotecario formatore / inovatore*), která by mohla být jistou paralelou k *teaching librarian*. Podle Brunelly Longo by cílem knihovníka na této pozici mělo být ne učit, ale vzdělávat – bourat koncepty, schémata, modely a metody, které jsme doposud používali a otevírat tak mysl novým poznatkům a způsobům, jak pracovat s informacemi. Knihovníkem – inovátorem je ten, kdo do knihovny přináší „nový vítr“ – motivuje nejen sám sebe, ale i ostatní, a to nejen k používání inovativních dostupných nástrojů a technologií. Jeho hlavními atributy musí být zvědavost, nadšení z poznávání a objevování a schopnost přenést tento druh pozitivního myšlení i na ostatní¹³⁹.

¹³⁸ TRUCCOLO, I., VIDALE, C., FALCETTA, A.M., et al. Riconoscimento del profilo professionale del bibliotecario documentalista in sanità. In *Associazione Italiana Biblioteche : Bollettino AIB*. 2006, 3, s. 221-232. Dostupný také z WWW (URI): <<http://hdl.handle.net/10760/8848>>.

¹³⁹ LONGO, Brunella. Chiamatemi coach (e vi svelerò tutti gli errori che il bibliotecario-formatore non deve fare). In GAMBA, C.; TRAPLETTI, M. L. *Biblioteche & formazione : Dall'information literacy alle nuove sfide della società dell'apprendimento*. [s.l.]: Editrice Bibliografica, 2008. s. 100-119. ISBN 978-88-7075-673-9

5. Případy a příklady z praxe

V následující praktické části se podíváme zblízka na několik konkrétních příkladů informačně-vzdělávacích projektů a kurzů, pořádaných italskými vysokoškolskými knihovnami. Vybrány byly ty univerzity, které se k jisté míře informačního vzdělávání hlásí a na kterých knihovníci více či méně spustili zajímavé iniciativy, směřující ke vzdělávání uživatelů. Jako součást této kapitoly jsem provedla i analýzu veřejně přístupných internetových stránek všech 95 italských vysokých škol s cílem zjistit, v jaké míře jsou studentům nabízeny kurzy informační gramotnosti na celouniverzitní úrovni a kurzy nabízené vysokoškolskými knihovnami. Sebraná data tvoří Přílohu 2. U jednotlivých univerzit je vždy uvedeno několik hodnot – kromě názvu, adresy, webové stránky a typu vysoké školy (převzato a upraveno z výsledků pokročilého vyhledávání v databázi vysokých škol portálu *Cerca Università*; data odpovídala stavu k 2. 8. 2011) se jedná o následující informace:

- **SBA** (*Il Sistema Bibliotecario di Ateneo*) – celouniverzitní knihovní systém. Značí, zda jsou jednotlivé dílčí knihovny dané vysoké školy propojeny na celouniverzitní úrovni (společný katalog, služby aj.).
- **Kurz IG** (informační gramotnosti). Pokud jsem nenalezla přímo odkaz vedoucí k informačně-vzdělávací sekci, vyhledávala jsem pomocí klíčového slova *information literacy* přímo v políčku *Cerca* (*Search – Hledej*) na stránkách univerzity. V případě, že ani tento způsob vyhledávání nebyl možný (absence vyhledávacího pole v několika případech), bylo uvedeno „bez informací“. Z celkového počtu 95 italských univerzit nebylo možné informaci ověřit ve dvou případech a kurzy informační gramotnosti jsou pořádány na 14 univerzitách, z nichž dvě pouze odkazují na tutoriály jiných univerzit.
- **Kurzy pro uživatele – knihovna**. Jedná se o vzdělávací kurzy (exkurze, semináře, kurzy týkající se služeb knihovny či alespoň poskytnutí materiálů s touto tematikou) jakožto součást služeb (*Servizi*) vysokoškolských knihoven. Z 95 univerzitních knihovních systémů na internetových stránkách tyto vzdělávací kurzy pořádá 27 z nich. Toto číslo bych ale nepovažovala za směrodatné, jelikož u řady univerzit panuje decentralizace a nespolupráce mezi dílčími knihovnami. Je tedy možné, že finální číslo bude vyšší.

- **E-learning.** O e-learningu bylo podrobněji pojednáno v kapitole 2.6. V tabulce je uvedeno, zda univerzita využívá tohoto nástroje k výuce a pokud ano (z více jak 50%), je uveden i název platformy (bylo-li možné dohledat; jednoznačně vede Moodle). Online univerzity používají k výuce výhradně e-learningového prostředí.
- **Pozn. univerzita** a **Pozn. knihovna** označují rozšiřující poznámky k jednotlivým univerzitám či vysokoškolským knihovnám.

5.1 Univerzita v Parmě

Univerzita v Parmě (*Università degli Studi di Parma*) je členěná do dvanácti fakult a spadá pod ni šest fakultních a 20 ústavních knihoven. Univerzita je členem EUCLID (*European Association for Library & Information Education and Research*) – nevládní a neziskové organizace sdružující instituce vyššího vzdělávání s cílem propagovat evropskou spolupráci na poli knihovnického a informačního vzdělávání a výzkumu¹⁴⁰. Styčným pracovníkem knihovny při Parmské univerzitě pro veškeré aktivity, týkající se informačního vzdělávání a informační gramotnosti je Dr. Monica Vezzosi. Ta pracuje na pozici vedoucího knihovny oddělení *Věd o životním prostředí*, dále jako knihovnice parmské univerzity a hlavně se intenzivně zabývá informační gramotností, na důkazech založeném knihovnictví (*evidence-based librarianship*), informačním chováním a životním prostředím¹⁴¹.

5.1.1 Případová studie projektu informační gramotnosti na univerzitě v Parmě

Případovou studii *Linking Teaching and Learning: A Longitudinal Approach to the Assessment of Information Literacy* zpracovala Dr. Monica Vezzosi, která ji též prezentovala na konferenci BOBCATSSS 2008. V následujících odstavcích z ní budou vybrána pouze ta nejpodstatnější data, týkající se projektu informační gramotnosti.

Charakteristika projektu

Víceletý program informační gramotnosti na univerzitě v Parmě byl uskutečněn v letech 2004–2007 se skupinou studentů oboru *Vědy o životním prostředí* (Environmental Sciences). Jejich pokroky a postupy byly pečlivě zkoumány a celý program byl následně revidován.

Dílní úkoly, kterých mělo být dosaženo:

- V prvním ročníku zjistit počáteční úroveň znalostí a dovedností studenta vstupujícího na univerzitu.
- V druhém ročníku změřit jeho zlepšení po patnáctihodinovém workshopu na téma informační gramotnost.
- Ve třetím ročníku zhodnotit dopad celého projektu informační gramotnosti na studentovu závěrečnou práci.

¹⁴⁰ EUCLID [online]. [2009] [cit. 2011-05-31]. Mission. Dostupné z WWW: <<http://euclid.hio.no/mission/>>.

¹⁴¹ Tamtéž.

Metodologie

Bylo použito různých postupů, mezi nimiž nechyběl dotazník, pre-test a post-test, analýza úkolů, citační analýza a rozhovory. Celý projekt byl založen na *evidence-based practice* – na důkazech založené praxi. Projekt byl vyvinut ve spolupráci s učícím knihovníkem (*teaching librarian*; role na pomezí mezi učitelem a knihovníkem) a dvěma akademickými pracovníky z oddělení věd o životním prostředí – výběr témat spojených se studovaným oborem nejenže zvyšuje motivaci studentů, ale je pro ně i přínosem.

V prvním ročníku se kladl důraz především na obeznámení studentů s novým prostředím, byli vedeni k pochopení knihovny jakožto centra učení (*learning center*) a byli seznámeni s funkcemi a možnostmi, které knihovna nabízela. Během druhého roku měli studenti možnost navštěvovat workshop informační gramotnosti, kde si v týmové spolupráci a za asistence učícího knihovníka natrénovali techniky vyhledávání informací. Ty se jim hodily k vypracování dvou zadaných esejí, jejichž podmínkou bylo uvedení referenčního aparátu. Třetí ročník byl úzce zaměřen na individuální potřeby studentů při vypracovávání jejich závěrečných prací – důraz byl tedy kladen na osobní konzultaci.

Závěry

Slabými stránkami projektu, jak v závěru shrnuje koordinátorka Monica Vezzosi, se jeví především malá skupina studentů, kterým je kurz určen a dlouhodobost projektu (finální výsledky až po ukončení jejich tříletého studia), s čímž je spojena nejen finanční, ale především časová náročnost pro všechny, kteří se na programu nějakým způsobem podílí.

Na druhou stranu přínosy, jak uvedli studenti, kteří program informační gramotnosti na univerzitě v Parmě absolvovali, jsou poměrně markantní – studenti zmiňovali především zlepšení orientace v problematice studia a navázání užší spolupráce s přednášejícími. Pedagogové totiž rozšiřují rámec informační gramotnosti o konkrétní předmětovost, ne jen o formální stránku, kterou zastupuje právě učící knihovník¹⁴².

¹⁴² VEZZOSI, Monica. Linking Teaching and Learning: A Longitudinal Approach to the Assessment of Information Literacy. In HAUKE, Petra, et al. *16th BOBCATSSS Symposium 2008: Providing Access to Information for Everyone* [online]. Berlin: Humboldt-Universität, 2008 [cit. 2010-09-20]. Dostupné z WWW: <<http://edoc.hu-berlin.de/conferences/bobcatsss2008/vezzosi-monica-202/PDF/vezzosi.pdf>>

5.1.2 BIBLIOPATENTE

Další zajímavou iniciativou na Parmské univerzitě je *BIBLIOPATENTE*, čili jakýsi „knižní řidičský průkaz“. Jeho vlastnictví je podmínkou k obhajobě závěrečné kvalifikační práce a k jeho získání se studenti musí aktivně zúčastnit šesti dvouhodinových seminářů (souhrnně zaměřených na vyhledávání informací zasazeném do univerzitního rámce) a závěrečného praktického testu. Jednotlivé moduly se konkrétně zabývají základními principy informační gramotnosti, dále evaluací a zhodnocením relevance elektronických zdrojů, nástroji webu 2.0, vyhledávacími stroji – Google, využitím online katalogů, vyhledáváním v bibliografických databázích a citacemi¹⁴³.

5.2 Portale delle Biblioteche – informační vzdělávání na univerzitě v Bologni

Boloňská univerzita se, podle společnosti *4 International Colleges & Universities*, dostala na 25. místo v celosvětovém hodnocení popularity univerzit (měřeno návštěvností jejich webu) za rok 2010¹⁴⁴. Co se týče informačního vzdělávání, domnívám se, že by se dala označit za jednu z vedoucích italských vysokoškolských knihoven. Studenti mají možnost absolvovat různé kurzy na dvou elektronických výukových systémech, a to ATutoru a Moodle. Zápis do kurzů je vázán na registraci do systému a schválení ze strany lektora.

5.2.1 E-learningová platforma ATutor

Co se škály nabízených kurzů týče, v porovnání s Moodleem velmi zaostává. K červnu 2011 nabídka čítala osm kurzů rozdělených do dvou kategorií. V kategorii veřejně přístupných kurzů se jednalo o:

- *OPAC* (zajímavě vypadající, leč obsahově prázdný kurz)
- *Statistika* (přehledný a detailně propracovaný kurz práce se statistickými daty)

¹⁴³ *Università degli Studi di Parma : Ufficio reference & web* [online]. 28/07/2011 [cit. 2011-08-11]. *BIBLIOPATENTE*. Dostupné z WWW: <<http://www.bibliotecapngegro.unipr.it/help-desk/BIBLIOPATENTE.pdf>>.

¹⁴⁴ *4 International Colleges & Universities 2010 World University Ranking: Top 100 Universities and Colleges in Europe* Dostupné z WWW: <<http://www.4icu.org/topEurope/>> [cit. 2010-06-03]

V kategorii soukromých kurzů, k jejichž přístupu je vyžadován status studenta a schválení ze strany lektora, bylo nabízeno šest kurzů – z těch všeobecných k nim patřil kurz Vzdělávání uživatelů, Tutoriál informační gramotnosti a Pokusný kurz práce s časovým razítkem. Ostatní kurzy (Informační gramotnost pro inženýry, Lékařská literatura a kreditově hodnocený kurz pro studenty historie Práce s historickými informacemi) byly koncipovány jako doplněk studijních oborů¹⁴⁵.

5.2.2 E-learningová platforma Moodle

Zde lze najít kurzy, jež jsou výsledkem aktivit knihovníků Boloňské univerzity a jsou určeny tamním studentům a akademickým pracovníkům. Kromě kurzu zaměřeného na správné a efektivní používání Moodle se jedná především o knihovnické instruktážní kurzy, zabývající se funkcemi a využitím Národní informační služby (*Servizio Bibliotecario Nazionale*, zkráceně SBN – v září 2011 je plánován přechod na novou verzi stránek SBN, včetně katalogu, která je v současnosti dostupná pouze v Beta verzi) a práci s katalogem italského periodického tisku (*Archivio Collettivo Nazionale dei Periodici* – ACPN¹⁴⁶). Oba posledně zmíněné kurzy si kladou za cíl naučit uživatele (ať už se bude jednat o pedagogy či studenty, přestože cílovou skupinou jsou právě studenti), jak se lépe orientovat v elektronickém prostředí knihoven a jak efektivně vyhledávat požadované zdroje pro studium či výzkum.

5.2.3 Kurz informační gramotnosti (CIL)

Pro účely této práce se nejzajímavějším jeví zatím nezmíněný kurz informační gramotnosti (*Corso di Information Literacy*), organizovaný knihovním portálem Univerzity v Bologni. Jedná se o tutoriál, jehož cílem je zvýšit schopnost vyhledávat a využívat tradiční i elektronické bibliografické zdroje.

Kurz má italskou a anglickou verzi a dvě odlišné formy:

- *content-driven*, založenou na materiálech a samostudiu (volně dostupný)
- *teacher/tutor-driven*, e-learningová verze včetně výstupního ohodnocení (vyhrazena zapsaným univerzitním studentům).

¹⁴⁵ *ATutor Course Server* [online]. c2001-2007 [cit. 2011-08-11]. Browse Courses. Dostupné z WWW: <<http://ilit.cib.unibo.it/ATutor/browse.php>>.

¹⁴⁶ v současnosti již jen Italský katalog periodik (*Catalogo Italiano dei Periodici*), na jehož správě se od r. 1988 podílí boloňská univerzita ve spolupráci s CNR. Katalog je dostupný online (<http://acnp.cib.unibo.it/cgi-ser/start/it/cnr/fp.html>).

Na vzniku CIL se podílela pracovní skupina, skládající se ze čtyř knihovníků (Caravita Massimo, William Faeti, Christian Giardini, Alina Renditiso), technické a projektové odborné spolupracovnice (Alessandra Gianpaolo), administrátora platformy ATutor, na kterém kurz běžel (Fabrizio Morroia) a několika dalších dočasných spolupracovníků z univerzitního prostředí, za spolupráce s firmou GreenTeam Informatica zajišťující implementaci informačních technologií. Od roku 2008, kdy byla spuštěna i multimediální část kurzu, se k ustálené pracovní skupině připojilo dalších šest osob¹⁴⁷.

Kurz obsahuje pět didaktických jednotek, jejichž součástí je vždy názorné vyložení teorie, stručný souhrn celé jednotky a závěrečný test. Pojednává o následujících tématech:

- Jak formulovat dotaz.
- Jak vyhledávat, vyhodnocovat a efektivně využívat informace a zdroje.
- Kde hledat a jak používat informační zdroje dostupné na internetu nebo v knihovnách.
- Jak nakládat s vyhledanými výsledky, jak citovat zdroje a jak se vyhnout plagiátorství.

Celková doba trvání CIL jsou tři hodiny, přestože se nepředpokládá, že by byl vyučován v jednom bloku. Kurz může být prezentován ve třech různých formách, a to:

- Zvukové
- Audio-vizuální (statická grafika)
- Audio-vizuální s animací

Od listopadu 2004 je CIL dostupný online skrze webové stránky Knihovního portálu univerzity v Bologni (<http://www.biblioteche.unibo.it/portale/formazione/corso-di-information-literacy/cil/cil-accessibile/ita/default.htm>) pod licencí Creative Commons 2.0 Italy¹⁴⁸. CIL je možno využít jako propedeutickou pomůcku disciplinárních univerzitních kurzů – těch ohodnocených kredity i těch autonomních, pořádaných knihovnou bez kreditového hodnocení. Jako zlepšení do budoucnosti jeho autoři uvažují o zapojení docentů či o provázání kurzu s referenčními službami knihovny¹⁴⁹.

¹⁴⁷ ALMA MATER STUDIORUM - Università di Bologna: Portale delle biblioteche [online]. 2005-2009 [cit. 2010-10-09]. Corso di Information Literacy - Crediti . Dostupné z WWW:

<<http://www.biblioteche.unibo.it/portale/formazione/corso-di-information-literacy/corso-di-information-literacy-crediti>>.

¹⁴⁸ Uveďte autora-Neužívejte dílo komerčně-Nezasahujte do díla. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/it/deed.cs>)

¹⁴⁹ FAETI, William: *Apprendere la biblioteca in rete*. 2007.

5.3 Knihovna „Mario Rostoni“ při univerzitě „Carlo Cattaneo“ v Castellanze

Univerzita Carla Cattanea (*Università "Carlo Cattaneo" – LIUC*) se sídlem v Castellanze (lombardský region v severní Itálii) je státní vysoká škola o třech fakultách. Celouniverzitní knihovna Maria Rostoniho se jako jedna z mála může pochlubit pozicí „odborného poradce specializovaného na informační gramotnost v oblasti práva, ekonomických disciplín a inženýrství (studijní programy univerzity)“, jenž je k dispozici studentům pro individuální konzultace jejich výzkumných aktivit¹⁵⁰. Heslo knihovny LIUC zní: „*Knihovna: nástroj k pochopení.*“ Prostřednictvím webových stránek je možno nahlédnout do seznamu kurzů informační gramotnosti, které knihovna pořádá. Ty jsou určeny nejen studentům, ale i pedagogům, kterým je srozumitelnou formou vysvětlena důležitost „naučit se učit se“ jakožto jedna z informačních dovedností. Kurzy jsou zpravidla dvanáctihodinové a mohou být zařazeny do akademického kurikula. Z rozhovoru s Laurou Ballestrou¹⁵¹ vyplynulo, že aktivitám na poli informačního vzdělávání se personál knihovny Maria Rostoni věnuje více než deset let. Za úspěšné považuje především prosazení kurzů učících základům IG do studijních programů univerzity (kreditově ohodnoceno). Ve spolupráci s regionálními institucemi pořádala také již zmiňované kurzy „*Informační gramotnost na školách*“ a letos probíhající kurz „*Vyhledávání k učení*“ (viz kapitola 3.8).

¹⁵⁰ *Università Carlo Cattaneo : Biblioteca Mario Rostoni* [online]. c2004 [cit. 2011-07-05]. Le FAQ: i bibliotecari rispondono. Dostupné z WWW: <<http://www.biblio.liuc.it/pagineita.asp?codice=52>>. [cit. 2011-07-05]

¹⁵¹ Osobní elektronická korespondence ze dne 28. 7. 2011.

5.4 Projekt Federica na univerzitě v Neapoli¹⁵²

Jak bylo již zmíněno, univerzita v Neapoli rozběhla ojedinělý celouniverzitní projekt pod názvem Federica. Tento projekt byl spolufinancován Evropskou unií jakožto jeden z projektů, spadajících do páteho rámce (Informační společnost).

Tvůrci vyprojektovali v třídímním prostředí univerzitní kampus ve formě náměstí (s příznačným názvem *piazza Federica*), z něhož lze snadno vstoupit do všech 13 fakult univerzity. Celé prostředí je velmi uživatelsky přívětivé a heslo projektu zní: „*Zúčastni se přednášky jediným kliknutím!*“.

Průvodcem ve virtuálním prostředí je Giovanni Bocaccio, otec italského jazyka. Z centrálně umístěného kiosku ve formě skleněné pyramidy na náměstí se lze jednoduše propojit do následujících multimediálních sekcí univerzity:

- **Living Library** – průvodce vybranými, volně dostupnými a anotovanými online zdroji z oblasti vědy;
- **PodStudio** – novinka v italské vysokoškolské didaktice vůbec. Jedná se o možnost poslechnout si prostřednictvím účtu *iTunes U* přednášky online, případně si je stáhnout do jakéhokoliv přehrávacího zařízení;
- **News** – nejčerstvější zprávy z médií celého světa aktualizované v reálném čase.

Škoda jen, že v takovém slibném kolaborativním prostředí se zatím nenašel prostor pro cílené informační vzdělávání. Přestože je projekt online kampusu inovativní, vysokoškolská knihovna ani zdaleka nenaplnuje očekávání. Potvrzovalo by to i domněnku, formulovanou v úvodu, že jih Itálie je oproti severu co se informačně-vzdělávacích aktivit týká, chudší. Téhož názoru je i Luisa Marquardt a podkládá jej argumenty mnohem větší provázanosti a spolupráce zeměpisně výše položených knihoven.

¹⁵² Více informací na internetových stránkách univerzity v Neapoli (<http://www.unina.it/index.jsp>).

5.5 Univerzita „Bicocca“ v Miláně

Informační vzdělávání neboli vzdělávání uživatelů (*formazione degli studenti* či *user education*), jak je na milánské univerzitě Bicocca (*Università degli Studi di Milano-Bicocca*) označují, spadá do sekce uživatelských služeb vysokoškolské knihovny. Prostřednictvím internetové stránky knihovny, která slouží jako rozcestník, je uživatelům nabízena široká škála odkazů na aktivity knihovny na poli informační gramotnosti, z nichž je třeba zmínit didaktické materiály tzv. „šité na míru“ jednotlivým fakultám a studijním oborům. S tzv. „orientací v knihovně“ (uvedením do knihovny a prezentací jejího fondu, zdrojů a poskytovaných služeb) se lze seznámit buď prezenčně (*face to face* – setkání na začátečnické, mírně pokročilé a pokročilé úrovni) nebo distančně formou aktuálních tištěných a elektronických dokumentů (informační letáky, videoprůvodci, výukové materiály a návody jak vyhledávat v databázích)¹⁵³.

¹⁵³ *Biblioteca di Ateneo* [online]. c2006, 12/05/2011 [cit. 2011-08-01]. Information Literacy. Dostupné z WWW: <<http://www.biblio.unimib.it/go/1153245997>>.

5.6 Informační gramotnost na univerzitě v Bolzanu

Domnívám se, že knihovna mezinárodní trojjazyčné „svobodné“ univerzity v Bolzanu (*Libera Università di Bolzano*) je vzorovou ukázkou, jak by mělo být informační vzdělávání v praxi aplikováno. Knihovna jako taková je vysoce hodnocena – v roce 2011 se umístila na druhé pozici (z celkového počtu 74 hodnocených vysokoškolských knihoven) v německém Indexu knihoven BIX¹⁵⁴. Jednou z položek, které jsou do tohoto benchmarkingového hodnocení zahrnuty je i podpora výuky a vzdělávání, potažmo podpora informační gramotnosti (jakožto schopnosti používat a kriticky nakládat s literaturou a informacemi) formou poradenství a integrovaných vzdělávacích modulů¹⁵⁵. Hlavní stránka knihovny slouží jako spolehlivý rozcestník při studiu či hledání informací. Oddělení informační gramotnosti v této univerzitní knihovně je tvořeno osmi pracovníky, z nichž každý je nejen knihovníkem, ale i *liaison librarian*¹⁵⁶ na fakultách bolzánské vysoké školy, odpovídajícím většinou jejich specializaci či vystudovanému oboru.

Do sekce *Information Literacy* spadají různé formy informačního vzdělávání:

- **How-to Guides** čili praktické návody (ve formátu PDF v německém a italském jazyce) jak využívat knihovní služby (okruhy jsou např. vyhledávání v online katalozích, rezervace dokumentů, meziknihovní výpůjční služby, služby SFX, citační systém RefWorks aj.)
- **Tutoriály** odkazují na externí stránky jiných univerzit, umožňující samostudium v oblasti informační gramotnosti.
- **Kurzy** rozdělené podle cílových uživatelů na kategorie pro studenty (základní představení knihovny, jejích nástrojů a služeb, individuální asistence při vlastním výzkumu, jak začít s psaním diplomové práce, nástroje knihovny a další) a pro pedagogy a výzkumníky (opět základní orientace v knihovně, individuální konzultace výzkumných aktivit a tzv. *drop-in sessions* čili přednášky knihovníků v rámci výuky daného pedagoga, tematicky zaměřené na zvýšení efektivity při vyhledávání v katalogu).

¹⁵⁴ BIX : *Der Bibliotheksindex* [online]. [13-07-2011] [cit. 2011-07-29]. Dostupné z WWW: <www.bix-bibliotheksindex.de>.

¹⁵⁵ Tamtéž.

¹⁵⁶ Termín označuje funkci jakéhosi styčného pracovníka mezi fakultou a knihovnou, do jehož možné náplně práce spadá i výuka.

Knihovna poskytuje také možnost využít nepřetržité online nápovědy ve formě virtuálního referenčního knihovníka pojmenovaného jako *BoB*. Jedná se o výsledek spolupráce mezi univerzitní knihovnou a výzkumným centrem fakulty počítačových věd (Computer Science) na univerzitě v Bolzanu. Tento tzv. *chatterbox* (neboli počítačový program simulující inteligentní konverzaci člověka s počítačem) nejenže trojjazyčně odpovídá (anglicky, italsky, německy – automaticky rozpozná zvolený jazyk) na většinu dotazů týkajících se funkcí, nástrojů a služeb knihovny, ale poskytuje i stručné rady a odkazy na relevantní nápovědy při vyhledávání informací, práci s databázemi aj. Kromě textového zobrazení je připojen i obrázkový kreslený avatar *BoBa*, gestikulující v návaznosti na pokládané a jím zodpovídané dotazy.

6. Závěr

Informační vzdělávání je bezpochyby směrem, kterým by se měly vydávat aktivity nejen univerzit. Pozornost ve vzdělávání se posunula z pedagogů (přednášející a jeho přednášky) na studenty (jejich potřeby) a tuto tendenci reflektuje i systém vyššího vzdělávání v Itálii.

Cílem této diplomové práce bylo zmapovat a popsat situaci na poli informačního vzdělávání v Itálii. Ukázalo se, že navzdory původnímu dojmu projekty a aktivity informačního vzdělávání a informační gramotnosti v Itálii existují, přestože je jich mnohem méně než v řadě dalších evropských zemí. Sami akademičtí knihovníci či informační odborníci, jak bylo zjištěno z rozhovorů s Laurou Ballestrou, Luisou Marquardt a Carlou Basili, nejsou se situací nijak zvlášť spokojeni. Ale zdá se, že postupně dochází k jistým změnám – na obzoru se rýsuje projekt celonárodního informačně vzdělávacího programu, zatím běžící v pilotní fázi na univerzitě v Římě pod vedením Carly Basili.

Nyní bych se ještě krátce vrátila k hypotézám, formulovaným v první kapitole:

Přestože se potvrdilo, že úroveň povědomí o informační gramotnosti a o možnostech, které informační vzdělávání v Itálii nabízí, je nízká, z aktivit řady knihovníků (ať již vysokoškolských či školních) vzniklo několik důležitých projektů (např. *Biblioscuole*), které tuto úroveň zvyšují. Přijetí reformy VŠ vzdělávání a formulací kompetencí, které má každý student získat v průběhu formálního vzdělávání také hrají svou roli.

Potvrzena byla i druhá domněnka, že se s uvedením do problematiky informační gramotnosti v Itálii začíná příliš pozdě. V tomto smyslu se vyjádřila nejen většina mnou oslovených respondentů, ale potvrdil to i průzkum italských aktivit. Ovšem jisté iniciativy (Kořeny a křídla, *BIOS!*, *Biblioscuole*) naznačují změnu i na tomto poli.

Dále byla řešena otázka terminologie – nesjednocenost výrazů pro informační vzdělávání ztěžuje jeho koordinaci a spolupráci na meziinstitucionální úrovni. K otázce, zda má italská veřejnost představu o tom, jakým způsobem by se dala informační gramotnost prakticky uplatnit v každodenním životě, by bylo zapotřebí provést rozsáhlý průzkum veřejného mínění. Zajisté je i na tomto poli co zlepšovat, ale tato hypotéza byla formulována poněkud široce a nechávám ji tedy otevřenou k dalšímu pozorování.

Financování či jiná podpora kurzů informační gramotnosti ze strany italských vysokých škol závisí na přesvědčovacích schopnostech vysokoškolských knihovníků. Projektů informační gramotnosti na univerzitách je příliš málo k vyvození závěrů.

V Itálii vskutku chybí celostátní koncepce informačního vzdělávání i organizace či instituce koordinující a zastřešující projekty spojené s informačním vzděláváním. Narozdíl od řady severovýchodních zemí a koneckonců i ČR, kde působí odborné komise informačního vzdělávání a další pracovní skupiny, se v Itálii na tomto poli žádná koordinace zatím neuskutečňuje.

Italské vzdělávací instituce opravdu kladou větší důraz na výuku tradičních předmětů tradičním způsobem (přednáška, seminář, ...) Inovace a moderní předměty reflektující rychle se měnící informační skutečnost dneška si své místo na italských univerzitách musí teprve najít. Velkým krokem vpřed je zavedení online univerzit s plně distančními didaktickými pomůckami. Řada univerzit se také začíná opírat o nástroje Webu 2.0, což by mohlo přinést další změny.

Poslední vyslovená domněnka se týkala míry zapojení italských knihoven a knihovníků do vzdělávacího procesu. Někdo tvrdí, že jsou zapojeni minimálně, jiný si myslí, že by se knihovníci na výuce podílet neměli a na pozici učícího knihovníka nevěří (T. Giordano). Faktem zůstává, že prozatím na většině knihoven propojených se vzdělávacími institucemi mají pedagogové a knihovníci své jasně vymezené role a přestože je vidět snahu knihovníků o proniknutí do výuky za účelem jejího zkvalitnění, akademičtí pracovníci se k tomu staví spíše negativně. Taktéž pravidla vysokých škol, neumožňující knihovníkům didakticky působit aniž by měli odpovídající pedagogické vzdělání (kterým knihovnictví není).

Závěrem bych shrnula, že oblast informačního vzdělávání je nesmírně zajímavou a v Itálii se podobá nepopsanému listu papíru. V rámci sběru odpovědí k této práci mi bylo Carlou Basili nabídnuto v budoucnosti spolupracovat na rozvoji projektu, týkajícího se právě informačního vzdělávání. Zdá se, že věci se hýbou tím správným směrem – vstříc informačně gramotnější italské populaci.

Použitá literatura a informační zdroje

- 4 International Colleges & Universities 2010 World University Ranking: Top 100 Universities and Colleges in Europe Dostupné z WWW: <<http://www.4icu.org/topEurope/>> [cit. 2010-06-03]
- ACRL Research Planning and Review Committee. 2010 top ten trends in academic libraries : A review of the current literature. *College & Research Libraries News* [online]. June 2010, vol. 71, n. 6, [cit. 2011-07-30]. s. 289. Dostupný z WWW: <<http://crln.acrl.org/content/71/6/286.full.pdf>>. ISSN 2150-6698.
- AIB [online]. 1998-01-04, [2010-11-29] [cit. 2011-07-30]. Istituzione e ordinamento dell'Albo professionale italiano dei bibliotecari. [online]. Dostupné z WWW: <<http://www.aib.it/aib/cen/albo.htm>>
- AIB [online]. Giulio Marconi. 1999-05-08, 2010-07-13 [cit. 2011-07-30]. L'Albo professionale italiano dei bibliotecari. Dostupné z WWW: <<http://www.aib.it/aib/cen/albohome.htm>>.
- AIDA. AIDA : Associazione Italiana per la Documentazione Avanzata [online]. 2000-06-23. 2007-12-21 [cit. 2011-07-28]. Dostupné z WWW: <<http://aidaweb.it/>>.
- Alma Mater Studiorum - Università di Bologna [online]. [2005– 2009] [cit. 2011-08-11]. Information Literacy - Corso di base sulle competenze informative. Dostupné z WWW: <<http://www.biblioteche.unibo.it/portale/formazione/corso-di-information-literacy/cil/cil-accessibile/ita/default.htm>>.
- ALMA MATER STUDIORUM - Università di Bologna: Portale delle biblioteche [online]. 2005-2009 [cit. 2010-10-09]. Corso di Information Literacy - Crediti . Dostupné z WWW: <<http://www.biblioteche.unibo.it/portale/formazione/corso-di-information-literacy/corso-di-information-literacy-crediti>>.
- Asociace knihoven vysokých škol. (2005) *Standardy informační gramotnosti vysokoškolského studenta* [online]. Aktualizováno 1.3. 2007 [cit. 2011-07-03]. Dostupné na WWW: <<http://knihovny.cvut.cz/ivig/dokumenty.html>>.
- *Atlante delle professioni: Il viaggio nel mondo del lavoro* [online]. 2009, 03-07-2009 [cit. 2011-06-23]. Bibliotecaria e Bibliotecario. Dostupné z WWW: <<http://www.atlantedelleprofessioni.it/scheda.php?ID=79>>
- ATutor Course Server [online]. c2001-2007 [cit. 2011-08-11]. Browse Courses. Dostupné z WWW: <<http://ilit.cib.unibo.it/ATutor/browse.php>>.
- BALDAZZI, Anna. "Alfabetizzazione informativa". *AIDA informazioni*. 1995, roč. 13., č. 4., s. 25-31. ISSN 1121-0095.
- BALLESTRA, Laura. E-learning e information literacy: un connubio vincente. *Biblioteche oggi* [online]. Dicembre 2003, XXVIII, 10, [cit. 2011-07-06]. s. 11-23. Dostupný z WWW: <<http://www.bibliotecheoggi.it/2003/20031001101.pdf>>. ISSN 0392-8586.
- BALLESTRA, Laura. *Italy: Information Literacy State-of-the Art Report*. [online] May 30 2010. [cit. 2011-07-09]. Dostupné z WWW: <<http://www.ifla.org/files/information-literacy/publications/Italy2010spedito160610.pdf>>

- BASILI, Carla. *EnIL : Network for a Culture of Information* [online]. 2009, July [cit. 2010-11-1]. EnIL: a network for a Culture of Information in Europe. Dostupné z WWW: <<http://enil.ceris.cnr.it/Basili/EnIL/network.htm>>.
- BASILI, Carla. *Information Literacy at the crossroad of Education and Information Policies in Europe*. Roma: Consiglio Nazionale delle Ricerche, 2008. 301 s.
- BASILI, Carla. Information Literacy Policies in European Universities. In *VI Jornadas CRAI* [online]. Pamplona: Universidad de Navarra, 2008 [cit. 2011-08-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.unav.es/biblioteca/obras/oa/crai6.pdf>>.
- BASILI, Carla. *The Observatory on Information Literacy Policies and Research in Europe*. Roma: Consiglio Nazionale delle Ricerche, 2009. 413 s.
- BASILI, Carla. *Verso una patente europea dell'informazione: il progetto EnIL*. Torino: Ceris-Cnr, 2003. [online] Roč. 5, č. 3. Working Paper Series. p. 7 [cit. 2011-07-03] Dostupné z WWW: <http://www.ceris.cnr.it/ceris/workingpaper/2003/WP_3_03_BASILI.pdf>
- BAWDEN, David. Information and digital literacies; a review of concepts. *Journal of Documentation*. London: MCB UP Ltd, 2001. Vol. 57, Iss. 2, s. 218 – 259. ISSN 0022-0418. doi: [10.1108/EUM0000000007083](https://doi.org/10.1108/EUM0000000007083)
- BENEDETTO, Sergio. *Il VQR 2004-2010 : www.anvur.org* [online]. Roma : CRUI, 21 luglio 2011 [cit. 2011-08-11]. Dostupné z WWW: <<http://www.univr.it/documenti/Documento/allegati/allegati309345.pdf>>.
- BIANCU, Bonaria. *Web2.0 e Library2.0: Academic library 2.0?: Il futuro della biblioteca accademica*. [online presentace] Milano: E. S. Burioni, 2007. [cit.2011-07-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.slideshare.net/bonaria/web20-e-library20>>
- *Biblioragazzi Biblioteche per ragazzi in Italia e nel mondo* [online]. 3/05/2011 [cit. 2011-07-10]. BIOS: una Biblioteca In Ogni Scuola!. Dostupné z WWW: <<http://biblioragazzi.wordpress.com/2011/05/03/bios-una-biblioteca-in-ogni-scuola>>
- Biblioscuole. *Biblioscuole.it* [online]. [s.d.] [cit. 2011-08-11]. Scuola in biblioteca. Dostupné z WWW: <<http://www.biblioscuole.it/public/>>.
- *Biblioteca di Ateneo* [online]. c2006, 12/05/2011 [cit. 2011-08-01]. Information Literacy. Dostupné z WWW: <<http://www.biblio.unimib.it/go/1153245997>>.
- *BIX : Der Bibliotheksindex* [online]. [s.d.] [13-07-2011] [cit. 2011-07-29]. Dostupné z WWW: <www.bix-bibliotheksindex.de>.
- CARRARETTO, Miriam. *Tesionline*. [online] Se il prof. copia la tesi è plagio. [cit. 2011-08-03]. Dostupné na WWW: <<http://www.tesionline.it/news/pagina-plagio.jsp>>
- CASPUR [online]. [2008], 24/05/2011 [cit. 2011-08-11]. I consorzinati. Dostupné z WWW: <<http://www.caspur.it/ilconsorzio/chisiamo/consorzati.html>>.
- Centro InformaGiovani del Comune di Torino. *Schede Orientative* [online]. 2.7.3.1. c2010, marzo 2010 [cit. 2011-07-31]. 3 s. Bibliotecario. Dostupné z WWW: <<http://www.comune.torino.it/infogio/schede/pdf/a2-perceprof/comunicazione/bibliotecario.pdf>>.
- CINECA : *MIUR Settori scientifico-disciplinari* [online]. [2000] [cit. 2011-08-18]. Elenco settori scientifico-disciplinari per il raggruppamento M-STO. Dostupné z WWW: <<http://cercauniversita.cineca.it/php5/settori/elenco.php?gruppo=M-STO#M-STO/08>>.

- CINECA [online]. [1999] [cit. 2011-08-11]. Chi siamo. Dostupné z WWW: <<http://www.cineca.it/page/chi-siamo>>.
- CORBOLANTE, Marina. Misurazione e valutazione dell'offerta bibliotecaria degli atenei italiani. In PONZANI, Vittorio. *Associazione italiana biblioteche : Rapporto sulle biblioteche italiane 2005-2006*. Roma: AIB, 2006. s. 94-103. ISBN 88-7812-144-4.
- DOMBROVSKÁ, Michaela, LANDOVÁ, Hana, TICHÁ, Ludmila. Informační gramotnost teorie a praxe v ČR. *Národní knihovna knihovnická revue* [online]. 2004 [cit. 2011-07-05]. s. 7-18. Dostupné z WWW: <<http://knihovna.nkp.cz/nkkr0401/0401007.html>>. ISSN 1214-0678
- DOMBROVSKÁ, Michaela, LANDOVÁ, Hana, TICHÁ, Ludmila. *Národní knihovna knihovnická revue* [online]. 2004 [cit. 2011-07-05]. Informační gramotnost - teorie a praxe v ČR. Dostupné z WWW: <<http://knihovna.nkp.cz/nkkr0401/0401007.html>>. ISSN 1214-0678
- *EnIL International Summer School on "Business Information Literacy"* [online]. [2008] [cit. 2010-10-30]. Programme. Dostupné na WWW: <<http://enil.ceris.cnr.it/SummerSchool/Information.html>>
- *EnIL International Summer School on "Information Literacy"* [online]. [2007] [cit. 2010-10-30]. Programme. Dostupné z WWW: <<http://enil.ceris.cnr.it/SummerSchoolVecchiaEdizione/Programme.html>>
- ENSIL. *ALIES Proclamation in Italian* [online]. 1.05.2011 [cit. 2011-08-11]. 2 s. Dichiarazione. Dostupné z WWW: <<http://www.ensil-online.org/site/images/stories/ALIES-Flyer2011-IT.pdf>>.
- EU. Evropský parlament a Rada. DOPORUČENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY ze dne 18. prosince 2006 o klíčových schopnostech pro celoživotní učení : 2006/962/ES. In *Úřední věstník Evropské unie*. 30.12.2006, L 394/10, 9 s. Dostupný také z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0010:0018:CS:PDF>>.
- *EUA : Strong Universities for Europe* [online]. [2002] [cit. 2011-08-11]. EUA at a glance. Dostupné z WWW: <<http://www.eua.be/about/at-a-glance.aspx>>.
- EUCEN. *Euken: The European Association for University Lifelong Learning* [online]. [s.d.] [cit. 2011-08-11]. What is EUCEN?. Dostupné z WWW: <<http://www.eucen.eu/about/eucen>>.
- *EUCLID* [online]. [2009] [cit. 2011-08-11]. Mission. Dostupné z WWW: <<http://euclid.hio.no/mission/>>. [cit. 2011-05-31]
- *Euroguida I&D: competenze e attitudini dei professionisti europei dell'informazione-documentazione* [vol. 1]; *livelli di qualificazione dei professionisti europei dell'informazione-documentazione* [vol. 2]. Domenico Bogliolo. 2. ed. Roma: AIDA, 2005. 96 s. Dvousvazkové dílo. Dostupné z WWW: <<http://aidaweb.it/euroguida/certidoc/eurefl&2-italiano.pdf>>. ISBN 88-901144-8-7.
- *EUROSMĚRNICE KIS : Průvodce dovednostmi evropských odborných pracovníků v oboruknihovnických a informačních služeb* [online]. Praha : Knihovníků a informačních pracovníků ČR, 1999 [cit. 2011-08-11]. 52 s. Aktuality SKIP. Dostupné z WWW: <http://www.nkp.cz/o_knihovnach/konsorcia/skip/smernice.pdf>. ISBN 80-85851-10-5.

- EURYDICE. *Strutture dei sistemi educativi europei 2009/2010 : grafici* [online]. [s.l.] : Commissione Europea, 18 marzo 2010 [cit. 2011-06-07]. 8 s. Dostupné z WWW: <<http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/tools/108IT.pdf>>.
- FAETI, William: *Apprendere la biblioteca in rete*. [online zvuková nahrávka]. Milano : [s.n.], 2007. [cit. 2011-07-29]. Dostupné z WWW: <http://portale.cib.unibo.it/sba/progetti/formazione-utenti/william-faeti_apprendere-la-biblioteca-in-rete_stelline_information-literacy_2007.mp3>
- FALLACE, Maurizio. Italian libraries . *AIB notizie* [online] 2009, vol. 21, no 4 [cit. 2010-03-30], s. 4-9. Dostupné z WWW: <<http://www.aib.it/aib/editoria/n21/0404.htm3>>. ISSN 1120-2521.
- FIORENTINI, Barbara. Quando l'information literacy incontra il Web 2.0. *Biblioteche Oggi: Mensile di informazione aggiornamento e dibattito*. Dicembre 2010, roč. 28, č. 10, s. 39-46. ISSN 0392-8586
- *Focus on Higher Education in Europe 2010 : The Impact of The Bologna Process* [online]. Brussels : Education, Audiovisual and Culture Executive Agency, 2010 [cit. 2011-06-07]. Dostupné z WWW: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/122EN.pdf>. ISBN 978-92-9201-086-7, DOI 10.2797/38158.
- GAMBA, C.; TRAPLETTI, M. L. *Biblioteche & formazione : Dall'information literacy alle nuove sfide della società dell'apprendimento*. [s.l.]: Editrice Bibliografica, 2008. 344 s. ISBN 978-88-7075-673-9
- GIM. *Gruppo Interuniversitario per il Monitoraggio dei sistemi bibliotecari di Ateneo* [online]. c2010 [cit. 2011-08-18]. Dostupné z WWW: <<http://www.gimsba.it/>>.
- Gruppo Interuniversitario per il Monitoraggio dei sistemi bibliotecari di ateneo. *SECONDA RILEVAZIONE NAZIONALE : RELAZIONE FINALE* [online]. Padova : [s.n.], Giugno 2009 [cit. 2011-07-28]. 144 s. Dostupné z WWW: <<http://www.gimsba.it/system/files/pub/rilevazioni/rilevazione2007/relazione-2006.pdf>>.
- GUERINI, Mauro. Il 75° IFLA Congress di Milano . In C.R.E.L.E.B. . *L'almanacco bibliografico : bollettino trimestrale di informazione sulla storia del libro e delle biblioteche in Italia* [online]. 10. Milano, Brescia : Università Cattolica, 2009 [cit. 2011-07-05]. s. 1–3. Dostupné z WWW: <http://centridiricerca.unicatt.it/creleb_Almanacco10.pdf>. ISBN 9788881325702.
- GUERRINI, Mauro; FRIGIMELICA, Giovanna. Libraries in Italy : a brief overview. *IFLA Journal* [online]. 2009, 35, 2, [cit. 2011-07-30]. s. 94–116 . Dostupné také komerčně z SAGE Journals Online: <<http://ifl.sagepub.com/content/35/2/94>> . DOI 10.1177/0340035209105666
- ICCU. *Anagrafe biblioteche italiane* [online]. 2005, [2011] [cit. 2011-07-28]. Dostupné z WWW: <<http://anagrafe.iccu.sbn.it/index.html>>.
- *Information Literacy at the crossroad of Education and Information Policies in Europe*. Edit. by Carla Basili. Roma: Consiglio Nazionale delle Ricerche 2008, 301 p. ISBN: 978-88-8080-096-5
- *Istat.it : Cultura in cifre* [online]. [cit. 2011-07-23]. Biblioteche - Classificazioni. Dostupné z WWW: <<http://culturaincifre.istat.it/sito/biblioteche/biblioteche.htm>>.

- Itálie. Decreto Ministeriale 4 ottobre 2000: Settori scientifico-disciplinari. In *Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana*. 2000, n. 249, supplemento ordinario n. 175, s. 1. Dostupné také z WWW: <<http://attiministeriali.miur.it/anno-2000/ottobre/dm-04102000.aspx>>.
- Itálie. Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca. *Certificato delle Competenze di Base acquisite nell'assolvimento dell'obbligo di istruzione*. [online] Roma, 2010. [cit. 2011-08-11]. 3 s. Dostupné z WWW: <http://www.istruzione.it/alfresco/d/d/workspace/SpacesStore/ac01964a-ae09-4707-9bc3-b6092b3cc7fe/certificato_obbligo.pdf>
- JARSON, Jennifer. Information literacy and higher education : A toolkit for curricular integration. *College & Research Libraries News* [online]. November 2010, 71, 10, [cit. 2011-08-11]. s. 534-538. Dostupné z WWW: <<http://crln.acrl.org/content/71/10/534.full.pdf+html>>. ISSN 2150-6698.
- KOŠČÍKOVÁ, Gabriela. *Evropské pracovní skupiny a instituce zabývající se informační gramotností a jejich projekty* [online]. Brno: MU, 2008. 107 s. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav České literatury a knihovnictví, Kabinet knihovnictví. Dostupné z WWW: <http://is.muni.cz/th/110340/ff_m/mgr_prace.doc>. Vedoucí diplomové práce Mgr. Petra Šedinová.
- KRAUSS-LEICHTER, Ute. Blended learning – better than e-learning? In: *Information Use in Information Society: Proceedings of the International conference*. Bratislava: Centrum vedecko-technologických informácií SR, 2006. p. 56. ISBN 80-85165-92-9.
- *KTD : Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha : Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2011-08-08].
- *KTD : Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online databáze]. Praha : Národní knihovna České republiky, 2003- . Dostupné z WWW: <<http://aleph.nkp.cz/cze/ktd>>.
- *KZK : Databáze zkratk pro knihovnictví a informační obory* [online]. Praha : Národní knihovna ČR, 1990- [cit. 2011-07-28]. Dostupné z WWW: <<http://aleph.nkp.cz>>.
- LAFERLA, Claudio. *From 'one' to 'many' : Information Literacy is key with a SOA Concept*. [online]. [s.l.] : [s.n.], [2008] [cit. 2011-07-06]. Dostupné z WWW: <http://www.malia-malta.org/media/Rome_doc_points_Final.pdf>
- LANDOVÁ, Hana. Informační gramotnost - náš problém(?). *Ikaros* [online]. 2002, roč. 6, č. 8 [cit. 2011-07-05]. Dostupné z WWW: <<http://www.ikaros.cz/node/1024>>. URN-NBN:cz-ik1024. ISSN 1212-5075.
- LANDOVÁ, Hana. *Informační profese a její vzdělávací aspekty*. Praha : ÚISK FF UK, 2007. [online]. s.6. v.1.0. [cit. 2011-08-05]. Dostupné z WWW: <http://texty.jinonice.cuni.cz/studijni-texty/landova-hana/landova_01.pdf>
- LANDOVÁ, Hana. Knihovna: katalyzátor využívání informačních zdrojů. In *Katedra knižničnej a informačnej vedy, Filozofická fakulta Univerzity Komenského. Využívanie informácií v informačnej spoločnosti : zborník z mezinárodnej konferencie, Bratislava, Slovenská republika, 10. – 11. októbra 2006*. Bratislava : Centrum vedecko-technických informácií SR, 2006. s. 195-199. ISBN 80-85165-92-9.
- *LIUC : Biblioteca Mario Rostoni* [online]. c2004– [cit. 2011-08-11]. Information literacy. Dostupné z WWW: <<http://www.biblio.liuc.it/pagineita.asp?codice=7>>.

- LONGO, Brunella. Chiamatemi coach (e vi svelerò tutti gli errori che il bibliotecario-formatore non deve fare). In GAMBA, C.; TRAPLETTI, M. L. *Biblioteche & formazione : Dall'information literacy alle nuove sfide della società dell'apprendimento*. [s.l.]: Editrice Bibliografica, 2008. s. 100-119. ISBN 978-88-7075-673-9
- LUCCHINI, Patrizia. LUPOLI, Raffaele. Software anti-plagio per le tesi : Ca' Foscari sospende due studenti. *Universita.it* [online]. 17 luglio 2011 , [cit. 2011-08-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.universita.it/software-anti-plagio-tesi-universita-veneziana/>>.
- LÙPERI, Patrizia. Una rete per l'apprendimento e la formazione di respiro europeo : Le biblioteche italiane verso Madrid, sulla rotta dell'ICERI. *AIB notizie* [online] 2008, vol. 20, no. 10/11 [cit. 2010-03-10], s. 26. Dostupné z WWW: <<http://www.aib.it/aib/editoria/n20/10.pdf>>. ISSN 1120-2521.
- MARQUARDT , Luisa. Biblioteche e lettura: La biblioteca nella scuola . In POZANI, Vittorio (ed.). *Rapporto sulle biblioteche italiane 2007-2008*. Roma : Associazione italiana biblioteche, 2009. s. 61-62. ISBN 978-88-7812-194-2.
- MAZZOCCHI, Juliana. Blog di biblioteca : una moda difficile da seguire? *Biblioteche Oggi*. Maggio 2010, v. 28, n. 4. p. 20-28. Dostupné také z WWW: <<http://www.bibliotecheoggi.it/content/20100402001.pdf>>
- Ministro per l'innovazione e le tecnologie. *Linee guida del Governo per lo sviluppo della Società dell'Informazione nella legislatura* [online]. Roma : [s.n.], giugno 2002 [cit. 2011-08-11]. 124 s. Dostupné z WWW: <http://www.edscuola.it/archivio/norme/varie/socinfo_02.pdf>.
- MIUR. *Istruzione superiore e professioni : Guida 2010 ai corsi di Primo Livello (Lauree Triennali e Diplomi Accademici)* [online]. [Roma] : [MIUR], [2010] [cit. 2011-08-11]. s. 41. Dostupné z WWW: <http://www.miur.it/Documenti/universita/2010/GuidaIstruzioneSuperioreProfessione/Introduzione_guida2010.pdf>.
- Odborná komise IVIG AKVŠ ČR . *IVIG : Odborná komise pro informační vzdělávání a informační gramotnost na vysokých školách* [online]. c2004, 2007, 16. 11. 2010 [cit. 2011-08-11]. Standardy informační gramotnosti vysokoškolského studenta. Dostupné z WWW: <<http://www.ivig.cz/standardy-student.html>>.
- OPOCHER, Maria Ida ; DI DONNA, Angela. *Le radici e le ali : Corso di base su metodi, strumenti, tecniche e uso dell'informazione nella ricerca* [online]. [2007], aprile 2007 [cit. 2011-07-05]. Dostupné z WWW: <http://win.galileivr.it/doc/radici_ali/index.html>.
- PANZA, Pierluigi. L' ateneo ammonisce Galimberti : le fonti si citano. *Corriere della Sera* [online]. 23 luglio 2011, [cit. 2011-08-10]. s. 43. Dostupný z WWW: <http://archivistorico.corriere.it/2011/luglio/23/ateneo_ammonisce_Galimberti_fonti_citano_co_9_110723066.shtml>
- PATINI, Franco; SALA, Fulvia. L'Italia digitale vista dal mondo delle imprese. *Mondo digitale* [online]. Marzo 2010, 33, s. 64-78. [cit. 2011-07-10]. Dostupné z WWW: <http://www.mondodigitale.net/Rivista/10_numero_1/Patini_Sala_p_64_78.pdf>.

- PEACOCK, Judith. Teaching Skills for Teaching Librarians : Postcards from the Edge of the Educational Paradigm. *Australian Academic & Research Libraries* [online]. May 2001, 32, 1, [cit. 2011-08-11]. Dostupné z WWW: <<http://alia.org.au/publishing/aarl/32.1/full.text/jpeacock.html>>. ISSN 0004-8623.
- POZANI, Vittorio (ed.). *Rapporto sulle biblioteche italiane 2007-2008*. Roma : Associazione italiana biblioteche, 2009. 150 s. ISBN 978-88-7812-194-2.
- PRETE, C. A. *TRIO : il sistema di web learning della Regione Toscana* [online]. 2007. 2007 [cit. 2011-07-10]. Dostupné pouze pro registrované uživatele. Information literacy per ragazzi : come favorire la competenza informativa. Dostupné z WWW: <<http://didateca.progettotrio.it/moodle/mod/scorm/player.php?a=13551¤torg=1784-TRL-W&scoid=29753>>.
- *Progetto "Misurazione e valutazione dell'offerta bibliotecaria degli atenei italiani"* [online]. 2010 [cit. 2011-2011-07-28]. PDF. 12 s. Questionario Biblioteca. Dostupné z WWW: <http://www.gimsba.it/system/files/pub/rilevazioni/rilevazione2011/Questionario_Biblioteca_2010.pdf>.
- RIDI, Riccardo. *Homepage accademica di Riccardo Ridi (ridi@unive.it) professore associato di biblioteconomia* [online]. 2010-04-22, 2011-04-11 [cit. 2011-08-11]. COMPETENZE INFORMATIVE. Dostupné z WWW: <<http://lettere2.unive.it/ridi/competenze.htm>>.
- SANTORO, Michele. *Biblioteche e innovazione : Le sfide del nuovo millennio*. Milano : Editrice Bibliografica, 2006. 498 s. edice Bibliografia e Biblioteconomia 75. ISBN 978-88-7075-644-9.
- SCALMATO, Valeria; ANGOTTI, Roberto. *Strutture dei sistemi di istruzione e formazione in Europa : Italia 2009/2010* [online]. Lussemburgo : European Commission, [2010] [cit. 2011-06-06]. 65 s. Dostupné z WWW: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/structures/041_IT_IT.pdf>
- *SCONUL : Society of College, National and University Libraries* [online]. © 2007 [cit. 2011-08-11]. The Seven Pillars of Information Literacy model. Dostupné z WWW: <http://www.sconul.ac.uk/groups/information_literacy/sp/sp/model.html>.
- *Scuola in biblioteca* [online]. [2004] [cit. 2011-08-11]. Progetto. Dostupné z WWW: <http://www.biblioscuole.it/public/meta_file/bibliostar_1.pdf>.
- Six Degres. : *Inchiesta sul fenomeno del plagio in Italia*. [online]. Six Degres, 2009. 20 s. Dostupné z WWW: <<http://www.compilatio.net/uploads/b5e3d57ff3d39309448613a4769cbb8d/fichiers/2009-04-09-compilatio-misura-del-plagio-italia.pdf>>
- SPINELLI, Serafina ; VIGNOCCHI, Marialaura. *AIB. : Commissione nazionale biblioteche delle università e della ricerca* [online]. 2005-08-31, 2008-11-12. [cit. 2011-07-05]. Programma generale attività 2008-2011 (Provvisorio). Dostupné z WWW: <<http://www.aib.it/aib/commiss/cnur/progra08.htm3>>
- *TRIO : il sistema di web learning della Regione Toscana* [online]. c2001-2011 [cit. 2011-07-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.progettotrio.it>>.

- TRUCCOLO, I., VIDALE, C., FALCETTA, A.M., et al. Riconoscimento del profilo professionale del bibliotecario documentalista in sanità. In *Associazione Italiana Biblioteche : Bollettino AIB*. 2006, 3, s. 221-232. Dostupný také z WWW (URI): <<http://hdl.handle.net/10760/8848>>.
- *Unito.it : Università degli studi di Torino* [online]. [2010] [cit. 2011-07-31]. Mini-progetti su Second Life. Dostupné z WWW: <http://www.unito.it/unitoWAR/page/istituzionale/speciali2/second_life_miniprogetti_1>.
- *Università Carlo Cattaneo : Biblioteca Mario Rostoni* [online]. © 2004 [cit. 2011-07-05]. Le FAQ: i bibliotecari rispondono. Dostupné z WWW: <<http://www.biblio.liuc.it/pagineita.asp?codice=52>>.
- *Università degli Studi di Parma : Ufficio reference & web* [online]. 28/07/2011 [cit. 2011-08-11]. BIBLIOPATENTE. Dostupné z WWW: <<http://www.bibliotecapgnegro.unipr.it/help-desk/BIBLIOPATENTE.pdf>>.
- VEZZOSI, Monica. Linking Teaching and Learning : A Longitudinal Approach to the Assessment of Information Literacy. In HAUKE, Petra, et al. *16th BOBCATSSS Symposium 2008: Providing Access to Information for Everyone* [online]. Berlin: Humboldt-Universität, 2008 [cit. 2010-09-20]. Dostupné z WWW: <<http://edoc.hu-berlin.de/conferences/bobcatsss2008/vezzosi-monica-202/PDF/vezzosi.pdf>>
- VITIELLO, Giuseppe. L'Europa bibliotecaria dei Venticinque. In: *Associazione italiana biblioteche: Rapporto sulle biblioteche italiane 2005-2006*. Vittorio Ponzani (ed.). Roma: AIB, 2006. ISBN 88-7812-144-4

Seznam použitých zkratk

ACNP	Italský katalog periodik <i>Archivio Collettivo Nazionale dei Periodici,</i>
ACRL	Sdružení univerzitních a vědeckých knihoven <i>Association of College and Research Libraries</i>
AFAM	Umělecké, hudební a taneční vyšší vzdělávání <i>Alta Formazione Artistica, Musicale e Coreutica</i>
AIB	Asociace italských knihoven <i>Associazione Italiana Biblioteche</i>
AICA	<i>Associazione Italiana per l'Informatica ed il Calcolo Automatico</i>
AIDA	Italská asociace pro pokročilou dokumentaci <i>Associazione Italiana per la Documentazione Avanzata</i>
AKVŠ	Asociace knihoven vysokých škol
ALA	<i>American Library Association</i>
ALIES	Knihovna v každé škole <i>A Library In Every School</i>
ANVUR	<i>l'Agenzia nazionale di valutazione del sistema Universitario e della Ricerca</i>
BIOS	<i>Biblioteca In Ogni Scuola</i>
BNCF	<i>Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze</i>
BNCR	<i>Biblioteca Nazionale Centrale Vittorio Emanuele II di Roma</i>
CASPUR	<i>Consorzio interuniversitario per le Applicazioni di Supercalcolo Per Università e Ricerca</i>
CEI	<i>Central European Initiative</i>
CIBER	<i>Comitato Interuniversitario Base dati ed Editoria in Rete</i>
CIL	Kurz informační gramotnosti <i>Corso dell'Information Literacy</i>
CILEA	<i>Consorzio Interuniversitario Lombardo per l'Elaborazione Automatica</i>
CIPE	Meziinstitucionální konsorcium pro knihovnické, informační a dokumentační elektronické projekty <i>Consorzio Interistituzionale per Progetti Elettronici – bibliotecari, informativi, documentari</i>
CIVR	Řídící výbor pro hodnocení výzkumu <i>Il Comitato di indirizzo per la valutazione della ricerca</i>
CNR	Národní výzkumná rada <i>Consiglio Nazionale delle Ricerche</i>

CNR-CERIS	<i>Consiglio Nazionale delle Ricerche – Istituto di Ricerca sull'Impresa e lo Sviluppo</i>
CNUR	Národní komise univerzitních knihoven a výzkumu <i>Commissione nazionale biblioteche delle università e della ricerca</i>
CNVSU	Národní výbor pro hodnocení univerzitního systému <i>Il Comitato nazionale per la valutazione del sistema universitario</i>
CRUI	Konference rektorů italských vysokých škol <i>Conferenza dei Rettori delle Università italiane</i>
CUN	Národní univerzitní rada <i>Consiglio Universitario Nazionale</i>
CŽV	Celoživotní vzdělávání
EBLIDA	<i>European Bureau of Library, Information and Documentation Associations</i>
ECDL	<i>European Computer Driving Licence</i>
ECIA	Evropská rada pro asociace informačních pracovníků <i>The European Council for Information Associations</i>
EiDL	<i>European information Driving Licence</i>
EnIL	<i>European Thematic Network on Information Literacy</i>
ENSIL	<i>European Network for School Libraries and Information Literacy</i>
EUA	<i>European University Association</i>
EUCIP	<i>European Certification of Informatics Professionals</i>
EUCLID	<i>European Association for Library & Information Education and Research</i>
GIM	<i>Gruppo</i>
IASL	<i>International Association of School Librarianship</i>
ICCU	Centrální institut pro souborný katalog italských knihoven a pro bibliografické informace <i>Istituto Centrale per il Catalogo Unico delle biblioteche italiane e per le informazioni bibliografiche</i>
ICOLC	<i>International Coalition of Library Consortia</i>
IFLA	Mezinárodní federace knihovnických sdružení a institucí <i>The International Federation of Library Associations and Institutions</i>
IFTS	<i>Il sistema di Istruzione e Formazione Tecnica Superiore</i>

ISRDS	Institut vědeckých, výzkumných a dokumentačních studií <i>Istituto di studi sulla ricerca e la documentazione scientifica</i>
ISRDS-CNR	<i>l'Istituto di Studi sulla Ricerca e Documentazione Scientifica del Consiglio Nazionale delle Ricerche</i>
IVIG	Odborná komise pro informační vzdělávání a informační gramotnost na vysokých školách
MiBAC	Ministerstvo kultury <i>Ministero dei Beni e delle Attività Culturali</i>
MIT	Ministerstvo pro inovaci a technologie <i>Ministro per l'innovazione e le tecnologie</i>
MIUR	<i>Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca</i>
PDF	<i>Portable Document File</i>
SBA	Univerzitní knihovní systém <i>Sistema Bibliotecario d'Ateneo</i>
SBN	Národní informační služba <i>Servizio Bibliotecario Nazionale</i>
SCONUL	<i>Society of College, National and University Libraries</i>
SELL	<i>Southern European Libraries Link</i>
SFX	<i>Special Effects</i>
SIEL	Italská společnost pro e-learning <i>Società Italiana di E-Learning</i>
SL	<i>Second Life</i>
SNB	Národní informační služba <i>Servizio Nazionale Biblioteche</i>
TDKIV	Česká terminologická databáze z oblasti knihovnictví a informační vědy
VET	<i>Vocational Education Training</i>
VQR	Pětileté hodnocení výzkumu <i>Valutazione Quinquennale della Ricerca</i>
	Hodnocení kvality výzkumu <i>Valutazione della Qualità della Ricerca</i>
VRD	Virtuální referenční služby <i>Virtual Reference Desk</i>

Seznam obrázků

<i>Obr. 1: Diagram italského vzdělávacího systému</i>	15
<i>Obr. 2: Diagram českého vzdělávacího systému</i>	15
<i>Obr. 3: Vyšší vzdělávání v Itálii</i>	17
<i>Obr. 4: Vyšší vzdělávání v ČR</i>	18
<i>Obr. 5: Loga institucí sdružených v konsorciu CINECA v roce 2011</i>	22
<i>Obr. 6: Grafické znázornění složek IG - Informační gramotnost jako struktura</i>	27
<i>Obr. 7: Model sedmi pilířů informační gramotnosti (SCONUL)</i>	28
<i>Obr. 8: Kurz Kořeny a křídla – uvítací stránka</i>	47
<i>Obr. 9: Online kurz informační gramotnosti určený primárně žákům</i>	49
<i>Obr. 10: Úvodní stránka projektu Biblioscuole.it</i>	51
<i>Obr. 11: Univerzity sdružené v konsorciu CASPUR</i>	55

Seznam příloh

Příloha 1: Anglická verze rozeslaného dotazníku.....	92
Příloha 2: Analýza nabídky italských vysokých škol a jejich knihoven.....	94